

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
κα. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΜΑΡΙΑ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ:
ΤΣΕΛΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΘΕΜΑ:

*‘Η χρήση δημιουργικών τεχνών κατά την
οικογενειακή θεραπεία. Η μέθοδος
Video Home Training: Αρχές, Μεθοδολογία,
Πλεονεκτήματα, Αξιολόγηση.’*

ΠΑΤΡΑ, 2003

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Ευχαριστώ τον κο. Cor Van De Berg, καθηγητή του Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, για την πολύτιμη βοήθειά του στην αντιμετώπιση των γλωσσικών προβλημάτων.

Ευχαριστώ την εισηγήτριά μου κα. Χαραλάμπους Μαίρη για την κατανόηση και την υποστήριξή της στις αντικειμενικές δυσκολίες του θέματος.

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΟ

V.H.T.=Video Home Training

V.I.G.=Video Interaction Guidance

Περίληψη μελέτης

Με αφορμή το σεμινάριο «Προσέγγιση δημιουργικών τεχνών και κοινωνική εργασία» (Creative Arts Approach towards Social Work) μου δόθηκε η δυνατότητα να γνωρίσω την μέθοδο Video Home Training (V.H.T.). Πρόκειται για μια καινοτόμο μέθοδο εργασίας, κυρίως με οικογένειες, με βραχυπρόθεσμη παρέμβαση στο περιβάλλον του ενδιαφερόμενου.

Η εν λόγω μελέτη περιλαμβάνει στοιχεία που αφορούν την ανωτέρω μέθοδο προσέγγισης προβλημάτων σε οικογένειες . Αρχικά παρατίθεται η ιστορική αναδρομή του V..H.T. καθώς και οι λόγοι που συντέλεσαν στην ανάπτυξή του. Γίνεται ιδιαίτερη μνεία, στις αρχές που διέπουν τη συγκεκριμένη μέθοδο και εστιάζεται το ενδιαφέρον στη διαδικασία που ακολουθείται, όταν πια καλείται ο κοινωνικός λειτουργός, στο ρόλο του εκπαιδευτή, να εισέλθει στο σπίτι και να αρχίσει η διαδικασία παρατήρησης των οικογενειακών σχέσεων.

Θεωρείται απαραίτητο να τονιστεί από την παρούσα εργασία, οι περιπτώσεις όπου η μέθοδος V.H.T. μπορεί να θεωρηθεί κατάλληλη ή ακατάλληλη αντίστοιχα .Επίσης, στα πλαίσια της αντικειμενικής καταγραφής του ρόλου του V.H.T. παρατίθενται οι ενδείξεις και οι παράγοντες αποτελεσματικότητας της μεθόδου.

Σημαντικό κεφάλαιο ανάπτυξης της εργασίας αποτελεί και η αναφορά στον τρόπο αξιολόγησης του βιντεοσκοπηθέντος υλικού και η περαιτέρω ανάλυσή του.

Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση των προσωπικών συμπερασμάτων της όλης μελέτης και στο παράρτημα εμπεριέχεται αυτούσιο το νομικό πλαίσιο, το οποίο διασφαλίζει την ορθή και ομαλή λειτουργία της μεθόδου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη μελέτης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.Εισαγωγή	σελ.1
2. Σκοπός μελέτης	σελ.2
3. Τι είναι VIDEO HOME TRAINING	σελ.2
4. Τι είναι VIDEO INTERACTION GUIDANCE	σελ.3
5. Μεθοδολογία μελέτης	σελ.3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Ιστορικά στοιχεία

1.Εισαγωγικά	σελ.5
2. Το ενδιαφέρον των κοινωνικών ερευνητών	σελ.5
3. Η καινοτόμος μέθοδος	σελ.7
4. Λόγοι που συντέλεσαν στην ανάπτυξη της μεθόδου	σελ.8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Αρχές που διέπουν την μέθοδο V.H.T.

1.Βασικές αρχές	σελ.10
2.Θεωρίες που στηρίζεται το V.H.T.	σελ.13
3.Απαραίτητες τεχνικές-εργαλεία στο V.H.T.	σελ.17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Μεθοδολογία εφαρμογής του V.H.T.

Βοηθώντας τους γονείς στο σπίτι μέσω VIDEO

1. Περίληψη	σελ.21
2. Σημείο εκκίνησης	σελ.21
3. Προβλήματα ανατροφής	σελ.22
4. Τρόπος εργασίας	σελ.24
5. Βιντεοανάλυση	σελ.27
6. Επιπλέον εξελίξεις	σελ.29
7. Διάρκεια της κατ'οίκον εκπαίδευσης	σελ.30
8. Επικοινωνιακά θέματα στη διαδικασία παροχής καθοδήγησης	σελ.32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Καταλληλότητα-ακαταλληλότητα

1. Παράγοντες αποτελεσματικότητας	σελ.40
2. Τι κάνει την χρήση του video τόσο ελκυστική	σελ.41
3. Στοιχεία που ενισχύουν την χρήση V.H.T.	σελ.43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Αξιολόγηση

1. Αξιολόγηση στη μέθοδο του V.H.T.	σελ.47
2. Βιντεοανατροφοδότηση	σελ.50
3. Εποπτικό μέσο	σελ.50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

Συμπεράσματα	σελ.52
--------------	--------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Σημειώσεις για τις πρωτοβουλίες επαφής	σελ.55
2. Νομικό πλαίσιο	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.Εισαγωγή

Με το ξεκίνημα του V.H.T. στην Ολλανδία στα μέσα της δεκαετίας του '70, συστήθηκε επιτυχώς ένα πρόγραμμα που απευθυνόταν σε ένα μεγάλο αριθμό οικογενειών που έχρηζαν βοήθεια.. Τέτοιες ήταν η εργασία με πολύ-προβληματικές οικογένειες, με οικογένειες όπου η παιδική προστασία ήταν ένα θέμα προς επίλυση, με οικογένειες που τις απασχολούσαν οι αναπτυξιακές δυσκολίες των παιδιών τους.

Οι περαιτέρω εξελίξεις της μεθοδολογίας οδήγησαν σε μια φασματική προσέγγιση ειδικά όσον αφορά τις πολυπροβληματικές οικογένειες. Η βάση της προσέγγισης είναι η εργασία με την οικογένεια, εργασία η οποία απαιτεί την παραμονή των παιδιών στο σπίτι καθώς και την εμπλοκή της οικογένειας ώστε να εξασφαλίζει ότι οι υπηρεσίες προσφέρονται σε μια βραχυπρόθεσμη ,εντατική βάση.

Το V.H.T. διαφαίνεται ως η βάση για την εργασία με οικογένειες και υπηρεσίες, χρησιμοποιώντας της επικοινωνίας και την χρήση του video για να παρουσιάσουμε αντικειμενικά αυτό που συμβαίνει. Μερικές φορές το V.H.T. φαίνεται πως από μόνο του δεν αποτελεί την απάντηση σε όλα τα προβλήματα. (π.χ. δεν είναι όλα τα προβλήματα των οικογενειών επικοινωνιακά). Ο παράγοντας για τη χρήση της μεθόδου πρέπει να είναι το πρόβλημα της οικογένειας και όχι η προτίμηση στη μέθοδο.

Οφείλεται να λαμβάνεται υπ' όψη ότι άλλες υπηρεσίες καθώς και άλλοι τρόποι βοήθειας κρίνονται απαραίτητοι. Είναι πιθανό ένας γονέας να κυριαρχείται από τραύματα του παρελθόντος κάτι που δεν του επιτρέπει να βρεί τον συναισθηματικό χώρο ώστε να δώσει την απαιτούμενη προσοχή στο παιδί του. Έτσι πρώτα οφείλουμε να

ασχοληθούμε με το πρόβλημα του γονέα, προτείνοντας κάποιον ειδικό, ώστε να εξασφαλιστεί ότι το παιδί θα λάβει επαρκή φροντίδα.

2.Σκοπός μελέτης

Σκοπός της εργασίας είναι η περιγραφή και ανάλυση μιας μεθόδου εργασίας με videocamera, η οποία βιντεοσκοπεί τις συναντήσεις κοινωνικού λειτουργού και πελάτη, αποκλειστικά με την συγκατάβαση του δεύτερου και την τήρηση των νομοθετικών διασφαλίσεων από τον πρώτο.

Στόχος της μεθόδου είναι να γνωρίσει ο πελάτης την εικόνα του, την κοινωνική του συμπεριφορά, προσδιορίζοντας ο ίδιος, μόνος του την πορεία αλλαγής του. Η μέθοδος, ως φορέας αλλαγής, θεραπευτικό μέσο τονίζει και ασχολείται με τα θετικά σημεία της επικοινωνίας προβάλλοντας στον πελάτη ρεαλιστικά το κοινωνικό του πρόσωπο.

Η μέθοδος μπορεί παράλληλα να λειτουργήσει και ως εποπτικό μέσο θέτοντας ερωτήματα και διατυπώνοντας προβληματισμούς, τόσο για την αποτελεσματικότητα του επαγγελματία χρήστη.

3.Τι είναι V.H.T.

Video Home Training (V.H.T.) σημαίνει κατ' οίκον εκπαίδευση μέσω video. Πρόκειται για μια μέθοδο όπου ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει τον ρόλο του εκπαιδευτή, μέσα απ' τον οποίο καλείται να αναπαιδεύσει τους γονείς με όλα τα στοιχεία που προϋποθέτει η ορθή επικοινωνία. Για την εφαρμογή της μεθόδου απαιτείται η χρήση μιας βιντεοκάμερα όπου ο κοινωνικός λειτουργός βιντεοσκοπεί κάποιες στιγμές όπου όλα τα μέλη της οικογένειας είναι παρόντα. Απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή είναι η από κοινού συναίνεση – άδεια των μελών της

οικογένειας στον κοινωνικό λειτουργό-εκπαιδευτή για πράξη. (Biemans, H. (1990).

4.Τι είναι V.I.G.

Video Interaction Guidance(V.I.G.) σημαίνει καθοδήγηση αλληλεπιδράσεων μέσω video. Πρόκειται για μια περαιτέρω εξέλιξη του V.H.T., όπου σύμφωνα με αυτό τον τρόπο παρατηρούμε την επικοινωνία σε όλο το εύρος και την βάση της. (Biemans, H. (1990).

Η μεθοδολογία της βασίστηκε στην αρχή ότι γονείς και παιδιά επιθυμούν την ευτυχή διαβίωση. Το V.I.G. καταγράφει μια μεγαλύτερη και πιο εκτεταμένη πραγματικότητα μεταξύ παιδιών και γονέων. Η προσέγγισή του στηρίζεται στις αρχές της ορθής επικοινωνίας, βασιζόμενη στην κατανόηση ότι η επαφή με τους άλλους ανθρώπους είναι ζωτικής σημασίας για την εξέλιξη. (Biemans, H. (1990).

«Η βασική του προσέγγιση είναι η ανακάλυψη των θετικών στοιχείων της επικοινωνίας και η αποφυγή όλης της αρνητικής επικοινωνίας» (Biemans, H. 1990).

5.Μεθοδολογία μελέτης

Κατά το πρώτο τρίμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2001-2002,μου δόθηκε η δυνατότητα, μέσω του προγράμματος ERASMUS-SOCRATES, να παρακολουθήσω ένα διεθνές σεμινάριο στην Ολλανδία, με τίτλο 'Creative Arts Approach towards Social Work'.

Στα πλαίσια του μαθήματος «Methods» κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου ,ορισμένες από τις θεματικές ενότητες αφορούσαν τη μέθοδο VIDEO HOME TRAINING.Η ενότητα υποστηρίχθηκε από μια σειρά θεωρητικών εισηγήσεων οι οποίες ενισχύονταν από την εργαστηριακή πρακτική άσκηση.

Η μελέτη στηρίχθηκε στην βιβλιογραφική έρευνα ξενόγλωσσων συγγραμμάτων, τόσο αγγλικών όσο και ολλανδικών. Η ενασχόληση με την ολλανδική βιβλιογραφία πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη και υπό την καθοδήγηση του κ. Cor Van De Berg, καθηγητή του Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, ο οποίος με παρότρυνε να ασχοληθώ με το εν λόγω θέμα.

Πηγή της βιβλιογραφίας υπήρξε η βιβλιοθήκη του Hogeschool. Λόγο του ότι η μέθοδος V.H.T. εφαρμόζεται μόλις από το 1980 (κυρίως στην Ολλανδία), η βιβλιογραφία είναι περιορισμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.Εισαγωγικά

Την δεκαετία του 1970 είναι πλέον εμφανή τα σημάδια των υπαρκτών κοινωνικών αλλαγών που συντελέστηκαν μέσα από κοινωνικές επαναστάσεις, προσδίδοντας μια άλλη διαφορετική και πολυσύνθετη κοινωνική προσωπικότητα.

Η νέα αυτή πραγματικότητα στην αυγή ης συναντά ένα δίστρατο, το δυσυπόστατο επικοινωνιακό ζήτημα, το οποίο απ' την μια πλευρά επιφέρει επικοινωνιακή πολυφωνία και απ' την άλλη ως απόρροια των νέων κοινωνικών δομών, συναντά το ίδιο το επικοινωνιακό πρόβλημα.

Παράλληλα, σημειώνεται αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας η οποία στοχεύει όχι μόνο στην εξέλιξή της, αλλά στην προσβασιμότητά της. Τα νέα τεχνολογικά επιτεύγματα επιδιώκεται να είναι προσιτά στο ευρύ κοινό ευελπιστώντας στην ανταπόκρισή του.

2.Το ενδιαφέρον των κοινωνικών ερευνητών

Τα κοινωνικά ερευνητικά εργαστήρια δεν αδιαφόρησαν στην τεχνολογική αυτή εξέλιξη και συγκεκριμένα ένα μικρό πλήθος ερευνητών εντόπισε σε ζητήματα που αφορούσαν την οικογένεια, το επικοινωνιακό χάσμα που ολοένα και μεγάλωνε, προσπαθώντας με νέες προσεγγίσεις να προσφέρει πιο αποτελεσματική θεραπεία.

Στη δεκαετία αυτή η επικρατούσα προνοιακή φροντίδα επιχείρησε τα πρώτα δειλά βήματα ώσπου αγωνίστηκε με το ερώτημα «Πώς μπορούμε να εμπλέξουμε τους γονείς στην θεραπεία των παιδιών τους;»

Η άποψη αυτή οδήγησε στην βαθύτερη και ουσιαστικότερη κατανόηση, ότι η κοινωνική φροντίδα για το παιδί με κοινωνικά και συναισθηματικά προβλήματα οφείλει να συμπεριλάβει τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας και ιδιαίτερα τους γονείς. Η αντίληψη λοιπόν που ριζώθηκε αναφέρει πως η ανάπτυξη του παιδιού μπορεί να αρχίζει μονάχα με την συνεργασία των γονέων.

(Τα στοιχεία αυτά έχουν συγκεντρωθεί μέσω Internet).

Το κύριο σημείο επετεύχθη, όπως αναφέρει και ο Trevarthen: «χρησιμοποιήστε κατά την θεραπεία, την αμοιβαία και βασική επικοινωνία που χρησιμοποιούν γονέας και παιδιά μεταξύ τους». Ο Trevarthen, καθηγητής του Πανεπιστημίου στο Εδιμβούργο στις μελέτες τους για την βασική επικοινωνία, πραγματοποίησε έρευνα σχετικά με την πρώτη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του παιδιού και της μητέρας, χρησιμοποιώντας τεχνολογικά μέσα, όπως εικόνες από βίντεο, φιλμ, τα οποία ανέλυε. Βιντεοσκόπησε σε πειραματική αρχή, αυθόρμητες φυσικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ μωρού και γονέων, ιδιαίτερα της μητέρας, για διάστημα δύο εβδομάδων (Trevarthen, C. (1977).

Σε έρευνές τους ο D. N. Stern από την Νέα Υόρκη και οι H. & M. Papousek μέσα από το ίδρυμα Max Planck στο Μόναχο, διατύπωναν πως η αυθόρμητη αυτή επαφή μεταξύ γονέων-παιδιού δεν ερμηνεύεται μόνο από την επιστήμη της Ψυχολογίας και της Ψυχιατρικής αλλά αποτελεί αντικείμενο μελέτης και δράσης για την Κοινωνική Εργασία.

Οι προαναφερθείσες έρευνες πραγματοποιούσαν βιντεοσκοπήσεις σε σπίτια ή σε εργαστήρια και επεξεργάζονταν μια δεδομένη κατάσταση όπου βρέφος και γονείς τοποθετούνταν αντιδιαμετρικά και με τρόπο ώστε όλοι τους να είναι ορατοί στην οθόνη. Μετά την βιντεοσκόπηση ακολουθούσε μια εικόνα προς εικόνα ανάλυση των αλληλεπιδράσεων που έλαβαν χώρα. (Stern, D. N. & Gibbon, J. (1978)

3.Η καινοτόμος μέθοδος

Την δεκαετία του 1980 οι μελετητές και οι ερευνητές αφού πέτυχαν τον πρώτο στόχο τους, την εμπλοκή των γονέων στην θεραπεία των παιδιών, έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στην όρθωση μιας μεθόδου θεραπείας η οποία να επιτυγχάνει μεν τα μέγιστα δυνατά αποτελέσματα, η εφαρμογή της οποίας δε, να πραγματώνεται με φυσικό τρόπο και στο φυσικό περιβάλλον.

Έτσι, στις αρχές του 1980 στην Ολλανδία μια εντατική φόρμα θεραπείας βασισμένη στην κατ' οίκον θεραπεία αναπτύχθηκε ως εναλλακτική λύση, όπου σύμφωνα με την οποία παιδιά με σοβαρά κοινωνικά και αναπτυξιακά προβλήματα δεν απομακρύνονται από το σπίτι τους.

Η μέθοδος αυτή ονομάζεται Video Home Training (V.H.T.). Αυτό σημαίνει ότι η μέθοδος καταγράφει της οικογενειακές αλληλεπιδράσεις συστηματικά σε μια βιντεοκασέτα. Κάθε εγγεγραμμένο τμήμα της βιντεοκασέτας ακολουθείται από μια λεπτομερή ανάλυση παρόντων των παιδιών και των γονέων. Αυτή η μέθοδος εργασίας με βίντεο απέδειξε ότι προσφέρει ουσιώδη βοήθεια και υποστήριξη σε γονείς καθώς και σε εκπαιδευτές και επόπτες [SPIN].

Όπως υποστηρίζει ο Ολλανδός ειδικός H. Biemans «το κέντρο της μεθόδου είναι η οικογένεια, δραστηριοποιώντας γονείς και παιδιά να εντοπίσουν την οικογενειακή προοπτική, χωρίς να αναλώνεται στον εστιασμό του προβλήματος».

Ο H. Biemans είχε χρησιμοποιήσει από το 1970 τη βασική αρχή της επικοινωνίας στην μέθοδο αυτή και μπορεί να χαρακτηριστεί ένας από τους σημαντικότερους εφευρέτες μιας μεγάλης συμπληρωματικής μεθόδου, του V.I.G. Video Interaction Guidance, στην Ολλανδία (Biemans, H. (1990).

Το 1982 η Ria Arts και ο Harrie Biemans ξεκίνησαν βοηθώντας

γονείς στο σπίτι τους μέσω της κατ' οίκον εκπαίδευσης (V.H.T.) αντί να τοποθετούν τα παιδιά σε κέντρα ημερήσιας βοήθειας [SPIN].

Η χρήση της κατ' οίκον θεραπείας οδήγησε επιτακτικά στην ανάγκη σύγκλισης ενός διεθνούς συνεδρίου τον Μάιο του 1986 στο Άμστερνταμ όπου γνωστοί ειδικοί όπως οι Stern, Papousek, Biemans, Trevarthen, Van den Bogaart και πολλοί άλλοι, με γνώμονα όλες τις έρευνες και τις εμπειρίες από την μέχρι τώρα πρακτική εφαρμογή της μεθόδου, κατέληξαν στα εξής συμπεράσματα:

- Το παιδί συνεχώς και αυθόρμητα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες κατά την σύναψη επαφών με τους γονείς του.
- Οι γονείς επιβεβαιώνουν την αποδοχή των πρωτοβουλιών του.
- Η επιβεβαίωση τροφοδοτεί νέες πρωτοβουλίες και οδηγεί σε αμοιβαίες ανταλλαγές (Papousek, H., Papousek, M. & Koester, L. S. (1986)

Συλλήβδην πρότειναν ότι η μέθοδος οφείλει να αναφέρεται στην εκπαίδευση πάνω στην ορθή επικοινωνία, στην αναπαίδευση των γονέων με όλα τα κατάλληλα εφόδια ώστε να είναι αυτοί οι κύριος μοχλός της θεραπευτικής παρέμβασης με την συμπεριφορά τους.

Το 1988 στην Ολλανδία υπήρχαν 48 ιδρύματα και οργανισμοί που εφαρμόζαν την μέθοδο υπό την εποπτεία του Εθνικού Κέντρου Εκπαίδευσης κατ' οίκον [SPIN].

4. Λόγοι που οδήγησαν στην ανάπτυξη της μεθόδου

Το V.H.T. αναπτύχθηκε από την επιτακτική ανάγκη παροχής αποτελεσματικής βοήθειας προς τις οικογένειες όπου οι παιδαγωγικές δεξιότητες αυτών είναι ανύπαρκτες. Οι άνθρωποι δεν έχουν εκ φύσεως παιδαγωγικές δεξιότητες αλλά τις αναπτύσσουν. Αυτή η ανάπτυξη

εξαρτάται από τις εμπειρίες της παιδικής ηλικίας, οι οποίες προσδιορίζουν τις δεξιότητες μέσα από τον γονεϊκό ρόλο σαν μητέρα ή σαν πατέρα. Ατελείς δεξιότητες οδηγούν σε προβλήματα από γενιά σε γενιά. Η λύση δεν είναι να εμβαθύνουμε σε αυτό που είναι λάθος σχετικά με τις παιδαγωγικές δεξιότητες των γονέων. Η λύση είναι να προσφέρουμε θετική εναλλακτική στάση (Parousek, 1979).

Στο V.H.T. ο κεντρικός ρόλος διαδραματίζεται από την ανάλυση των αρχών της επικοινωνίας. Η ανάλυση των αλληλεπιδράσεων μέσω του βίντεο την στιγμή της επαφής, προσφέρει μια νέα βασική τεχνολογία εκτίμησης, παρέμβασης, εκπαίδευσης και αξιολόγησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗΝ ΜΕΘΟΔΟΥ

1. Βασικές αρχές

Η προσέγγιση του V.H.T. βασίζεται στις αρχές της ορθής επικοινωνίας. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι η επαφή με άλλους ανθρώπους είναι ζωτική για την ανάπτυξη, ότι τα παιδιά παίρνουν πρωτοβουλίες σχηματίζοντας επαφές ακόμα και όταν δεν δέχονται πρωτοβουλίες από άλλα. Τέτοιες πρωτοβουλίες παραμένουν. (Biemans, 1989).

Αυτό που βλέπουμε στις βιντεοσκοπήσεις οικογενειών, οι οποίες τυγχάνουν ευφράδειας στην επικοινωνία τους, είναι ότι τα παιδιά συνεχώς και σταθερά αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες με σκοπό την πίεση στην ανάπτυξή τους. Πρόκειται για ένα βιασμό ο οποίος εκφράζεται από μόνος του. Τα παιδιά είναι αυθόρμητα, δυναμικά, δραστήρια και αγαπούν το να μιλούν. Απ' την άλλη πλευρά, οι γονείς συνεχώς καθοδηγούν την επικοινωνία μέσα στην οικογένεια και αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες με τρόπο συνεισφοράς στην επικοινωνιακή πρόοδο των παιδιών τους. (Papousek, H., Papousek, M. & Koester, L. S. (1986)

Η ανάλυση αυτών των αλληλεπιδράσεων δείχνει πως η καθοδήγηση δίνεται με τους ακόλουθους τρόπους:

- (1) Η πρωτοβουλία αναλαμβάνεται.
- (2) Είναι χτισμένη από διάφορα μέλη της οικογένειας.
- (3) Μια γνώμη καταθέτεται σε συμφωνία με τους κανόνες της συζήτησης. (Papousek, H., Papousek, M. & Koester, L. S. (1986)

Αυτή είναι η κατάσταση όπου οι πρωτοβουλίες ταιριάζουν επιτυχώς με την επικοινωνία. Εάν η πρωτοβουλία είναι σε αντίθεση (διαμάχη) με το οτιδήποτε έχει προαχθεί, οι γονείς τότε εκφράζουν το διαχωρισμό λάθους-σωστού και βοηθούν στην επαναφορά της επαφής.

Έχει παρατηρηθεί ότι πρωτοβουλία επαφής παρουσιάζεται ακόμη και σε παιδιά με κοινωνικές αναπτυξιακές δυσλειτουργίες. Όμως, σχεδόν πάντα υπάρχει κάποιο λάθος με τον τρόπο τον οποίο οι γονείς αντιλαμβάνονται τα σήματα (μηνύματα). (Stern D.N. 1979)

Αντιπροσωπευτικό είναι (το προηγούμενο παράδειγμα) μια σημαντική μελέτη του Stern για τις υπηρεσίες του νεανικού προνοιακού συστήματος, ειδικά για τον κλάδο που ασχολείται με παιδιά καθυστερημένης κοινωνικής ανάπτυξης ως αποτέλεσμα της γονεϊκής παραμέλησης. Από ένα θεωρητικό πρίσμα η προαναφερθείσα ανακάλυψη δεν αναφέρεται ούτε σε προσβολή ούτε σε καταπάτηση προς τους ανθρώπους που έχουν εκπαιδευτεί πάνω σε αυτή την δουλειά και που οφείλουν να είναι αρμόδιοι στο να λαμβάνουν τις πρωτοβουλίες των παιδιών και να επιτυγχάνουν αλληλεπίδραση με αυτό.

‘Όμως η θεραπεία κατ’ οίκον δείχνει ότι οι γονείς είναι οι μοναδικοί υπεύθυνοι οι οποίοι από νωρίς οφείλουν την αναγνώριση της αποδοχής επιβεβαιώνοντάς την, καθώς και την ανάληψη σχηματισμού καταλληλότερων και επαρκέστερων πρώιμων στοργικών σχέσεων με τα παιδιά τους.’ (Bogaart van den, P.H.M. et al. (1989) Evaluation of home-based treatment. Ministerie van MVC, Rijswijk).

Οι πρώιμες στοργικές σχέσεις είναι το θεμέλιο της κοινωνικής ανάπτυξης και το θεμέλιο αυτό είναι πάνω απ’ όλα χτισμένο μαζί και μέσα από την οικογένεια μεταξύ των σχέσεων των μελών της, ακόμη και με συγγενικά μέλη. Συνεπώς δεν είναι εύκολη η αντικατάσταση αυτών των σχέσεων έξω από την οικογένεια. Το V.H.T. στοχεύει την διδασκαλία στους γονείς, των αρχών της ορθής επικοινωνίας καθώς και το πώς να χρησιμοποιούμε για

να δημιουργήσουμε μια θετική, ικανοποιητική επαφή με τα παιδιά μας. (Biemans, 1990).

Το V.H.T. δραστηριοποιεί την υπευθυνότητα και την λογική των γονέων, στους οποίους στόχο έχει την διδασκαλία των αρχών της ορθής επικοινωνίας καθώς και τους τρόπους που μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν ώστε να δημιουργήσουν μια θετική, ικανοποιητική επαφή με τα παιδιά τους (Biemans, H. (1990).

Ο στόχος του V.H.T. είναι η ανάδειξη της επαφής μεταξύ παιδιών και γονέων. Κατά συνέπεια είναι σημαντικό ότι οι γονείς μπορούν να ξαναγίνουν γονείς με την επαναφορά επίλυσης προβλημάτων. Συνεπώς κρίνεται αναγκαίο ότι η εκπαίδευση είναι επικεντρωμένη στην οικογένεια. Αυτό σημαίνει ότι ο κοινωνικός λειτουργός πηγαίνει στο χώρο της οικογένειας και βιντεοσκοπώντας προσπαθεί να δραστηριοποιήσει τους γονείς να τρέξουν στην οικογένεια. Το σημαντικό είναι ότι δεν εστιάζει σε προβλήματα αλλά εστιάζει σε γεγονότα ή σε δράσεις τα οποία κυλούν καλά. Με αυτό τον τρόπο δίνει στην οικογένεια προοπτική. (Scholte. W. & Dekker. T (1992).

Χρησιμοποιώντας V.H.T. υποδεικνύεται ότι εργαζόμαστε με θέματα οικογένειας, άρα ασχολούμαστε με τις ικανότητες της οικογένειας και όχι με τα προβλήματά της. Τα προβλήματα δεν παραμελούνται απλώς φαίνονται να φαντάζουν ως παράγοντες ρίσκου, οι οποίοι αξιολογούνται και ανάγονται σε επίπεδα εργασίας (πιθανότατα άλλων κοινωνικών υπηρεσιών). (SPIN, Marjan Hoogland – Harrie Biemans).

2. Θεωρίες στις οποίες στηρίζεται το V.H.T.

Το V.H.T. είναι βασισμένο σε πολλές και σημαντικές θεωρίες, συγκροτούμενο από ένα ενιαίο πλαίσιο με διαφορετικές μεθόδους, προσεγγίσεις και οπτικές γωνίες.

Οι σημαντικότερες θεωρίες που διέπουν τις αρχές του V.H.T., είναι οι ακόλουθες:

- Η πρώτη θεωρία, της προσκόλλησης, δίνει έμφαση στην σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στο παιδί και τους γονείς και ειδικότερα στην σχέση με την μητέρα. Π.χ. ένα μωρό δίνει σήματα, μεταδίδει σινιάλα τα οποία ζητούν τη στοργή και τη φροντίδα από τους ενήλικες. Ένα μωρό επηρεάζει τη συμπεριφορά των γονέων του ή εκείνων που το φροντίζουν. Σημαντικό είναι ακόμη, το χαμόγελό του. Θυμάστε τα πρώτα σας χαμόγελα; (John Bowlby, (1975). Attachment and loss theory. Basic books).

Η θετική λοιπόν αντίδραση σ' αυτή την επιρροή ονομάζεται «Η ικανότητα ανταπόκρισης των γονέων». Τα συναισθήματα της προσκόλλησης μεταξύ παιδιού και μητέρας έχουν τις επιρροές τους σε ολόκληρη την ζωή του ατόμου και σε κάθε είδους σχέση μεταξύ των ατόμων (Harlow Harry. The nature of love, American psychologist).

- Η δεύτερη θεωρία ονομάζεται: **ανθρωπιστική θεωρία**. Ο Rogers αναφέρει τέσσερα βασικά σημεία στην θεωρία του:
  - ο *Εμπάθεια*: ο βαθμός της εμπραθητικής κατανόησης. Είναι η ικανότητα του κατανοείν τα συναισθήματα και τις εμπειρίες καθώς και η ικανότητα επαφής με τον ψυχικό κόσμο του ενδιαφερόμενου.
  - ο *Η θετική συμπεριφορά*: του μη εξαρτώμενο από όρους σεβασμό για την μοναδική ανθρώπινη ύπαρξη. Ο Rogers πολύ συχνά έλεγε «... θα συναντήσετε πελάτες οι οποίοι π.χ.

είναι επιθετικοί ή εκφράζουν άλλη αρνητική συμπεριφορά και σε αυτές τις περιπτώσεις οφείλουμε να διαμορφώσουμε το σεβασμό».

- *Να είσαι γνήσιος*: γνησιότητα στην ομιλία, στις αντιδράσεις σύμφωνα πάντα με τα συναισθήματα.
- *Να συμβαδίσουμε με την εμπειρία του πελάτη, την αντίληψη, τα συναισθήματα, στην:*
  - Συμπεριφορά-στάση μας.
  - Απαντήσεις μας.
  - Ερωτήσεις μας.
  - Αντιδράσεις μας, **χωρίς να κρίνουμε!**

Διευκολύνοντας τις πιθανότητες του πελάτη ότι έχει την ισχύ να εξερευνήσει τις ερωτήσεις του, είναι ικανός να δημιουργήσει την δική του λύση. Μέσα από αλληλοκατανόηση μπορούμε να παρέχουμε υποστήριξη και ενθάρρυνση (Carl Rogers. On becoming a person. Houghton – Mifflin 1961).

- Άλλη θεωρία είναι η **συστημική θεωρία** και η **θεωρία της επικοινωνίας**. Οι θεωρίες αυτές αναλύουν το πώς οι άνθρωποι και οι οικογένειες οργανώνουν τον δικό τους τρόπο ζωής μεταξύ τους. Ασχολούνται κυρίως με τα επίπεδα επικοινωνίας σε προκαθορισμένους κανόνες και τρόπους.
- Πολύ σημαντική για το V.H.T. είναι και η **θεωρία του Nagy**. Η ουσία αυτής της θεωρίας είναι τα άτρωτα δεσμά μεταξύ γονέων και παιδιών. Ο καθένας από την στιγμή της γέννησής του έχει άρρηκτα δεσμά με τους γονείς του. Ο Nagy το περιγράφει ως χαραγμένο στην ανθρώπινη ύπαρξη. Οι ρίζες αυτών των δεσμών απαντώνται πίσω

στο παρελθόν και στην βαθύτατη υπαρξιακή επαφή με τους γονείς. Η θεωρία του Nagy δίνει έμφαση μόνο στα θετικά στοιχεία της σχέσης.

- **Η θεωρία του Freire.** Ο Freire δούλεψε στη Βραζιλία με εργάτες και αγρότες. Η θεωρία του αναφέρεται στην ευκαιρία εργασίας χωρίς προκαθορισμένες τεχνικές κοινωνικές εργασίας. Ο Freire έλεγε: «Κάθε ανθρώπινη ύπαρξη είναι μοναδική στην ζωή ακόμη και αν αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα. Αυτό λοιπόν το πρόβλημα απαιτεί μια μοναδική ειδική λύση, προσιτή γι' αυτό το μοναδικό πρόβλημα. Γι' αυτόν τον λόγο η σχέση μεταξύ κοινωνικού λειτουργού και ενδιαφερόμενου οφείλει να είναι μοναδική (Freire). Οι συνέπειες αυτής της προσέγγισης είναι ότι ο ενδιαφερόμενος και ο κοινωνικός λειτουργός χρησιμοποιούν την δική τους δημιουργικότητα ως συμπέρασμα των δικών τους καθορισμένων σκέψεων, ερμηνειών και προβλέψιμων μεσολαβήσεων (Freire). Με τη στάση αυτή δίνουμε στον ενδιαφερόμενο την ευκαιρία ανάπτυξης της προσωπικότητάς του ανακαλύπτοντας την φύση του, ώστε να λάβει τη ζωή του στα χέρια του. Τέτοιου είδους βοήθεια όχι μόνο είναι χρήσιμη αλλά συνάμα πολύ αποτελεσματικότερη (Freire).
- Στην δεκαετία του 1970, κατά τις πανεπιστημιακές διαλέξεις, πλήθος συμπεριφορικών επιστημόνων χρησιμοποιούσε video και την τότε τεχνική της βιντεοσκόπησης για την έρευνά του πάνω στην κοινωνική συμπεριφορά των γονέων και των παιδιών. Οι έρευνες αυτές ονομάστηκαν «Human ethologists» ως επισήμανση ότι η ηθική εισάγεται στις ανθρώπινες επιστήμες. Ένας από τους πρώτους αυτούς επιστήμονες είναι ο Trevarthen (1977, 1979, 1982). Το φιλμ

και το video κατόρθωσαν την επίτευξη της εικόνας προς εικόνα ανάλυση της επικοινωνίας.

- Μια άλλη άποψη είναι αυτή της ψυχιατρικής, ειδικά η έρευνα πάνω στην αυθόρμητη σχέση μεταξύ γονέων – παιδιού. Μελέτες των Stern (1971), Papousek (1979), Maccubin και Spiecker (1982) δείχνουν μια στάνταρ ρύθμιση της αλληλεπίδρασης μεταξύ βρέφους – γονέων, ορατή στην οθόνη.
- Μια ακόμη προσέγγιση του V.H.T. εντοπίζεται στο πεδίο της εξελικτικής ψυχολογίας. Έρευνες αναφέρουν ότι εσωτερικά κίνητρα και ικανή συμπεριφορά των παιδιών δείχνουν ότι αυτά διασκεδάζουν με ένα αποτελεσματικό τρόπο, ο οποίος συμβαδίζει με το περιβάλλον τους (Riksen – Walraven, 1977). Επίσης έρευνα ανταπόκρισης των γονέων δείχνει ότι αυτή η συμπεριφορά – ξεκάθαρη και ευθύτατη αντίδραση – είναι κεντρικός παράγοντας στην εξέλιξη ενός παιδιού. (Riksen – Walraven, 1977).

Άλλη μια προσέγγιση είναι η θεωρία της κοινωνικής μάθησης, όπου ένας θετικός, επιλεκτικός εφοδιασμός είναι σημαντικός για την εκμάθηση μιας συμπεριφοράς. (Bandura Albert. Principles of behavior modification, Holt 1969).

Αξιοσημείωτης σημασίας είναι η προσέγγιση της απελευθερωμένης παιδαγωγικής προσέγγισης. Αποδίδει νόημα στον ανθρωπισμό, τις ανθρώπινες αξίες, καθώς και στις ικανότητες των ανθρώπων να διασχίσουν τα εμπόδια. Αναγνωρίζει την ικανότητα της εσωτερικής αναζήτησης έτσι ώστε να διακρίνουμε την εξωτερική αντανάκλαση του εαυτού μας, με τρόπο που θα υποστηρίξει την ανάπτυξη συνείδησης παρ' όλους τους παράγοντες που στερούν τον ανθρωπισμό. Μια ελπίδα για τις δυνατότητες του γνήσιου διαλόγου. (Παρασκευόπουλος Ιωάννης, Κλινική Ψυχολογία, Αθήνα 1988).

Πάνω απ' όλα οι βιντεοσκοπήσεις δείχνουν αυτό που έχει χαθεί απ' την μια στιγμή στην άλλη. Αρνητικές αντιδράσεις και no-series κυριαρχούν στην κατάσταση. Αρνητικές αντιδράσεις αποτελούν το να μην έχεις πρόσωπο με πρόσωπο συνομιλία, το να μην χαμογελάς, ο μη φιλικός τόνος της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, η σιωπή, οι κραυγές, το να αρνούμαστε. No-series αποτελούν, η απροσεξία, η αφηρημάδα, ο μη συντονισμός, η μη συνεργασία. (Biemans, H. (1990).

3.Απαραίτητες τεχνικές-εργαλεία στο V.H.T.

Το V.H.T. χρησιμοποιεί σημαντικές τεχνικές δημιουργώντας νέες προσεγγίσεις και νέους τρόπους σκέψης. Ενστερνίζεται διάφορα εργαλεία μερικά από τα οποία είναι τα ακόλουθα

- **Επαφή με τα μάτια – πρόσωπο με πρόσωπο.** Ο γονιός χρειάζεται να βεβαιωθεί ότι η επικοινωνία μπορεί να δίδεται και να λαμβάνεται γυρνώντας το σώμα σε θέση απέναντι από το παιδί, έχοντας επαφή με τα μάτια. Οι κινήσεις, η γλώσσα του σώματος, οι εκφράσεις του προσώπου, ο τόνος της φωνής, είναι όλα μέρος της ικανότητας για ορθή επικοινωνία (Trevarthen, C. (1977).
- **Επιβεβαιώνοντας και ονομάζοντας.** Ο γονέας χρειάζεται να επισημάνει θετικά, αυτό που το παιδί λέει ή πράττει, ώστε η επικέντρωση της προσοχής του παιδιού να ξεκινήσει έναν θετικό επικοινωνιακό κύκλο. Επίσης η γλώσσα του σώματος, οι κινήσεις, οι

εκφράσεις του προσώπου, ο τόνος της φωνής είναι ζωτικές πηγές για την εξασφάλιση θετικής επικοινωνίας. (Trevarthen, C. (1982).

- **Λαμβάνοντας.** Απαιτείται από τον γονιό, η θετική λήψη – αντιμετώπιση μιας πρωτοβουλίας του παιδιού. Αυτό επιτυγχάνεται με την κατάφαση, π.χ. συμφωνώντας, επαναλαμβάνοντας τα λεγόμενα του παιδιού (Stem, D. N.,1977)
- **Θετική καθοδήγηση.** Ο γονιός οφείλει την ενθάρρυνση του παιδιού στην ανάληψη εποικοδομητικών δραστηριοτήτων, σχηματίζοντας εποικοδομητικές προτάσεις. Αν είναι αναγκαίες κάποιες παρατηρήσεις ή κάποιοι έλεγχοι τότε μπορεί να επιτευχθεί μέσα από μια ήρεμη συζήτηση, χαμηλών τόνων και ο γονέας να στραφεί σε δημιουργικές ενέργειες (δράση) το συντομότερο δυνατό. (Trevarthen, C. (1982).
- **Λαμβάνοντας ρόλους.** Ο γονιός οφείλει την εξασφάλιση ότι ο καθένας μέσα στην οικογένεια θα επιδείξει προσοχή σε ένα ρόλο. Είναι σημαντική η εξασφάλιση, από την πλευρά πρωταρχικά του γονέα, πάνω σε ένα ρόλο μέσα στη διαδικασία αυτή. (Parousek, H., Parousek, M. & Koester, L. S. (1986)
- **Επίλυση σύγκρουσης – διαμάχης/διαπραγμάτευση.** Απαιτείται η ικανότητα επίτρησης, ιδιαίτερα σε γονείς με ενήλικα παιδιά, έκφρασης των απόψεών τους και παροχή βοήθειας – παρότρυνσης των διαπραγματεύσεων όταν υπάρχει μια σύγκρουση. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί διατηρώντας ένα ήρεμο επικοινωνιακό τόνο φωνής,

αποδέχοντας ιδέες, επιβεβαιώνοντας εξεφρασμένες ιδέες και δίνοντας στους γονείς τις δικές τους απόψεις. (Trevarthen, C. (1982).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΑΡΧΕΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟ V.H.T.		
ΑΡΧΕΣ	ΤΡΟΠΟΙ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ
<p>1. Πρωτοβουλία και αποδοχή (Ηλικία 0-6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - να είσαι προσεκτικός - συντονισμός 	<ul style="list-style-type: none"> - επαφή ματιών - πρόσωπα αντιδιαμετρικά - φιλικός τόνος φωνής - φιλικές εκφράσεις προσώπου - φιλική στάση - συμμετοχή - - θετικά γενύματα - καταφατικότητα
<p>2. Ανταλλαγές στην ομάδα μέσα (Ηλικία 6+)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - σχηματισμός ομάδων - δημιουργία ρόλων - συνεργασία 	<ul style="list-style-type: none"> - εμπλοκή μέσα στην ομάδα - επιβεβαίωση της παραδοχής - να δίνεις, να λαμβάνεις ακόμα και να μοιράζεσαι ρόλους - συμμετοχή σε δραστηριότητες - αλληλοβοήθεια
<p>3. Συζήτηση (Ηλικία 12+)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - σχηματισμός γνώμων - λήψη αποφάσεων 	<ul style="list-style-type: none"> - να δίνεις απόψεις - να λαμβάνεις απόψεις - να συναλλάσσεις απόψεις - να προτείνεις - να δέχεσαι
<p>4. Διαχείριση – επίλυση σύγκρουσης (Ηλικία 16+)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - να κατονομάζετε τις διαφορές στις απόψεις - αναζήτηση επαφής - σχηματισμός επαφής 	<ul style="list-style-type: none"> - να επενδύεις στις προθέσεις - επιστροφή στα 1,2,3 - εγκαθίδρυση συνεργασίας

(*) Η ηλικία σε έτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ V.H.T.

ΒΟΗΘΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΕΣΩ VIDEO

1.Περίληψη

Το V.H.T. αποτελεί μια βραχυπρόθεσμη μέθοδο, εντατικής μορφής βοήθειας στο σπίτι, με γονείς που αντιμετωπίζουν προβλήματα με την ανατροφή των παιδιών τους.

Ο εκπαιδευτής κοινωνικός λειτουργός προβαίνει σε βιντεοσκοπήσεις της οικογένειας, παρουσία όλων των μελών, οι οποίες προβάλλονται στο σπίτι αυτής και αναλύονται. Η έμφαση δίνεται στις παρατεινόμενες στιγμές θετικής επαφής. Ο εκπαιδευτής ανασύρει αυτές τις εικόνες από το βιντεοσκοπημένο υλικό, οι οποίες προβάλλονται στην οθόνη. Για την συνέχεια ζητείται από τους γονείς ο εντοπισμός των δεξιοτήτων που χρησιμοποίησαν για την επίτευξη της επιτυχούς αλληλεπίδρασης με τα παιδιά τους. Οι συνεχείς συναντήσεις στοχεύουν τόσο στην παροχή καθοδήγησης από τον εκπαιδευτή όσο και στην αναγνώριση απ' τους γονείς των παρατεταμένων επιτυχημένων συναντήσεων (Biemans, H. (1989).

2.Σημείο εκκίνησης

Η μέθοδος βασίζεται στην λογική, ότι γονείς και παιδιά επιθυμούν την ύπαρξη και τη διατήρηση μιας αρμονικής σχέσης. Ακόμη και αν η σχέση έχει κλονιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, αυτή η επιθυμία

σχεδόν πάντα παραμένει ανέπαφη. Παιδιά, ειδικά αυτά της μικρής ηλικίας, συνεχίζουν να εξαιτούν θετική επαφή με τους γονείς, ακόμη και υπό τις πιο αυστηρές παιδαγωγικές συνθήκες. (Nagy).

Ερμηνεύοντας τις βιντεοσκοπήσεις, ο εκπαιδευτής μπορεί να αφυπνίσει τους γονείς όσον αφορά τις πρωτοβουλίες επαφής που αναλαμβάνουν τα παιδιά τους. Μέσα από αυτή την καθημερινή ρουτίνα, οι γονείς προχωρούν στη λήψη αυτών των πρωτοβουλιών, τις υποστηρίζουν και τις αποδέχονται. Με αυτό τον τρόπο προάγεται η ανάπτυξη των θετικών χαρακτηριστικών (yes-series). Το σημείο αυτό είναι η απαρχή για το κτίσιμο θετικής σχέσης. (Biemans, H. 1990).

3. Προβλήματα ανατροφής

Σύμφωνα με τον Stern, οι γονείς που ως παιδιά έτυχαν προβληματικής ανατροφής, καταλήγουν δίνοντας στα παιδιά τους επίσης προβληματική ανατροφή κατά την εφηβεία. Αν και έχουν μια ξεκάθαρη ιδέα των θεμάτων με τα οποία δεν επιθυμούν τα παιδιά τους να εμπλακούν, δεν έχουν συγκεκριμένη πληροφόρηση – γνώση σχετικά με τον τρόπο προσέγγισής τους. Χωρίς αυτή την πληροφόρηση – γνώση αναγκαστικά παλλινδρομούν σε αρνητικές συμπεριφορές. Όποτε υπάρχει μια απώλεια θετικής επαφής μεταξύ γονέων και παιδιών, τότε τελικά θα αυξάνεται όλο και περισσότερο το εύρος της αρνητικής συμπεριφοράς. «Ο τύπος αυτής της αρνητικής συμπεριφοράς [άγνοια, απόρριψη, επιθετικότητα] δεν επιδεικνύει ενδιαφέρον. Είναι βασικά η απουσία της θετικής συμπεριφοράς η οποία δίνει έδαφος στην αρνητική συμπεριφορά, για ξεδίπλωμα». (Stern, D. N. 1980).

Η εμπειρία έχει δείξει ότι όταν οι γονείς έχουν εισχωρήσει σε θετικές έννοιες της επαφής μεταξύ τους, τίθενται κατά των αρνητικών χαρακτηριστικών. Τα προβλήματα της ανατροφής είναι κατανοητά από

τον κοινωνικό λειτουργό – εκπαιδευτή, σε αντίθεση με τους γονείς, οι οποίοι αγνοούν την αναγκαιότητα της πληροφόρησης. Συνεπώς η εμπλοκή τους στην ομαλή σύναψη σχέσεων μεταξύ των μελών της οικογένειας, να είναι ανύπαρκτη. Όταν αυτή η πληροφόρηση παρέχεται, ο εκπαιδευτής είναι ωφέλιμος σε τέτοιου είδους οικογένειες. (Biemans, H. 1990).

Όταν η ανάπτυξη του παιδιού έχει καθυστερήσει, η ανάλυση του βίντεο προσφέρει βοήθεια εξετάζοντας τις λεπτομέρειες του επιπέδου λειτουργικότητας του παιδιού. Η ανάλυση αυτή καθιστά σιγά – σιγά ικανούς τους γονείς να τα ξαναφέρουν εις πέρας με το παιδί τους. Ο εκπαιδευτής σε αυτή την περίπτωση βοηθά τους γονείς δίνοντάς τους ειδικές κατευθύνσεις στον ανεφοδιασμό της σχέσης των με το παιδί, εξασφαλίζοντας την ανάπτυξή του. (Biemans, H. 1990).

Όταν υπάρχει παιδαγωγική ανικανότητα είτε συνοδεύεται είτε όχι από παραμέληση ή κακοποίηση, σχεδόν αναζητώντας τρόπους και μεθόδους προς αντιγραφή, γνωρίζοντας ότι δεν έτυχαν και τόσο ευχάριστης οικογενειακής ζωής. Πολύ συχνά υπάρχει μια ιστορία αρνητικής συμπεριφοράς η οποία απαντάται πίσω στο παρελθόν σε πολλές γενιές και βασίζεται στη δυσπιστία ότι τα παιδιά μαθαίνουν σταθερά το σωστό με την τιμωρία. (Stern, D. N. (1980).

Ο εκπαιδευτής καθιστά ικανούς τους γονείς στο να διακρίνουν, μέσα από την προβολή του φιλμ, πότε τα παιδιά αντιδρούν κατά προτίμηση και πότε οι γονείς αναγνωρίζουν τις πρωτοβουλίες των, τις αποδέχονται και τους παρέχουν θετική καθοδήγηση. Το παιδί δεν μαθαίνει να πράττει το σωστό όταν του αυτό που **δεν πρέπει** να πράττει, αλλά μαθαίνει όταν οι γονείς του **έμπρακτα** βοηθούν τις πράξεις του, τη δράση του επιθυμητού, μέσα από/σε μια ήρεμη ατμόσφαιρα.

Σύμφωνα με έρευνες του Stern (1978, 1983), όταν υπάρχουν ψυχοσωματικά προβλήματα, οι γονείς δεν έχουν τη γνώση του πώς μπορούν να

βοηθήσουν τα παιδιά τους ώστε να τα ηρεμήσουν. Τα βρέφη ειδικά, από νωρίς αναπτύσσουν «ψυχο-σωματικές διαμαρτυρίες» όταν οι γονείς τους δεν ασχολούνται με αυτά και συμπεριφέρονται περίεργα και διστακτικά. Όταν το παιδί ασθενεί συχνά, οι γονείς γίνονται αυξανόμενα ανασφαλείς, γεγονός το οποίο μεγαλώνει το άγχος του παιδιού. Οι διαδοχικές επισκέψεις σε νοσοκομεία και κλινικές δημιουργούν ενόχληση στην σχέση γονέα-παιδιού. Ο εκπαιδευτής μπορεί να διαπεράσει αυτήν την αρνητική σπειροειδή εξέλιξη της επικοινωνίας,(σχήμα 2).

4. Τρόπος εργασίας

Ο εκπαιδευτής διδάσκει τους γονείς τις αρχές της επιτυχημένης αλληλεπίδρασης. Για να είναι αυτό εφικτό, πρώτα από όλα είναι απαραίτητη η ύπαρξη μιας ξεκάθαρης εικόνας με τα στοιχεία που συνιστούν την θετική επαφή μεταξύ γονέων – παιδιού. Στα πρώτα στάδια οι ιδρυτές της μεθόδου – Harrie Biemans και Saskia van Rees – ανέλυσαν φιλμ όπου δεν υπήρχαν καταστάσεις προβληματικής ανατροφής παιδιών. Ξεκίνησαν την ανάλυσή τους με μια καθημερινή οικογενειακή ζωή και κατά τη διάρκεια αυτού του πεδίου μελέτης αντάλλαξαν τα ευρήματά τους με αυτά των ερευνών του Colwyn Trevarthen από το Εδιμβούργο, ο οποίος μελετούσε τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ μητέρας-νεογνού. [SPIN].

Ο Η. Biemans υποστηρίζει, ότι η ανάλυση του βίντεο παραπέμπει τόσο στην λεκτική επικοινωνία όσο και στην μη λεκτική (γλώσσα του σώματος). Σε οικογένειες όπου τα μέλη μοιράζονται θετικές σχέσεις τα ακόλουθα στοιχεία φαίνεται ότι διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο:

- Αμοιβαία προσοχή (διατήρηση της επαφής με τα μάτια).
- Να ακολουθεί ο ένας τον άλλο βήμα προς βήμα (λεκτική εξασφάλιση και επιβεβαίωση ότι τα σήματα ελήφθησαν).

- Αναγωγή και διεξαγωγή συζήτησης μέσα από έναν ευχάριστο τόνο φωνής (συνεχόμενη συναλλαγή).
- Ανάλυση ίσων ρόλων μεταξύ των μελών της οικογένειας κατά την φυσική επικοινωνία.
- Υιοθέτηση μίας συνεργατικής συμπεριφοράς/στάσης (ικανότητα να δίνεις και να λαμβάνεις).
- Ανάλυση ρόλων κατά την ανταλλαγή/δημιουργία προτάσεων, σχηματισμός πλάνων/σκοπών και αναζήτηση λύσεων σχεδίων.

Αυτό δεν σημαίνει ασφαλώς πως οι οικογένειες που ζουν αρμονικά δεν αντιμετωπίζουν περιστασιακές διενέξεις. Σημαίνει πως αν η σχέση μεταξύ γονέων – παιδιού είναι θετική, τότε την άρνηση θα την ακολουθήσει μια κατάφαση. Στο παιδί όχι μόνο θα υποδειχθεί αυτό που μπορεί να μην πράξει αλλά θα βοηθηθεί στην εφαρμογή/πράξη του επιτρεπτού. Το βίντεο επίσης αποκαλύπτει πως όποτε αποσυντονίζεται η σχέση γονέα-παιδιού, οι γονείς τότε επιδιώκουν τον ανεφοδιασμό της αρμονίας, συμπεριφερόμενοι εξασφαλισμένους τρόπους απέναντι στα παιδιά τους. (Biemans, H. 1990).

Μετά από μια σύγκρουση καταβάλλονται προσπάθειες ενδυνάμωσης της σχέσης με καινοτόμες λύσεις. Το κλειδί της υπόθεσης είναι η κινητοποίηση ενός θετικού τρόπου αλληλεπίδρασης.. Η εμπλοκή σε μια ανοδική πορεία στα θετικά χαρακτηριστικά (yes-series) από το αρνητικό επίπεδο επικοινωνίας στο οποίο βρίσκονται, είναι ικανή. (Biemans, H. 1990).

Η βιντεοανάλυση με τους γονείς είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της βοήθειας στην εκπαίδευση κατ' οίκον

Επιπροσθέτως ο εκπαιδευτής είναι ικανός στο να παρέχει τη δέουσα βοήθεια προς τους γονείς για την επίτευξη της θετικής επαφής με τα παιδιά τους, όταν οι εισηγήσεις του βίντεο είναι ανεπαρκείς. Οι γονείς μπορούν επίσης να δανειστούν βίντεο, τα οποία προβάλλουν πώς συμπεριφέρονται παιδιά διαφορετικών ηλικιών, καθώς και το πώς συνάπτουν επαφές. Με την βιντεοανάλυση θεωρητικά είναι δυνατό να παγώσουμε την εικόνα, την οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμούμε ,διατυπώνοντας τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Τι πρωτοβουλία αναλαμβάνει το παιδί;
- Λαμβάνεται η πρωτοβουλία του παιδιού;
- Επικυρώνεται η λήψη (αποδοχή);
- Είναι τα θετικά χαρακτηριστικά (yes-series) μέρος της διαδικασίας
- Λαμβάνει το κάθε άτομο ένα ρόλο;
- Καθοδηγείται η κατάσταση; (SPIN, Marjan Hoogland – Harrie Biemans).

Η ανάπτυξη του παιδιού είναι το επίκεντρο

Το κλειδί της σωστής λειτουργικότητας των αλληλεπιδράσεων στα πλαίσια της οικογένειας εντοπίζεται στους γονείς οι οποίοι καθίστανται ικανοί για την αναβάθμιση του αναπτυξιακού επιπέδου των παιδιών τους. Το ποσοστό επίτευξης εξαρτάται από την ηλικία του παιδιού και το στάδιο ανάπτυξής του. (Stern, D. N. 1971).

Το βίντεο συντελεί στην διευκρίνιση του επιπέδου λειτουργίας του παιδιού και με αυτόν τον τρόπο οι γονείς μπορούν να συμπεράνουν για

τους εαυτούς τους πως σχετίζονται με την ανάπτυξη των παιδιών τους. (Biemans, H. 1990).

5.Βιντεοανάλυση

Η χρήση του video κατά την εκπαίδευση στο σπίτι κορυφώθηκε όταν στα τέλη του 1986, η μικρή, φορητή αυτόματη βιντεοκάμερα τέθηκε προς πώληση στο ευρύ κοινό.

Οι οικογένειες βιντεοσκοπούσαν στο σπίτι τους, για περίπου δέκα λεπτά, συνήθως αφού είχε σκηνοθετηθεί ένα σενάριο όπως, τη στιγμή του γεύματος ή τη στιγμή μιας οικογενειακής συζήτησης. Το φιλμ αναλύεται από τον κοινωνικό λειτουργό και οι θετικές στιγμές εντοπίζονται και απ' αυτές εμφανίζεται μια επιτυχημένη στιγμή επικοινωνίας. Αυτή η μικρή ενότητα του φιλμ ξαναπροβάλλεται στους γονείς και στα παιδιά και αναλύεται ως προς το τι έχει συμβεί: αυτό που αισθάνθηκαν οι γονείς και έδωσαν θετική ανατροφοδότηση στις ενέργειές τους. (Biemans, H. 1990).

Το βίντεο καθιστά την κοινωνική πραγματικότητα αντικειμενική, μέσα από έναν γρήγορο και απλό τρόπο καθιστά ικανό το αντικειμενικό υλικό ως επικοινωνιακό προϊόν, τόσο για τον κοινωνικό λειτουργό όσο και για τον ενδιαφερόμενο. Το βίντεο, αντικειμενικά, αποτυπώνει αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα, προσφέροντας άλλους τρόπους παρατήρησης της συμπεριφοράς γονέων και παιδιών. (Biemans, H. 1990).

Η επαναπροβολή δεν καθορίζεται από την συναισθηματική εμπειρία της στιγμής αλλά από την ανάλυση της ορατής αλληλεπίδρασης. Το βίντεο αποτελεσματικά αποτελεί το μέσο παρατήρησης μιας κατάστασης, καθώς μας δίνει την δυνατότητα να σταματήσουμε την δράση όταν εντοπίσουμε το σημείο που επιθυμούμε να αναλύσουμε. Με την απομόνωση της επιλεγμένης στιγμής, μας επιτρέπεται η λεπτομερής και προσεκτική εξέταση της «παγωμένης» κατάστασης στην οθόνη, εφαρμόζοντας τις

αρχές της ορθής επικοινωνίας και τις αρχές της αλληλεπίδρασης (επαφή με τα μάτια, ανταλλαγές και προσήλωση στις πρωτοβουλίες των παιδιών).

Παρακολουθώντας το φιλμ υπογραμμίζεται το αποτέλεσμα αυτής της προσέγγισης. Η αναγνώριση της αποτελεσματικότητας των αρχών της αλληλεπίδρασης φαίνεται να είναι υψηλά ενθαρρυντική (Scolte and Dekker, 1992). Επιπλέον, το V.H.T. χρησιμοποιεί τις ίδιες αρχές, στην εργασία με οικογένειες, με συνεργάτες κατά την εποπτεία/αξιολόγηση. Είναι η βάση για την προσέγγιση. Υπάρχουν σημαντικά πλεονεκτήματα για τα πρόσωπα που εμπλέκονται: γονείς, παιδιά, κοινωνικούς λειτουργούς και επόπτες (Biemans, H. (1990).

Οι βιντεοσκοπήσεις δείχνουν ξεκάθαρα τους γονείς στην καθημερινότητά τους, τις προσδοκίες των παιδιών, καθώς και το πώς οι γονείς ανταπεξέρχονται στις προσδοκίες αυτές. Με την βοήθεια των εικόνων και με αυτά που έχουν διδαχθεί για τη βελτίωση της σχέσης με τα παιδιά, γνωρίζουν ακριβώς αυτό που έχει εννοηθεί. Η συμβουλή αυτή έχει ευθεία ανταπόκριση σε καθημερινές καταστάσεις. Συχνότερες βιντεοσκοπήσεις αποκαλύπτουν τα αποτελέσματα. Οι γονείς δεν χρειάζεται να βασίζονται στα συναισθήματά τους ή στις απόψεις του κοινωνικού λειτουργού. Μπορούν να καθορίσουν την πρόοδό τους αντικειμενικά, συγκρίνοντας προηγούμενες και επόμενες βιντεοσκοπήσεις μαζί με τον εκπαιδευτή τους. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν την τελευταία βιντεοσκόπηση, σαν ένα βήμα προόδου, παρατηρώντας τους εαυτούς τους, τότε είναι επιτυχημένοι, αντλώντας αυτοεκτίμηση. (Biemans, H. (1989).

Πλεονέκτημα αποτελεί ωστόσο για τον κοινωνικό λειτουργό, ο περιορισμός του ρόλου του στις αλληλεπιδράσεις της οικογένειας. Για κανένα λόγο δεν είναι θεμιτή η επισήμανσή του προς την οικογένεια, όσον αφορά τον τρόπο διαχείρισης αυτής της δυσάρεστης κατάστασης. Αυτό το γνωστοποιεί με τις συχνές βιντεοσκοπήσεις, παρατηρώντας αν εργάζεται, παράλληλα, αποτελεσματικά. Κατά την τελευταία συνάντηση μπορεί να

προβάλλει στην οικογένεια το πρώτο και το τελευταίο βίντεο ώστε οι γονείς να συγκρίνουν και να διαπιστώσουν μόνοι τους το ποσοστό της αλλαγής που επήλθε στην συμπεριφορά τους. Στο σημείο αυτό δεν είναι αναγκαία η βαθιά εμπλοκή στην μεταβίβαση και αντιμεταβίβαση προβλημάτων της θεραπευτικής σχέσης. (Biemans, H. (1989).

Για τον επόπτη η βιντεοανάλυση είναι ένα άλλο μέτρο αξιολόγησης της προσπάθειας ενός νέου κοινωνικού λειτουργού. Η επικοινωνία ανάμεσα στον επόπτη και τον εκπαιδευτή κοινωνικό λειτουργό μπορεί επίσης να βιντεοσκοπηθεί. Η αποτελεσματικότητα μπορεί να καθοριστεί συγκρίνοντας τις βιντεοσκοπήσεις.

6.Επιπλέον/ Περαιτέρω εξελίξεις

Μια περαιτέρω ανάπτυξη του V.H.T. είναι το Video Interaction Guidance (V.I.G.) με κύριο χαρακτηριστικό ότι οι αρχές της αλληλεπίδρασης που υπογραμμίζουν το V.H.T. χρησιμοποιούνται και στο V.I.G.

Το V.I.G. χρησιμοποιείται για την καταγραφή καταστάσεων σε σύνολα περιστάσεων όπως μια υπόθεση παιδικής φροντίδας, ένα σχολικό γεγονός που αποτελεί αντικείμενο σχολικής κοινωνικής εργασίας, ένα περιστατικό σε κάποιο ίδρυμα με ψυχικά διαταραγμένα παιδιά. Το V.I.G. μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί και σε υποθέσεις που εμπλέκονται συγγενείς, γείτονες, μετανάστες. Αποτελεί εξέλιξη είτε σαν εναλλακτική λύση, είτε σαν καθοδήγηση μετά την ιδρυματοποίηση. Συντελεί δηλαδή στην βασική μελλοντική στρατηγική. Είναι το νόημα των συγκεκριμενοποιήσεων του τύπου της βοήθειας που επρόκειτο να δοθεί. Οι δυνατότητες μπορούν να εκτιμηθούν και οι στρατηγικές να

φορμαριστούν με τις έννοιες της αλληλεπίδρασης σε μια μικρο-ανάλυση. Η πρακτική του εφαρμογή πραγματοποιείται σε συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες και άλλους φορείς όπως ,π.χ. με το επιμελητήριο ανηλίκων, σχολεία, βρεφικούς σταθμούς, κοινοτικά κέντρα [SPIN].

Όλο και περισσότεροι κοινωνικοί λειτουργοί χρησιμοποιούν θεραπευτικά πλάνα στην εργασία τους με πολύ-προβληματικές οικογένειες. Το SPIN έχει αναγνωρίσει τις επόμενες πέντε κατηγορίες εργασίας:

- i. Βασική επικοινωνία.
- ii. Καθημερινή οικογενειακή ζωή.
- iii. Η ανάπτυξη των παιδιών.
- iv. Η ανάπτυξη των γονέων.
- v. Η παραγοντοποίηση μέσα στην κοινωνία.

Ο κοινωνικός λειτουργός με τον ρόλο του εκπαιδευτή κατατάσσει σε κατηγορίες αυτό που η οικογένεια δεν έχει επιληφθεί καθώς και αυτό που χρειάζεται να μάθει. Η εκτίμηση αυτή απορρέει από συζητήσεις σε συνεργασία με πιθανές κοινωνικές υπηρεσίες που έχουν εμπλακεί. Μετά από αυτή την αρχική διάγνωση θα αποφασιστεί και θα εκτιμηθεί η ικανότητα μάθησης της οικογένειας. Κατόπιν οδηγιών που δίδονται ακολουθούνται βιντεοσκοπήσεις με καταστάσεις που απαιτούν παιδαγωγικό διάλογο. Στην συνέχεια αξιολογούνται από την επιστημονική ομάδα και την οικογένεια και εκτιμάται κατά πόσο αρμόζουν. (Bogaart van den, P.H.M. et al. 1989)

7.Διάρκεια της εκπαίδευσης κατ' οίκον

Η εκπαίδευση κατ' οίκον είναι βασικά ένας βραχυπρόθεσμος τύπος βοήθειας/θεραπείας. Η μετάδοση των απαραίτητων πληροφοριών από το

βίντεο προς τους γονείς είναι εύκολη και γρήγορη υπόθεση. Επειδή γονείς και εκπαιδευτές χρησιμοποιούν το ίδιο βίντεο ως σημείο εκκίνησης, η πιθανότητα παρερμηνεύσεων είναι πολύ μικρότερη απ' ό,τι μιας ενδεχόμενης συζήτησης που θα μπορούσε να διεξάγει ένας συμβουλευτικός σταθμός προς την οικογένεια. (Biemans, H. 1990).

Στην περίπτωση μιας συμβουλευτικής συζήτησης, ο σύμβουλος και ο ενδιαφερόμενος δεν ξεκινούν μαζί από μια αντικειμενική αντανάκλαση της κοινωνικής πραγματικότητας. Ούτε μια επακόλουθη συνεδρίαση μπορεί αντικειμενικά να διευκρινίσει τα αποτελέσματα της προηγούμενης. "Στο σημείο αυτό οφείλω να αναφέρω την έντονη διαφορά μεταξύ μιας συμβουλευτικής αναφοράς και μιας βιντεοσκόπησης. Η αναφορά συνήθως δίνει μια περίληψη των λαθών και των αποτυχιών, σε αντίθεση με το βίντεο όπου αποκαλύπτει πόσο ακόμη παραμένει άθικτο". (Biemans, H. (1990). Video Home Training. Theory, method and organization of SPIN. In F. Kool, S. van Rees & J. van Liesnout (red.). The power to change lies within the families. (121-126). Rijswijk: Ministry of Welfare, Health and Culture (International Seminar for Innovative Institutions)).

Από στοιχεία που λαμβάνουμε από το SPIN, μαθαίνουμε ότι ο εκπαιδευτής πραγματοποιεί μια σειρά βιντεοσκοπήσεων της καθημερινής ζωής της οικογένειας και με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η πρόοδος. Η διάρκεια των βιντεοεκπαίδευσης κυμαίνεται μεταξύ του ενός και των έξι μηνών. Ένας έμπειρος εκπαιδευτής είναι ικανός να βοηθήσει την οικογένεια σε 3 μήνες. Κατά μέσο όρο αντιστοιχεί μια επίσκεψη την εβδομάδα. Κατά την πρώτη εβδομάδα γίνεται η πρώτη βιντεοσκόπηση η οποία προβάλλεται και αναλύεται την επόμενη συνάντηση. Όταν υπάρχουν μεγαλύτερα παιδιά στην οικογένεια ή εάν υπάρχουν ευάλωτα

μέλη, ο εκπαιδευτής επισκέπτεται την οικογένεια τις πρώτες εβδομάδες, όσες φορές κρίνει ο ίδιος απαραίτητο.

Επικοινωνιακά θέματα στην διαδικασία παροχής καθοδήγησης στην μέθοδο V.H.T. και V.I.G.

Henk Vermeulen (1.12.1997), [Centre for special education, Leiden University Press]. Τόσο στο V.H.T. όσο και στο V.I.G. η ονομαζόμενη "στιγμή προς στιγμή επικοινωνία" αποτελεί το σημαντικότερο κομμάτι παροχής καθοδήγησης. «Η στιγμή προς στιγμή επικοινωνία» χρησιμοποιείται σε δύο επίπεδα επικοινωνίας:

- A. Οι επικοινωνιακοί τρόποι οι οποίοι είναι ορατοί στην βιντεοταινία και αποτελούν θέμα της ανάλυσης αλληλεπιδράσεων.
- B. Οι επικοινωνιακοί τρόποι μεταξύ των ανθρώπων που παρακολουθούν την βιντεοταινία.

Για να δουλέψουμε και στα δύο επίπεδα ταυτόχρονα, απαιτείται πολύ προσοχή και αυτοσυγκέντρωση καθώς και προσανατολισμός στόχου από την πλευρά του καθοδηγητή, ο οποίος έχει καθήκον την ανάπτυξη μιας θετικής κυκλικής πορείας και στα δύο επίπεδα (A και B) χρησιμοποιώντας την «στιγμή προς στιγμή επικοινωνία». Με αυτό εννοούμε τον επικοινωνιακό τρόπο εκείνο όπου και οι δύο ενδιαφερόμενοι προσπαθούν ενεργήσουν με έναν κατάλληλο και επαρκή τρόπο μεταξύ τους την οποιαδήποτε στιγμή.

Η μικρότερη ενότητα που μπορεί να αναλυθεί μέσα από μια θετική πορεία καθοδήγησης είναι το πρωτότυπο μιας επιτυχημένης

αλληλεπίδρασης, η οποία αυτοαναπτύσσεται μέσα σε μια γρήγορη αλληλουχία:

1. Το καθοδηγούμενο πρόσωπο έχει μια πρωτοβουλία (ή λαμβάνει ένα ρόλο).
2. Ο καθοδηγητής λαμβάνει/αποδέχεται αυτή την πρωτοβουλία.
3. Ο καθοδηγητής αντιδρά σε αυτό.
4. Ο καθοδηγούμενος λαμβάνει/αποδέχεται την αντίδραση.

Μετά το 4^ο βήμα ο κύκλος μπορεί να επαναληφθεί σε ένα υψηλότερο επίπεδο: Η επικοινωνία κερδίζει περισσότερο βάθος. Αυτό σημαίνει ότι μετά τη λήψη της αντίδρασης του καθοδηγητή, το καθοδηγούμενο άτομο μπορεί να αντιδράσει με μια νέα πρωτοβουλία (π.χ. θέτοντας μια ερώτηση, επιβεβαιώνοντας την αντίδραση του καθοδηγητή, εξηγώντας την στρατηγική βοήθεια κ.λ.π.).

Αυτή η αλληλουχία των αλληλεπιδράσεων μπορεί να αυτοαναπτυχθεί όσο κρίνεται αναγκαίο για την σύναψη συμφωνιών σχετικά με ζητήματα όπως π.χ. ανάληψη μελλοντικών στόχων. Το σύνολο αυτό της αλληλουχίας μπορεί να ονομαστεί ως «θετικό επικοινωνιακό σπινάλι».

Σε ακραίες περιπτώσεις ακόμη και μια επιτυχημένη αλληλεπίδραση μεταξύ του καθοδηγούμενου ατόμου και του καθοδηγητή μπορεί να είναι αρκετή. Επικοινωνώντας με αυτό τον υψηλά αποτελεσματικό τρόπο ο καθοδηγούμενος μπορεί να αντιληφθεί δεδομένα τα οποία μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη νέων στρατηγικών.

Όπως φαίνεται, δεν είναι μόνο ένας αποτελεσματικός τρόπος εποπτείας και εξοικονόμησης χρόνου, αλλά είναι και ένας αποτελεσματικός τρόπος δραστηριοποίησης του καθοδηγούμενου να βρίσκει μόνος του τις δικές του λύσεις.

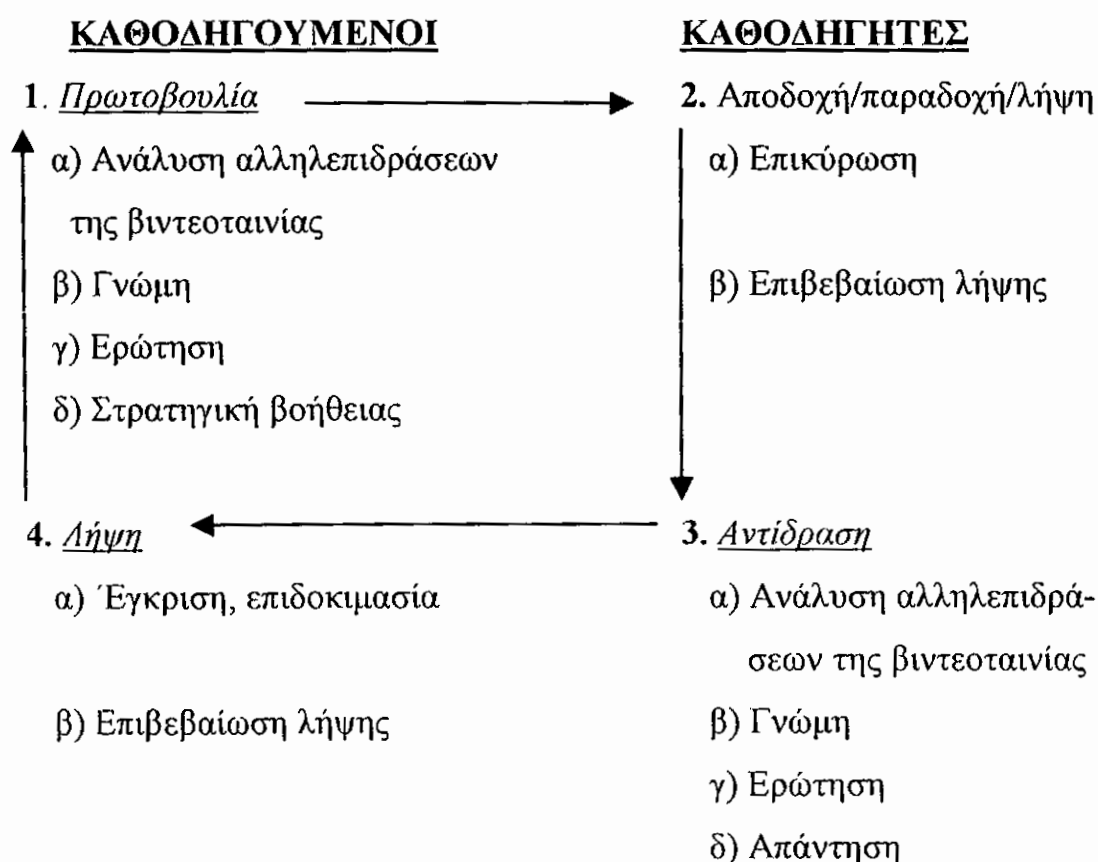
Φυσικά εξαρτάται από την αυστηρότητα του καθοδηγητή εάν οι ενδιαφερόμενοι χασομερούν.

Η μικρότερη ενότητα ης ιδανικής αλληλουχίας αλληλεπίδρασης εντοπίζεται στο σχήμα που δίδεται παρακάτω.

Προσπαθώντας να καθοδηγήσουμε την επικοινωνία με αυτό τον τρόπο σημαίνει ότι ο καθοδηγητής επιτυγχάνει την επιθυμητή δομή.

1. Η ιδανική δομή της αλληλεπίδρασης (ή η μικρότερη ενότητα κατά την διαδικασία παροχής καθοδήγησης)

ΣΧΗΜΑ 1

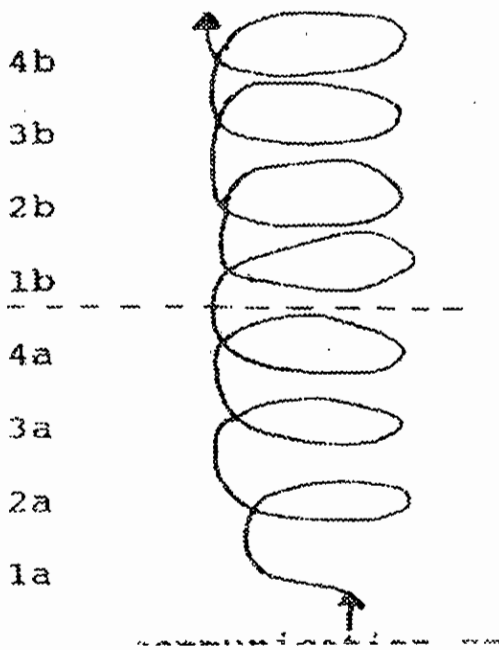
Παροχή καθοδήγησης σημαίνει:

Προσπάθεια επίτευξης της δομής στην επικοινωνία μεταξύ των αλληλεπιδρούντων.

2. Το θετικό επικοινωνιακό σπιδάλ που χαρακτηρίζει την επικοινωνία

ΣΧΗΜΑ 2

Το σπιδάλ της επικοινωνίας

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΘΕΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙ- ΣΤΙΚΑ YES-SERIES	ΠΟΜΠΟΣ	ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙ- ΣΤΙΚΑ NO-SERIES
Προσοχή	Πρόσωπο με πρόσωπο	Ανταπόκριση	- Να κοιτάς αλλού - Αποχώρηση
Συντονισμός	- Να χαμογελάς - Φιλικός τόνος φωνής - Θετικά γεύματα - Ευχάριστες εκφράσεις προσώπου	- Ανταπόδοση - Φιλικός τόνος φωνής - Ανταπόδοση - Ευχάριστες εκφράσεις προσώπου	- Να μην χαμογελάς - Μη φιλικός τόνος φωνής - Γνεύματα αρνητικά - Δυσάρεστες εχθρικές εκφράσεις
Συζήτηση	- Ροή στον λόγο - Να κατανομάζεις παραδέχεσαι - Να συμφωνείς - Πρωτοβουλίες στην συζήτηση	- Ανταπόκριση - Να κατανομάζεις παραδέχεσαι - Να συμφωνείς - Πρωτοβουλίες στην συζήτηση	- Να διορθώνεις τον άλλο - Να αρνείσαι κατηγορηματικά - Να παραμένεις σιωπηλός
Ανάληψη ρόλων	- Να δίνεις ρόλους	- Να λαμβάνεις ρόλους	- Να μην δίνεις ή δέχεσαι ρόλους
Συνεργασία	- Να προσφέρεις - Να κάνεις ερωτήσεις	- Να λαμβάνεις - Να απαντάς	- Να αρπάζεις - Να αρνείσαι κατηγορηματικά
Καθοδήγηση	- Λήψη πρωτοβουλιών - Να προτείνεις - Να σχεδιάζεις	- Αποδοχή πρωτοβουλιών - Συμμετοχή - Να δέχεσαι	Καμία αντίδραση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ/ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ

Με την οριοθέτηση του μεθοδολογικού πλαισίου V.H.T. κρίθηκε απαραίτητη η διερεύνηση των περιπτώσεων όπου η μέθοδος εμφανίζει σημάδια ακαταλληλότητας καθώς και εκείνα όπου συνίσταται η εφαρμογή της.

Στην Ολλανδία ο πρώτος στόχος ήταν να αναπτυχθεί μια μεθοδολογία εργασίας για τις διαταραγμένες οικογένειες. Οι πρώτες έρευνες σχετικά με τη μέθοδο εργασίας (Bauman και Van de Heide, 1993) σημειώνουν ότι τα 2.3 των υποθέσεων θεραπεύονται μέσω του V.H.T. (66%) επιτυχώς. Το αρνητικό ποσοστό ανέρχεται στο 5%, ενώ περίπου το 25% διαφοροποιήθηκε.

Οι παράγοντες που συνδράμουν θετικά στην εφαρμογή της μεθόδου αναφέρονται από το SPIN ως οι εξής:

- Η νεαρή ηλικία του παιδιού.
- Η παρουσία της φυσικής μητέρας μέσα στην οικογένεια.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη μέθοδο V.H.T. είναι όπως αναφέρονται από το SPIN οι εξής:

- Η τοποθέτηση της μητέρας σε κάποιο φορέα κοινωνικής φροντίδας (ψυχιατρικό νοσοκομείο, κ.ά.).
- Η παιδική προστασία.
- Η ηλικία του παιδιού.

Έρευνά από το SPIN αναφέρει επίσης ότι το V.H.T. δεν αρμόζει εάν:

- Οι γονείς ή/και το παιδί απωθούν την βοήθεια.
- Η υπάρχουσα κατάσταση εστιάζει έναν έντονο και αδιάλυτο κίνδυνο για τα παιδιά (κακοποίηση, αιμομιξία).
- Τα προβλήματα προσωπικότητας των γονέων είναι τέτοια ώστε η εποικοδομητική συνεργασία αποκλείεται ή θεωρείται ακραίως μη φιλική για το μέλλον.
- Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η οικογένεια είναι κυρίως το αποτέλεσμα σημαντικών διαταραχών της προσωπικότητας ή ανωμαλίες που αφορούν το παιδί.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η εμπειρία των εφαρμογών της μεθόδου (H. Biemans και Marjan Hoogland καθώς και έρευνές τους) έχουν δείξει ότι η εφαρμογή της δεν παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα, όταν:

- Η οικογένεια δεν συμβουλευεται από τα μέλη της για την ολοκλήρωσή της.

Περιλαμβάνει τις περιπτώσεις όπου κατά το στάδιο λήψης αποφάσεων μια οικογένεια δεν αποφασίζει από μόνη της για τις πραγματικές και αντικειμενικές της ανάγκες, δυσκολίες. Η άποψη αυτή εντοπίζεται στην υπόθεση π.χ. ενός παιδιού το οποίο βρίσκεται υπό ιδρυματική φροντίδα, ή του οποίου οι γονείς έχουν απομακρυνθεί προσωρινά. Όταν οι γονείς είναι διαζευγμένοι και έχουν αναλάβει την κηδεμονία των παιδιών, είναι πολύ σημαντική η συγκατάβασή τους όσον αφορά το ποιος έχει την κηδεμονία.

- Η βοήθεια λαμβάνεται και από άλλες πηγές

Το V.H.T. δεν επικεντρώνεται στο πρόβλημα αλλά εστιάζει στον χειρισμό της επιτυχημένης επαφής. Η επικέντρωση στο πρόβλημα καταστρέφει την προσπάθεια άρα και τα αποτελέσματα. Ο εκπαιδευτής ξεκινά από τη λογική ότι οι γονείς είναι υπεύθυνοι για την ευδαιμονία των παιδιών τους. Η οποιαδήποτε βοήθεια, η οποία μετατοπίζει έστω και μερικώς την ευθύνη των γονέων καθιστά τόσο για αυτούς όσο και για τα παιδιά μια εξάρτηση σε συμπληρωματικές πηγές βοήθειας, π.χ. ημερήσια κέντρα φροντίδας, καταλύματα για παιδιά κ.λ.π. [SPIN].

Δουλεύοντας σε συνδυασμό με υπηρεσίες φροντίδας της οικογένειας είναι βέβαια δυνατή η από κοινού παρέμβαση στην οικογένεια υπό την προϋπόθεση ότι είναι προετοιμασμένες στην συνακολούθηση των ίδιων αρχών και στην συμμετοχή τους στην βιντεοανάλυση, επισκευάζοντας την επιβεβαίωση της αποδοχής των γονέων. (SPIN, Marjan Hoogland – Harrie Biemans).

Η περίπτωση των εναλλακτικών πηγών βοήθειας απαντάται και σε περιστάσεις όπου ο εκπαιδευτής βρίσκεται εκτός (των) καταστάσεων και με μειωμένη αποτελεσματική ικανότητα. Ωστόσο δεν είναι ακόμη διευκρινισμένο το ποσοστό της εξωτερικής βοήθειας που μπορεί να αντικαταστήσει το V.H.T.

Τα ιδρύματα που εργάζονται μαζί με το SPIN είναι πεπεισμένα ότι για ένα βέβαιο ποσοστό οικογενειών η εκπαίδευση κατ' οίκον μπορεί αποτελεσματικά να βοηθήσει. Είναι όμως και ισότιμα σίγουροι ότι υπάρχει και ένα άλλο ποσοστό το οποίο δεν μπορεί να βοηθηθεί από το V.H.T.

(Στοιχεία που έχουν ληφθεί μέσω Internet).

1. Παράγοντες αποτελεσματικότητας

Τα ακόλουθα στοιχεία έχουν ληφθεί από το SPIN.

- **Η εμπειρία του θεραπευτή στο V.H.Tr.**

Ένας θεραπευτής θα είναι ικανός να επεκτείνει τα όριά του όσο βαθμιαία αποκτά εμπειρία. Σε οικογένειες όπου ένιωσε ότι τα προβλήματα είναι πολύ σοβαρά, ασφαλώς ενδιαφέρεται για την διερεύνηση της δυνατότητας των γονέων στη λήψη γνώσεων από το V.H.T. αντί της τοποθέτησης των παιδιών τους μακριά από το σπίτι. [Το SPIN ενθαρρύνει τους εκπαιδευτές μέσω προστατευτικών υπηρεσιών ώστε να εξασφαλίζεται η πιθανή παροχή V.H.T. στους ενδιαφερόμενους.]

- **Η εμπειρία του θεραπευτή στην κατ' οίκον εκπαίδευση με την ομάδα στόχου**

Για την εργασία με τις σωστές ομάδες στόχου απαιτείται από τον θεραπευτή/εκπαιδευτή η ανάλογη ειδική εμπειρία. Π.χ. σε μια περίπτωση εθισμού στα ναρκωτικά, αιμομιξίας, ψυχιατρικών διαταραχών, πολυπροβληματικών οικογενειών, κ.λ.π., ο εκπαιδευτής οφείλει να δηλώσει κατά πόσο είναι ικανός να αναλάβει την περίπτωση.

- **Οι δεξιότητες του θεραπευτή κατά την εργασία εμπλοκής σε οικογενειακά θέματα**

Πολλές οικογένειες είναι σε σημείο να λαμβάνουν διαφορετικού είδους βοήθεια. Η κατ' οίκον εκπαίδευση έχει τη μεγαλύτερη πιθανότητα επιτυχίας εάν ο εκπαιδευτής εργάζεται σε κλειστούς δεσμούς και με τις δύο προαναφερθείσες πηγές. Ο εκπαιδευτής

οφείλει να διευκρινίσει σε άλλους ειδικούς, τα στοιχεία που ο νέος τύπος βοήθειας εμπλέκει. (SPIN, Marjan Hoogland – Harrie Biemans).

2.Τι κάνει τη χρήση του video τόσο ελκυστική

- Σε γονείς

Οι γονείς πολύ συχνά κατά την διάρκεια της συμβουλευτικής διαδικασίας, δεν κατανοούν πραγματικά αυτό που έχει ειπωθεί. Τους δίδονται συμβουλές τις οποίες βρίσκουν δύσκολο ή αδύνατο να εφαρμόσουν. Οι βιντεοσκοπήσεις τους δείχνουν ξεκάθαρα σε καθημερινή βάση, τι επιδιώκουν και αναζητούν τα παιδιά τους και πως αντιμετωπίζεται αυτό από τους γονείς. Με την πρόσθεση αυτών των εικόνων, έχει λεχθεί στους γονείς το πώς να αναδείξουν την επαφή με τα παιδιά τους και να γνωρίζουν ακριβώς αυτό που έχει ειπωθεί. Αυτή η συμβουλή έχει ευθεία κατεύθυνση σε καθημερινές καταστάσεις. Οι αλληπάλληλες βιντεοσκοπήσεις αναδεικνύουν τα παραγόμενα αποτελέσματα. Οι γονείς δεν χρειάζεται να βασίζονται στα συναισθήματά τους ή στην άποψη του θεραπευτή. Μπορούν να καθορίσουν την πρόοδό τους αντικειμενικά συγκρίνοντας επόμενες και προηγούμενες βιντεοσκοπήσεις μαζί με τον εκπαιδευτή. Μπορούν να χρησιμοποιούν την τελευταία βιντεοσκόπηση με ένα βήμα ανάπτυξης βλέποντας την επιτυχία για τους εαυτούς τους αντλώντας αυτοπεποίθηση.

- Σε εκπαιδευτές

Είναι πλεονεκτικό για τον εκπαιδευτή να είναι ικανός να περιορίσει τον εαυτό του στις εσωτερικές διεργασίες της οικογένειας που είναι ορατές στο χρονικό διάστημα των 10 λεπτών της εγγραφής. Με τους γονείς δημιουργείται μια εσωτερική διεργασία ανάλυσης αυτών των 10 λεπτών. Δεν υπάρχει η ανάγκη να κάνει κάποιο τεστ ώστε να προσδιορίσει πλαίσιο στο οποίο θα δουλέψει με αυτούς τους γονείς ώστε να τους βοηθήσει να βγουν από τη δυσaréσκεια. Μπορεί να διακρίνει από τις συνεχόμενες εγγραφές την επιρροή (το είδος, μέγεθος) που είχε η βοήθειά του. Μπορεί επίσης, στην τελική συνεδρίαση, να τους δείξει κατά πόσο υπήρξε αλλαγή, συγκρίνοντας την πρώτη με την τελευταία εγγραφή. Δεν είναι αναγκαίο να περιπλέξει τα προβλήματα της μεταβίβασης και αντιμεταβίβασης των θεραπευτικών σχέσεων. Υπάρχει συχνά μια δυνατή γενικευμένη επίδραση στις άλλες κοινωνικές καταστάσεις που περικλείουν τα μέλη της οικογένειας.

Οι ανθρωποθηολόγοι παρέχουν τη βασική θεωρία και τα στοιχεία για μια θεραπευτική μέθοδο. Στη δεκαετία του '70 ερευνητικές μέθοδοι που χρησιμοποιούσαν φιλμ και βίντεο άρχισαν να υιοθετούνται ώστε να μελετηθούν αυθόρμητες αλληλεπιδράσεις εσωτερικές διεργασίες μεταξύ μικρών παιδιών και των γονιών τους. Τόσο το βίντεο όσο και το φιλμ καθιστούν δυνατή την μεταφορά προς τα έξω μιας εικόνας προς εικόνα ανάλυσης της επικοινωνίας. Είτε η τεχνική μπορεί να εξυπηρετεί ως μικροσκόπιο της συμπεριφοράς δια μέσου του οποίου τα στοιχεία της φυσικής διεργασίας μπορεί να ανακαλυφθούν. Μικροπεριγραφή της επικοινωνιακής εγγραφής στο φιλμ είχε αρχικά χρησιμοποιηθεί από ερευνητές που διερευνούσαν την κοινωνική συμπεριφορά των ζώων.

Η δουλειά των Nico Tinbergen και Konrad Lorenz έγινε ευρέως γνωστή σε όλο τον κόσμο της βιολογίας, αφού η έρευνα τους βραβεύτηκε με το Nobel Ιατρικής το 1970. Στην δεκαετία του 1970 ένας αριθμός μηχανοβιοριστών επιστημόνων χρησιμοποιούσε το βίντεο και την τεχνική της βιντεοσκόπησης για τις έρευνές τους στην κοινωνική συμπεριφορά των γονέων και των παιδιών. Οι έρευνες ονομάστηκαν «ανθρώπινες ηθολογίες» για να υποδείξουν ότι η ηθολογία – παρακλάδι της βιολογίας – μεταφέρθηκε στην ανθρώπινη επιστήμη.

Ένας από τους πρώτους ανθρωποηθολόγους είναι ο Colwyn Trevarthen, καθηγητής Παιδοψυχολογίας και Βιοψυχολογίας, από το Εδιμβούργο. Με ενδιαφέρον ασχολήθηκε με την εξέλιξη της μεθόδου στην Ολλανδία.

[Τα ανωτέρω στοιχεία συγκεντρώθηκαν από το Internet (www.SPIN.nl)].

3.Στοιχεία που ενισχύουν την χρήση V.H.T.

Έχει ανακαλυφθεί ότι οι πρωτοβουλίες επαφής είναι παρούσες ακόμη και σε παιδιά με κοινωνικές αναπτυξιακές (δυσκολίες) δυσλειτουργίες. Παρ' όλα αυτά υπάρχει κάτι αμετάβλητα λανθασμένο στον τρόπο όπου οι γονείς επιβεβαιώνουν την αποδοχή των μηνυμάτων. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια σημαντική συμβουλή για τους υπηρεσίες νεανικής πρόνοιας, ειδικά για τον κλάδο που ασχολείται με παιδιά που εμφανίζουν καθυστέρηση στην κοινωνική τους ανάπτυξη ως αποτέλεσμα παραμέλησης.

Από μια θεωρητική άποψη η προαναφερθείσα ανακάλυψη δεν χρειάζεται τον σφετερισμό μιας ειδικής προσοχής από την στιγμή που κάποιος εξασφαλίζει ότι οι άνθρωποι που εκπαιδεύονται για αυτήν την

εργασία επιδεικνύουν υπομονή στη λήψη πρωτοβουλιών του παιδιού και κατορθώνουν αλληλεπιδράσεις με αυτό. Η θεραπεία κατ' οίκον δείχνει ότι οι γονείς είναι οι μοναδικοί αρμόδιοι οι οποίοι ήδη έχουν προς επιβεβαίωση την αποδοχή και προς ανάληψη επαρκείς πρώιμες στοργικές σχέσεις με τα παιδιά τους. Η πρώιμη στοργική σχέση είναι το θεμέλιο της κοινωνικής ανάπτυξης. Σχέσεις με γονείς, μέλη οικογένειας και συγγενείς κατατάσσονται υψηλά στην οικογενειακή ιεραρχία. Στην περίπτωση των παιδιών, δεν φαίνεται πραγματικά δυνατή η επανατοποθέτηση αυτών των σχέσεων έξω από την οικογένεια.

Αυτοί είναι οι λόγοι από την άποψη του παιδιού για κατ' οίκον παροχή βοήθειας/εκπαίδευσης προς τους γονείς. Υπάρχουν και οι αντίστοιχοι λόγοι από την πλευρά των γονέων. Έχει γίνει αυξανόμενα ξεκάθαρο στους εκπαιδευτές πως η επικοινωνία μέσα στην οικογένεια αναδομείται μόνο αν η μητέρα και παιδιά ηλικίας με μέσο όρο 12 – 13 χρόνων είναι μαζί. Όταν ένα νεαρό παιδί φεύγει μακριά από το σπίτι, ο γονιός αξιολογείται ότι είναι θεωρητικά ανίκανος κατά την εργασία με τον εκπαιδευτή. Συνεπώς η μητέρα φαντάζει ανίκανη στη λήψη των πρωτοβουλιών του παιδιού της. Οι γονείς ξεκάθαρα πλέον αντιμετωπίζουν το αδιέξοδο. Δίνοντας περισσότερο φροντίδα και στοργή τα παιδιά που παραμένουν στο σπίτι, προφανώς ελαχιστοποιούν τα συναισθήματα της ενοχής τους απέναντι στο παιδί που απουσιάζει. Δεν είναι ακόμη εξακριβωμένο κατά πόσο εφαρμόζεται σε μεγαλύτερα παιδιά. Το αδιέξοδο καταλύεται ολοκληρωτικά όταν το απών μέλος της οικογένειας επιστρέφει. Από το σημείο αυτό είναι εφικτά η προαγωγή πλατύτερης κοινωνικής ανάπτυξης και η εκπαίδευση κατ' οίκον αποδεικνύεται πιο αποτελεσματική και για τους δύο γονείς της οικογένειας.

Τα παιδιά δεν φαίνεται ότι χρειάζονται 24ωρη επιβεβαίωση ότι τα μηνύματά τους λαμβάνονται. Συχνότερα προτείνεται ότι τα παιδιά με την τοποθέτησή τους σε ημερήσια κέντρα φροντίδας αποσκοπούν στην

διευκόλυνση των γονέων. Από την άλλη πλευρά γεγονός αποτελεί ότι οι γονείς που απέτυχαν στην επιβεβαίωση της αποδοχής, ξαναβρίσκουν τους εαυτούς τους, όταν τα παιδιά επιστρέφουν στο σπίτι. Η σωστή μέθοδος, είναι όχι η τοποθέτηση του παιδιού μακριά από το σπίτι, αλλά η βοήθεια μέσα στο σπίτι και κυρίως στους γονείς ώστε οι πρωτοβουλίες επαφής που παρουσιάζονται από τα παιδιά να ανταποκρίνονται.

Ακόμη και η ελάχιστη επιβεβαίωση κινητοποιεί το παιδί και τα σημάδια προόδου εμφανίζονται. Ακολουθούν οι βιντεοσκοπήσεις οι οποίες μερικές φορές δείχνουν στους γονείς περιστασιακά ότι αναλαμβάνουν μια πρωτοβουλία και επιβεβαιώνοντας την αποδοχή της, δεν αποτυγχάνουν να αναγνωρίσουν τις άλλες. Κατά συνέπεια το παιδί θα είναι περισσότερο ικανό στην διευθέτηση των υποχρεώσεών του και θα εμφανίζει περισσότερη θέληση σύναψης επαφών με συνομηλίκους.

Υπάρχει μια ένδειξη στις οικογενειακές καταστάσεις σύμφωνα με την οποία οι γονείς συνήθως έχουν μεγαλύτερη αίσθηση της ορθής ύπαρξης και λειτουργίας μέσα στην κοινωνία. Ο εκπαιδευτής δεν περιορίζει τη φροντίδα του μόνο στις οικογενειακές καταστάσεις, διότι οι γονείς μπορεί να χρειάζονται (περισσότερη) επιπλέον βοήθεια στην ανοικοδόμηση συγγενικών επαφών, γειτόνων, με άτομα από το σχολείο, στον εργασιακό χώρο και στον τρόπο που αναδεικνύονται και σχετίζονται στην κοινωνία. Συνεπώς μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις ίδιες επικοινωνιακές αρχές που έμαθαν κατά τις οικογενειακές τους ρυθμίσεις.

Οι γονείς οι οποίοι λαμβάνουν V.H.T. συχνά προσφέρουν άλλους τύπους βοήθειας. Η περίπτωση αυτή αφορά οικογένειες για τις οποίες η προστασία του παιδιού έχει τεθεί επί τάπητος από πολύ μικρή ηλικία της ανάπτυξής του. Στις προστατευτικές τοποθετήσεις ενός παιδιού ο εκπαιδευτής μπορεί ρεαλιστικά να βοηθήσει την οικογένεια ενώ ένας άλλος ειδικός υποστηρίζει την κοινωνική λειτουργικότητά της ακόμη και με παράλληλη εργασία. Η αποτελεσματική της προαγωγή εξαρτάται μόνο

από την αποδοχή του άλλου ειδικού όσον αφορά τις αρχές της ορθής επικοινωνίας του V.H.T. και σε κλειστές διαβουλεύσεις με τον εκπαιδευτή, συναποφασίζουν ποιες δραστηριότητες ταιριάζουν με την θεραπεία. Επιτυγχάνεται και είναι εφαρμόσιμη μόνο μέσα από πνεύμα ταυτόχρονης και συντονισμένης βοήθειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Αξιολόγηση στη μεθόδου V.H.T.

Για τους σκοπούς της αξιολόγησης είναι αναγκαίος ο διαχωρισμός ανάμεσα στα εξής:

A. Ανάλυση μικρο-επιπέδου.

B. Παρέμβαση.

Γ. Η θεραπεία ως σύνολο. (Bogaart van den, P.H.M. et al. (1989) Evaluation of home-based treatment. Ministerie van MVC, Rijswijk).

A. Μικρο-επίπεδο

Η παιδαγωγική επαφή ως θεραπευτική μπορεί να βεβαιωθεί «δευτερόλεπτο προς δευτερόλεπτο» χρησιμοποιώντας την βιντεοταινία. Για την κατανόηση της παιδαγωγικής κατάστασης απευθύνονται οι ακόλουθες ερωτήσεις:

- Τι πρωτοβουλία λαμβάνει το παιδί;
- Ο γονιός επιβεβαιώνει τη λήψη αυτής της πρωτοβουλίας;
- Θα προαχθεί η αλληλεπίδραση η οποία είναι λειτουργική για το παιδί;

Επιπρόσθετα, νόημα αποδίδεται σε πρωτοβουλίες μικροεπιπέδου με τον ακόλουθο τρόπο:

Η πρωτοβουλία να κοιτάξουμε κάποιον μπορεί να υπογράφει την επιθυμία απόσπασης της προσοχής του. Η αντίδραση σε αυτή την πρωτοβουλία μπορεί να είναι ένα ανταποδοτικό φλέμμα. Αλλά η πρωτοβουλία από μόνη της είναι μέρος εκφραστικών πράξεων, π.χ. κοιτάζουμε κάποιον πριν τον χαιρετίσουμε.

Η πρωτοβουλία είναι γεμάτη μηνύματα όταν συνοδεύει το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού. Για το μωρό, η αλληλεπίδραση μπορεί να υπάρχει με σκοπό να επεκτείνει την ανάπτυξη των δεξιοτήτων της κοινωνικής επαφής και/ή των πράξεων. Για μεγαλύτερα παιδιά η λίστα επίσης εμπεριέχει διασκέδαση, συζητήσεις και όλους τους τρόπους μάθησης στο κατάλληλο επίπεδο της ανάπτυξης. (Rogoff B., 1980, *Apprenticeship in thinking*, Oxford University press).

Κάθε νέα βιντεοσκόπηση δίνει την δυνατότητα εκτιμήσεων στο μικρο-επίπεδο:

- Οι περισσότερες από τις πρωτοβουλίες επιβεβαιώνονται.
- Περισσότερα χαρακτηριστικά εμφανίζονται στην αλληλεπίδραση.
- Η έννοια της αλληλεπίδρασης είναι περισσότερο κατάλληλη και κατανοητή στην αναπτυξιακή ηλικία.
- Κοινωνικές δεξιότητες, όπως συνεργασία, συζητήσεις κ.λ.π. αναπτύσσονται περισσότερο.

Απαιτεί επίσης, κατοχυρωμένες παιδαγωγικά, πρωτοβουλίες από τους γονείς. Σαν αποτέλεσμα της παρέμβασης στην κατ' οίκον εκπαίδευση όχι μόνο θα απαντήσουν σε πολλές από τις πρωτοβουλίες των παιδιών αλλά θα κατανοήσουν καλύτερα πως επηρεάζουν την ανάπτυξη του παιδιού γνωρίζοντας το είδος της γονεϊκής συμπεριφοράς που είναι απαραίτητο για την καθοδήγησή του. (Biemans, H. 1989).

B. Παρέμβαση

Ο στόχος της επαφής στην κατ' οίκον θεραπεία ή αλλιώς η παρέμβαση επαφής είναι η ανάδειξη της παιδαγωγικής κατάστασης μέσα στην οικογένεια. Διαφορετικές μέθοδοι προσπαθούν την επίτευξη του στόχου με τρόπους οι οποίοι είναι εν μέρει παρόμοιοι και εν μέρει

διαφορετικοί. Όμως για τους σκοπούς της μέτρησης της αποτελεσματικότητας της μεθόδου, δεν είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε αυτό που έχει συμβεί μεταξύ των δύο βιντεοσκοπήσεων, αρκεί να προσδιορίσουμε το βαθμό ανάδειξης. Οι τεχνικές εργασίας στο επίπεδο αυτό μπορούν να συγκριθούν με αυτές των εναλλακτικών μεθόδων προσέγγισης. (P.H.M. Van de Bogaart, 1987, Evaluation of intensive home-based treatment).

Γ. Η θεραπεία ως σύνολο

Στην θεραπεία μπορούν να εφαρμοστούν μετρήσεις της αποδοτικότητας συγκρίνοντας βιντεοσκοπήσεις πριν και μετά την παρέμβαση, ως σύνολο αποτελούμενο από έναν μεγάλο αριθμό μελών από την οικογένεια, εφαρμόζοντας την ανάλυση των αλληλεπιδράσεων. Συγκρίσεις μπορούν να εφαρμοστούν και στην ποικιλία των μεθόδων θεραπείας. (P.H.M. Van de Bogaart, 1987, Evaluation of intensive home-based treatment).

Οι διαφορετικές τεχνικές εργασίας αξιολογούνται από το SPIN, στα εξής:

- Διάρκεια θεραπείας.
- Ακολουθήσεις υπολογισμών. Εξασφαλίζει τις πληροφορίες ως προϊόν προσδιορισμού. Οι βιντεοσκοπήσεις πληροφορίες επιτρέπουν την ακόλουθη αξιολόγηση:
  - Εξάσκηση εκπαιδευτών σε αρχάριο/νέο/ανώτερο επίπεδο.
  - Διάκριση εποπτών σε αρχάριο/νέο/ανώτερο επίπεδο
  - Η σοβαρότητα του προβλήματος.
  - Η ποικιλία των παρεμβάσεων. [SPIN].

2.Βίντεο ανατροφοδότηση

Το SPIN διαπράχθηκε για να ενθαρρύνει:

- Γονείς οικογενειών.
  - Εξάσκηση εκπαιδευτών.
  - Εκπαιδευτές.
  - Προσδιορισμό παραγόντων για τους εαυτούς τους όσο αυτό είναι δυνατό στην βιντεοανάλυση.
- ✓ Για τους γονείς αυτό σημαίνει συμμετοχή στην ανάλυση των αλληλεπιδράσεων των οικογενειακών βιντεοσκοπήσεων.
- ✓ Για την εξάσκηση των εκπαιδευτών σημαίνει συμμετοχή στην ανάλυση των αλληλεπιδράσεων που συντελούνται στις εποπτικές συναντήσεις, στην μέτρηση της αποδοτικότητας της διαδικασίας εκμάθησης μέσω της σύγκρισης των βιντεοσκοπήσεων. Με τον τρόπο αυτό λαμβάνουν τεκμηριωμένες πληροφορίες σχετικά με την πρόοδό τους ώστε να γίνουν έμπειροι εκπαιδευτές.
- ✓ Ωστόσο βιντεοσκοποούνται και οι εποπτικές συναντήσεις ως υλικό που αφορά την ανάλυση των αλληλεπιδράσεων εκπαιδευτή και επόπτη.

3.Εποπτικό μέσο

Οι αναλύσεις αλληλεπίδρασης του επόπτη διευθύνονται από τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Αποδέχεται ο επόπτης τις πρωτοβουλίες που ανέλαβε ο ασκούμενος;
- Η δεκτικότητα λαμβάνεται υπ' όψιν;

- Ο επόπτης αποδέχεται και στηρίζει επιπλέον πληροφορίες;
- Ο μαθητευόμενος λαμβάνει υπ' όψη του με δεκτικότητα τις πληροφορίες από την εποπτεία;

Ο μαθητευόμενος μπορεί να αποκομίσει πολλά στοιχεία από τις συχνές βιντεοσκοπήσεις, αν η επικοινωνία μεταξύ αυτών που αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και των αποδεκτών, προάγεται με συνέπεια και αποτελεσματικότητα. Κατά αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευόμενος είναι ικανότερος στην ανάληψη πρωτοβουλιών, με αυξημένη κατανόηση και με βαθμιαία περισσότερη ανεξάρτητη λειτουργία. (SPIN, Marjan Hoogland – Harrie Biemans και Biemans, H. 1989).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την ολοκλήρωση της μελέτης και έχοντάς εφαρμόσει αυτή κατά τις συναντήσεις στην εργαστηριακή πρακτική άσκηση, είχα την τύχη να γνωρίσω τη μέθοδο τόσο σε θεωρητικό πλαίσιο (το οποίο συγκροτείται από πληθώρα απόψεων σπουδαιών ερευνητών),όσο και στην έμπρακτη εργαστηριακή εφαρμογή της (χρησιμοποιώντας όλο το απαραίτητο τεχνολογικό υλικό).

Από θεωρητική σκοπιά το Video Home Training δεν υιοθετεί ένα αυστηρό και απόλυτο μεθοδολογικό πλαίσιο, εν αντιθέσει με κλασικά προκαθορισμένα μοντέλα οικογενειακής θεραπείας. Το V.H.T. αποτελεί μια καινοτόμο παρέμβαση για την οικογένεια, χρησιμοποιώντας τις αρχές της κατανοητικής επικοινωνίας , και επικεντρώνεται στα θετικά στοιχεία που συνθέτουν την οικογενειακή προσωπικότητα. Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν και διαφοροποιούν το V.H.T. εντοπίζονται βαθιά στις ρίζες του ανθρωπισμού και στην αποδοχή της μοναδικότητας κάθε ανθρώπινης ύπαρξης. Κατά αυτόν τον τρόπο οφείλεται να αναγνωρίζεται η κάθε περίπτωση ως μοναδική, αντί να κατηγοριοποιείται και να ταξινομείται σύμφωνα με προκαθορισμένα παθολογικά χαρακτηριστικά.

Αυτή ακριβώς η άποψη προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού – εκπαιδευτή, μιας και απαιτεί από αυτόν αφενώς επαγρύπνηση κατά την παρατήρηση, αφετέρου και κατά πολύ περισσότερο εφαρμογή των δεξιοτήτων και της φαντασίας. Εκεί εντοπίζεται και το νόημα της μεθόδου: δημιουργικότητα κατά τη παρέμβαση. Ο εκπαιδευτής, αδέσμευτος από προκαταλήψεις και με

σφαιρική αντιμετώπιση της περίπτωσης, χρησιμοποιώντας τη δημιουργικότητά του καθίσταται πλέον ικανός να προκαλέσει ρεαλιστικές αλλαγές με εφικτές λύσεις και πραγματοποιήσιμους για την οικογένεια στόχους.

Κατορθώνει να ανασκευάσει την αρνητική επικοινωνία μετατρέποντάς την σε γόνιμο εδάφος ώστε να καλλιεργηθεί ο διάλογος. Ο τρόπος που το επιτυγχάνει είναι μέσο της προσπάθειας που καταβάλει να κινητοποιήσει τους γονείς ώστε να αναγνωρίσουν και να κατανοήσουν τις πρωτοβουλίες των παιδιών τους. Ως αποτέλεσμα συντελείται αύξηση στην υπευθυνότητα των παιδιών, γεγονός που τα αξιώνει να αναλάβουν ώριμη δράση.

Κοντολογίς θεωρώ ότι ο λόγος επιτυχίας και αποτελεσματικότητας του V.H.T. είναι το άρτια οργανωμένο σύστημα παροχής υπηρεσιών, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι έχει ιδρυθεί ανεξάρτητος και αυτόνομος φορέας. Παράλληλα στοιχείο της ολλανδικής κουλτούρας αποτελεί η αδιαφορία που σημειώνεται μεταξύ των οικογενειών για εισχώρηση σε εσωτερικά ζητήματα της ιδιωτικής ζωής της μιας στην άλλη.

Εν αντιθέσει, στον ελληνικό χώρο και οι δύο αυτοί παράγοντες όχι μόνο είναι ανύπαρκτοι, αλλά φαντάζουν έτη φωτός μακριά. Ο λόγος που μου προκαλεί αυτή τη δυσπιστία έγκειται στο γεγονός ότι η κοινωνική πολιτική των εκάστοτε κυβερνήσεων είτε εθελουφλεί στα αντικειμενικά υπαρκτά προβλήματα του υπάρχοντος προνοιακού συστήματος, είτε αποτυγχάνουν παταγωδώς στην εφαρμογή τους. Από την άλλη πλευρά, καθημερινά αποδεικνύεται η περιέργεια του Έλληνα να εισχωρεί αυτόβουλα στην ιδιωτική ζωή του άλλου, με αποτέλεσμα η μέθοδος να κινδυνεύει να χαρακτηριστεί αδιάκριτη και απειλητικά διεισδυτική για την προσωπική ζωή των οικογενειών.

Παρόλα αυτά τα κράτη μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης έτρεξαν να διασφαλίσουν τα προσωπικά δεδομένα του πολίτη θεσπίζοντας νόμους που πρωταρχικά προστατεύουν ευπαθή δεδομένα. Ούτως ή άλλως οι υπηρεσίες που εφαρμόζουν τη μέθοδο δεν επιδιώκουν το σφετερισμό και την εκμετάλλευση για κερδοσκοπικούς λόγους του βιντεοσκοπηθέντος υλικού (βλέπε παράρτημα, Νομικό Πλαίσιο)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1.Σημειώσεις για τις πρωτοβουλίες επαφής

Σημείωση 1.

Τα παιδιά συνεχώς λαμβάνουν πρωτοβουλίες σε μια αναζήτηση επικοινωνίας. Είναι ξεκάθαρα εξακριβωμένο από την συμπεριφορά ενός νεογέννητου ότι οι πρωτοβουλίες επαφής υπάρχουν εκ γενετής . Οι γονείς διακατέχονται από μια δυνατή επιβεβαίωση της λήψης η οποία εξετάστηκε πως είναι επίκτητη και αποτελεί σκέψη περισσότερο πολιτισμικά καθορισμένη από ότι η πρωτοβουλία επαφής. Γι' αυτό και γονείς που βίωσαν την απομόνωση και παραμέληση στην πρώιμη βρεφική ηλικία και οι οποίοι επίσης δεν είχαν καθόλου ή είχαν ανεπαρκή επιβεβαίωση λήψης (αποδοχής) των πρωτοβουλιών τους, μπορεί να είναι ανίκανοι στην αποδοχή/παραδοχή των πρωτοβουλιών των παιδιών τους.

Η μεγαλύτερη ανακάλυψη που ήρθε για να φωτίσει μέσω της εργασίας με το video μη δεκτικές οικογένειες, είναι ότι οι φυσικές πρωτοβουλίες επαφής του παιδιού δεν είναι ποτέ εντελώς εξαφανισμένες ακόμα και αν παραμένουν αναπάντητες για χρόνια. Αυτό προσδιορίζει όλη την επιπλέον πειστικότητα στο σημείο εκκίνησης της θεραπείας κατ' οίκον, ακόμη και όταν μικρές, υπολειμματικές πρωτοβουλίες μπορούν να εντοπιστούν και να καθοριστούν στην οθόνη και να χρησιμοποιηθούν ως βάση για την επαναφορά περισσότερο θετικής επικοινωνίας μέσα στην οικογένεια.

Σημείωση 2.

Οι περισσότεροι γονείς αυτόματα επιβεβαιώνουν ότι έχουν λάβει τα σήματα πρωτοβουλιών του παιδιού τους. Αυτό ονομάζεται επιβεβαίωση παραδοχής/αποδοχής της λήψης. Πως λειτουργεί αυτό στην περίπτωση ενός νεογέννητου;

Το παιδί λαμβάνει την πρωτοβουλία επαφής, στρέφοντας το σώμα του απέναντι από τον γονέα, ο οποίος αμέσως επιβεβαιώνει την αποδοχή στρέφοντας και αυτός το σώμα του προς το βρέφος. Το βρέφος σχηματίζει εκφράσεις με το πρόσωπό του και δημιουργεί ήχους. Οι γονείς επιβεβαιώνουν την αποδοχή αντιγράφοντας τις εκφράσεις του προσώπου και μιμούνται τους ήχους, θέσεις του κεφαλιού, του σώματος καθώς και άλλοι ήχοι αντιγράφονται και επαναλαμβάνονται.

Με τα νεογνά αυτό λαμβάνει χώρα μέσα σε κλάσματα δευτερολέπτου και κατά την ώρα που οι γονείς μπορεί συνειδητά να διακρίνουν, λίγο ή καθόλου τις αμοιβαίες αποκρίσεις, το νεογνό ανταποκρίνεται σε όλο αυτό. Ο Colwyn Trevarther και η Lyne Myrtaγ έθεσαν ένα πείραμα όπου οι μητέρες επικοινωνούσαν με τα παιδιά τους μέσω της τηλεόρασης και του βίντεο. Το πείραμα ήταν επιτυχημένο και οι πρωτοβουλίες των νεογνών αμέσως παραμορφώθηκαν στις περιπτώσεις που η μητέρα δεν αντιδρούσε και η θετική αντίδραση του νεογνού σταματούσε εάν η αντίδραση της μητέρας ήταν ανεύθυνη ή μη ανταποκρινόμενη από την επαναπροβολή της στην εικόνα του βίντεο. Το νεογνό ήδη κατέχει ένα μικρό σύνολο (set) από πρωτοβουλίες επαφής οι οποίες ταιριάζουν /αρμόζουν σε ένα τελετουργικό χαιρετισμό, επέκτασης της εναλλαγής.. Έτσι τα βασικά στοιχεία της αλληλεπίδρασης δεν χρειάζεται να (γνωρίζονται) μαθαίνονται αν και η ανάπτυξή τους απαιτεί μια αντίδραση από το ανθρώπινο περιβάλλον.

Η κατ' οίκον θεραπεία δείχνει στους γονείς, ακόμα και σε αυτούς με δυσκολίες, να είναι ανοιχτοί, τουλάχιστον σε μερικές από τις πρωτοβουλίες επαφής που λαμβάνουν τα παιδιά τους και να αποδεικνύουν μια επιθυμία να επιβεβαιώσουν την παραδοχή τους εάν ο εκπαιδευτής τους διδάσκει το πώς (τρόπο). Ισχυρά γονεϊκά κίνητρα για ορθή επαφή με τα παιδιά είναι η δεύτερη πηγή ισχύος της θεραπείας κατ' οίκον. Οι γονείς επιθυμούν να έχουν επαφή αλλά δεν γνωρίζουν πώς να το πετύχουν. Αν ο εκπαιδευτής μπορεί να τους δώσει τις απαντήσεις στο πώς, τότε σίγουρα ένθερμα θα το χρησιμοποιήσουν.

Σημείωση 3.

Η αλληλεπίδραση μπορεί να τεθεί σε κίνηση μόνο αν η αποδοχή είναι επιβεβαιωμένη. Οι βιντεοσκοπήσεις παρέχουν άφθονα αποδεικτικά στοιχεία ότι τα παιδιά συχνά επαναλαμβάνουν αναπάντητες πρωτοβουλίες έτσι ώστε να δώσουν στους γονείς τους μια δεύτερη ευκαιρία να επιβεβαιώσουν την αποδοχή. Οι γονείς θα ερμηνεύσουν την επανάληψη μέσα από κλάματα, προσβολές, επιθυμώντας προσοχή, κ.λ.π. όπου το βίντεο δείχνει ότι είναι μια υγιής επαφή στην οποία αποτυγχάνουν να ανταποκριθούν.

Η επιβεβαίωση των σινιάλων του παιδιού γίνεται με επαφή ματιών, με στρέψη του σώματος απέναντι στον άλλο, καθρεπτίζοντας εκφράσεις και αναπαράγοντας ήχους όπως στην περίπτωση με το νεογνό.

Με μεγαλύτερα παιδιά, οι πράξεις υποστηρίζονται και κατονομάζονται με έγκριση. Συνεργασία, επαγρύπνηση και δράση είναι έννοιες κλειδιά. Οι γονείς ακολουθούν αυτό που κοιτάζει το παιδί, αυτό που ακούει και κάνει και επικυρωμένα το ονομάζουν. Βοηθούν το παιδί και κάνουν μια ατομική συνεισφορά σε αυτό το επίπεδο. Συχνά

συνομιλούν με όλα τα μέλη της οικογένειας που είναι παρόντα έτσι ώστε η εναλλαγή ρόλων στην επικοινωνία να μοιράζεται σε όλες τις καταστάσεις.

2.Νομικό πλαίσιο

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1975/2001

(Το Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων της
6^{ης} Απριλίου 2001, ΦΕΚ Α', Αρ. Φύλλου 84/17.4.2001)

[...]

Άρθρο 9Α

Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.

[...]

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 2472/1997

(ΦΕΚ Α΄, Αρ. Φύλλου 50/10.4.1997)

«Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων
προσωπικού χαρακτήρα»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: Γενικές διατάξεις
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄: Επεξεργασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄: Δικαιώματα του Υποκειμένου των Δεδομένων
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄: Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄: Κυρώσεις
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄: Τελικές – Μεταβατικές Διατάξεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Αντικείμενο

Αντικείμενο του παρόντος νόμου είναι η θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής ζωής.

Άρθρο 2

Ορισμοί

Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου νοούνται ως:

α) «Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων. Δεν λογίζονται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία, από τα οποία δεν μπορούν πλέον να προσδιορισθούν τα υποκείμενα των δεδομένων.

β) «Ευαίσθητα δεδομένα», τα δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο και συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και την ερω-

τική ζωή, καθώς και τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες¹.

γ) «Υποκείμενο των δεδομένων», το φυσικό πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, και του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί, δηλαδή μπορεί να προσδιορισθεί αμέσως ή εμμέσως, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από άποψη φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική, πολιτική ή κοινωνική.

δ) «Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» («επεξεργασία»), κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται, από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διατήρηση ή αποθήκευση, η τροποποίηση, η εξαγωγή, η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, η διασύνδεση, η δέσμευση (κλείδωμα), η διαγραφή, η καταστροφή.

ε) «Αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» («αρχείο»), σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αποτελούν ή μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας, και τα οποία τηρούνται είτε από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο.

στ) «Διασύνδεση», μορφή επεξεργασίας που συνίσταται στη δυ-

---

1. Βλ. και άρθρο 9 ν. 2737/1999 «Μεταμοσχεύσεις ανθρωπίνων ιστών και οργάνων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α', Αρ. Φύλλου 174/27.8.1999): «*Το Εθνικό Μητρώο με τους λήπτες και τα Αρχεία των Δωρητών περιέχουν ευαίσθητα δεδομένα, κατά την έννοια του Ν. 2472/1997 (ΦΕΚ 50/Α)*», καθώς και άρθρο 2 παρ. 12 π.δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού ως πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογενείας του και τρόπο συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ Α', Αρ. Φύλλου 63/6.4.1999): «*Οι δηλώσεις του αιτούντος άσυλο και τα λοιπά στοιχεία της αιτήσεώς του αποτελούν «ευαίσθητα δεδομένα», τα οποία προστατεύονται από τις διατάξεις του Ν. 2472/1997 (Α'-50)*».

νατότητα συσχέτισης των δεδομένων ενός αρχείου με δεδομένα αρχείου ή αρχείων που τηρούνται από άλλον ή άλλους υπεύθυνους επεξεργασίας ή που τηρούνται από τον ίδιο υπεύθυνο επεξεργασίας για άλλο σκοπό.

ζ) «Υπεύθυνος επεξεργασίας», οποιοσδήποτε καθορίζει τον σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός. Όταν ο σκοπός και ο τρόπος της επεξεργασίας καθορίζονται με διατάξεις νόμου ή κανονιστικές διατάξεις εθνικού ή κοινοτικού δικαίου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια βάσει των οποίων γίνεται η επιλογή του καθορίζονται αντίστοιχα από το εθνικό ή το κοινοτικό δίκαιο.

η) «Εκτελών την επεξεργασία», οποιοσδήποτε επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό υπεύθυνου επεξεργασίας, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός.

θ) «Τρίτος», κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός, εκτός από το υποκείμενο των δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας και τα πρόσωπα που είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, εφόσον ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία ή για λογαριασμό του υπεύθυνου επεξεργασίας.

ι) «Αποδέκτης», το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός, στον οποίο ανακοινώνονται ή μεταδίδονται τα δεδομένα, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για τρίτο ή όχι.

ια) «Συγκατάθεση» του υποκειμένου των δεδομένων, κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή, και εν πλήρη επιγνώσει, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει πληροφόρηση τουλάχιστον για τον σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το

όνομα, την επωνυμία και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του. Η συγκατάθεση μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε, χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα.

ιβ) «Αρχή», η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα που θεσπίζεται στο κεφάλαιο Δ' του παρόντος νόμου.

Άρθρο 3

Πεδίο εφαρμογής

1. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται στην εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη επεξεργασία καθώς και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο².

2. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία πραγματοποιείται από φυσικό πρόσωπο για την άσκηση δραστηριοτήτων αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών.

3. Ο παρών νόμος εφαρμόζεται σε κάθε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφόσον αυτή εκτελείται:

α) Από υπεύθυνο επεξεργασίας ή εκτελούντα την επεξεργασία, εγκατεστημένο στην Ελληνική Επικράτεια ή σε τόπο, όπου βάσει του δημοσίου διεθνούς δικαίου, εφαρμόζεται το ελληνικό δίκαιο.

β) Από υπεύθυνο επεξεργασίας μη εγκατεστημένο στην Ελληνική Επικράτεια ή σε τόπο, όπου εφαρμόζεται το ελληνικό δίκαιο, όταν η

---

2. Βλ. και άρθρο 6 παρ. 1 π.δ. 226/1999 «Υπηρεσίες και Οργανώσεις αρμόδιες για τη διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας σε υιοθεσίες ανηλίκων και για την πραγματοποίηση υιοθεσιών ανηλίκων και διαδικασία προπαρασκευής και πραγματοποίησης των εν λόγω υιοθεσιών» (ΦΕΚ Α', Αρ. Φύλλου 190/20.9.1999): «Οι υπηρεσίες ή οργανώσεις που συμπράττουν στην τέλεση υιοθεσιών τηρούν απόρρητο αρχείο όπου καταγράφονται: α) οι υποψήφιοι θετοί γονείς που καταθέτουν αίτηση κοινωνικής έρευνας για συγκεκριμένη υιοθεσία, β) εκείνοι οι οποίοι τελικά υιοθετούν και γ) ο αριθμός και τα λοιπά στοιχεία της δικαστικής απόφασης με την οποία τελέσθηκε η υιοθεσία. Το εν λόγω αρχείο υπάγεται στις διατάξεις του Νόμου 2472/1997 (ΦΕΚ 50 τ.Α.). Στις αρμόδιες υπηρεσίες των Υπουργείων Υγείας και Πρόνοιας και Δικαιοσύνης τηρείται απόρρητο μητρώο υιοθεσιών».

επεξεργασία αφορά υποκείμενα εγκατεστημένα στην Ελληνική Επικράτεια. Στην περίπτωση αυτή, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να υποδείξει με γραπτή δήλωσή του προς την Αρχή εκπρόσωπο εγκατεστημένο στην Ελληνική Επικράτεια, ο οποίος υποκαθίσταται στα δικαιώματα και υποχρεώσεις του υπεύθυνου, χωρίς ο τελευταίος αυτός να απαλλάσσεται από τυχόν ιδιαίτερη ευθύνη του. Το αυτό ισχύει και όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας καλύπτεται από ετεροδικία, ασυλία, ή άλλο λόγο που κωλύει την ποινική δίωξη.

γ) Από υπεύθυνο επεξεργασίας που δεν είναι εγκατεστημένος στην επικράτεια Κράτους-Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά τρίτης χώρας και για τους σκοπούς της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προσφεύγει σε μέσα, αυτοματοποιημένα ή όχι, ευρισκόμενα στην Ελληνική Επικράτεια, εκτός εάν τα μέσα αυτά χρησιμοποιούνται μόνο με σκοπό τη διέλευση από αυτήν. Στην περίπτωση αυτή, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να υποδείξει με γραπτή δήλωσή του προς την Αρχή εκπρόσωπο εγκατεστημένο στην Ελληνική Επικράτεια, ο οποίος υποκαθίσταται στα δικαιώματα και υποχρεώσεις του υπεύθυνου, χωρίς ο τελευταίος αυτός να απαλλάσσεται από τυχόν ιδιαίτερη ευθύνη του. Το αυτό ισχύει και όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας καλύπτεται από ετεροδικία, ασυλία ή άλλο λόγο που κωλύει την ποινική δίωξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Άρθρο 4

Χαρακτηριστικά δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

1. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει:

α) Να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών¹.

β) Να είναι συναφή, πρόσφορα και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται εν όψει των σκοπών της επεξεργασίας.

γ) Να είναι ακριβή και, εφόσον χρειάζεται, να υποβάλλονται σε ενημέρωση.

δ) Να διατηρούνται σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων τους μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται, κατά την κρίση της Αρχής, για την πραγματοποίηση των σκοπών της συλλογής τους και της επεξεργασίας τους.

---

1. Βλ. και άρθρο 1 παρ 4 ν. 2713/1999 «Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄, Αρ. Φύλλου 89/30.4.1999): «Πληροφορίες και στοιχεία που συλλέγονται από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων, κατ' εφαρμογή των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου, χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την εκπλήρωση της αποστολής της. Σε κάθε περίπτωση εφαρμόζονται οι διατάξεις του ν. 2472/1997».

Μετά την παρέλευση της περιόδου αυτής, η Αρχή μπορεί, με αιτιολογημένη απόφασή της, να επιτρέπει τη διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για ιστορικούς επιστημονικούς ή στατιστικούς σκοπούς, εφόσον κρίνει ότι δεν θίγονται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τα δικαιώματα των υποκειμένων τους ή και τρίτων. Η τήρηση των διατάξεων της παραγράφου αυτής βαρύνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας.

2. Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν συλλεγεί ή υφίστανται επεξεργασία, κατά παράβαση της προηγούμενης παραγράφου, καταστρέφονται με ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας. Η Αρχή, εάν εξακριβώσει αυτεπαγγέλτως ή μετά από σχετική καταγγελία παράβαση των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου, επιβάλλει την διακοπή της συλλογής ή της επεξεργασίας και την καταστροφή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που έχουν ήδη συλλεγεί ή τύχει επεξεργασίας.

Άρθρο 5

Προϋποθέσεις επεξεργασίας

1. Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται μόνον όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει τη συγκατάθεσή του.

2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επεξεργασία και χωρίς τη συγκατάθεση, όταν:

α) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης, στην οποία συμβαλλόμενο μέρος είναι υποκείμενο δεδομένων ή για τη λήψη μέτρων κατόπιν αιτήσεως του υποκειμένου κατά το προσυμβατικό στάδιο.

β) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρεώσεως του υπεύθυνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο.

γ) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, εάν αυτό τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του.

δ) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου δημόσιου συμφέροντος ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξου-

σίας και εκτελείται από δημόσια αρχή ή έχει ανατεθεί από αυτή είτε στον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε σε τρίτο, στον οποίο γνωστοποιούνται τα δεδομένα.

ε) Η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα και υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες αυτών.

3. Η Αρχή μπορεί να εκδίδει ειδικούς κανόνες επεξεργασίας για τις πλέον συνήθεις κατηγορίες επεξεργασιών και αρχείων, οι οποίες προφανώς δεν θίγουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα. Οι κατηγορίες αυτές προσδιορίζονται με κανονισμούς που καταρτίζει η Αρχή και κυρώνονται με προεδρικά διατάγματα, τα οποία εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Άρθρο 6

Γνωστοποίηση

1. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να γνωστοποιήσει εγγράφως στην Αρχή τη σύσταση και λειτουργία αρχείου ή την έναρξη της επεξεργασίας.

2. Με τη γνωστοποίηση της προηγούμενης παραγράφου ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει απαραίτητως να δηλώνει:

α) Το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία ή τον τίτλο του και τη διεύθυνσή του. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν είναι εγκατεστημένος στην Ελληνική Επικράτεια ή σε τόπο όπου εφαρμόζεται το ελληνικό δίκαιο, θα πρέπει επιπροσθέτως να δηλώνεται το ονοματεπώνυμο ή η επωνυμία ή ο τίτλος και η διεύθυνση του εκπροσώπου του στην Ελλάδα².

---

2. Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 παρ. 1 του ν. 2819/2000. Η αρχική διατύπωση της περ. α' είχε ως εξής: «Το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία ή τον τίτλο του, καθώς και το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία ή τον τίτλο και τη διεύθυνση».

β) Τη διεύθυνση όπου είναι εγκατεστημένο το αρχείο ή ο κύριος εξοπλισμός που υποστηρίζει την επεξεργασία.

γ) Την περιγραφή του σκοπού της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που περιέχονται ή πρόκειται να περιληφθούν στο αρχείο.

δ) Το είδος των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υφίστανται ή πρόκειται να υποστούν επεξεργασία ή περιέχονται ή πρόκειται να περιληφθούν στο αρχείο.

ε) Το χρονικό διάστημα για το οποίο προτίθεται να εκτελεί την επεξεργασία ή να διατηρήσει το αρχείο.

στ) Τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών στους οποίους ανακοινώνει ή ενδέχεται να ανακοινώνει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

ζ) Τις ενδεχόμενες διαβιβάσεις και το σκοπό της διαβίβασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε Τρίτες χώρες.

η) Τα βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος και των μέτρων ασφαλείας του αρχείου ή της επεξεργασίας.

θ)³

3. Τα στοιχεία της προηγούμενης παραγράφου καταχωρίζονται στο Μητρώο Αρχείων και Επεξεργασιών που τηρεί η Αρχή.

4. Κάθε μεταβολή των στοιχείων που αναφέρονται στην παράγραφο 2 πρέπει να γνωστοποιείται εγγράφως και χωρίς καθυστέρηση από τον υπεύθυνο στην Αρχή.

ση των προσώπων που χρησιμοποιεί για την εκτέλεση της επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 10. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν είναι εγκατεστημένος στην Ελληνική επικράτεια ή σε τόπο όπου εφαρμόζεται το ελληνικό δίκαιο, θα πρέπει επιπροσθέτως να δηλώνεται το ονοματεπώνυμο ή η επωνυμία ή ο τίτλος και η διεύθυνση του εκπροσώπου του στην Ελλάδα».

3. Η περ. θ' καταργήθηκε με το άρθρο 8 παρ. 2 ν. 2819/2000. Η καταργηθείσα διάταξη είχε ως εξής: «θ) Στην περίπτωση που η επεξεργασία ή το αρχείο emπίπτει σε μία από τις κατηγορίες για τις οποίες η Αρχή έχει εκδώσει ειδικούς κανόνες επεξεργασίας ο υπεύθυνος επεξεργασίας καταθέτει στην Αρχή δήλωση με την οποία βεβαιώνει ότι η επεξεργασία θα διεξάγεται ή το αρχείο θα τηρείται σύμφωνα με τους ειδικούς κανόνες που έχει θεσπίσει η Αρχή, η οποία προσδιορίζει ειδικότερα τον τύπο και το περιεχόμενο της δήλωσης».

Άρθρο 7

Επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων

1. Απαγορεύεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων.

2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και η ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου, ύστερα από άδεια της Αρχής, όταν συντρέχουν μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) Το υποκείμενο έδωσε τη γραπτή συγκατάθεσή του, εκτός εάν η συγκατάθεση έχει αποσπασθεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη ή νόμος ορίζει ότι η συγκατάθεση δεν αίρει την απαγόρευση.

β) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, εάν τούτο τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του.

γ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα που δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο ή είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου⁴.

δ) Η επεξεργασία αφορά θέματα υγείας και εκτελείται από πρόσωπο που ασχολείται κατ' επάγγελμα με την παροχή υπηρεσιών υγείας και υπόκειται σε καθήκον εχεμύθειας ή σε συναφείς κώδικες δεοντολογίας, υπό τον όρο ότι η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την ιατρική πρόληψη, διάγνωση, περίθαλψη ή τη διαχείριση υπηρεσιών υγείας.

ε) Η επεξεργασία εκτελείται από Δημόσια Αρχή και είναι αναγκαία είτε αα) για λόγους εθνικής ασφάλειας, είτε ββ) για την εξυπηρέτηση των αναγκών εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής και αφορά τη διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες μέτρα ασφαλείας, είτε γγ) για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας ή για

---

4. Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 περ. 3 ν. 2819/2000 και το άρθρο 34 παρ. 1 ν. 2915/2001. Η αρχική διατύπωση της παρ. γ' είχε ως εξής: «Η επεξεργασία αφορά αποκλειστικά δεδομένα του υποκειμένου, τα οποία δημοσιοποιεί ή του είναι αναγκαία για την αναγνώριση ή άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματός του ενώπιον δικαστηρίου».

την άσκηση δημοσίου ελέγχου κοινωνικών παροχών⁵.

στ) Η επεξεργασία πραγματοποιείται για ερευνητικούς και επιστημονικούς αποκλειστικά σκοπούς και υπό τον όρο ότι τηρείται η ανωνυμία και λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων στα οποία αναφέρονται.

ζ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων, και πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Η άδεια της Αρχής χορηγείται μόνο εφόσον η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και στο πλαίσιο καλλιτεχνικής έκφρασης και εφόσον δεν παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

3. Η Αρχή χορηγεί άδεια συλλογής και επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας σχετικού αρχείου, ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας. Εφόσον η Αρχή διαπιστώσει ότι πραγματοποιείται επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, η γνωστοποίηση αρχείου, σύμφωνα με το άρθρο 6 του παρόντος νόμου, επέχει θέση αιτήσεως για τη χορήγηση άδειας. Η Αρχή μπορεί να επιβάλει όρους και προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότερη προστασία του δικαιώματος ιδιωτικής ζωής των υποκειμένων ή τρίτων. Πριν χορηγήσει την άδεια, η Αρχή καλεί σε ακρόαση τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκπρόσωπό του και τον εκτελούντα την επεξεργασία.

4. Η άδεια εκδίδεται για ορισμένο χρόνο, ανάλογα με το σκοπό της επεξεργασίας. Μπορεί να ανανεωθεί ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας.

---

5. Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 34 παρ. 2 ν. 2915/2001. Η αρχική διατύπωση της περ. γ' είχε ως εξής: «Η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εξυπηρέτηση των αναγκών της εθνικής ασφάλειας, καθώς επίσης και για την εξυπηρέτηση των αναγκών της εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής, όταν εκτελείται από δημόσια αρχή και αφορά τη διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες και μέτρα ασφαλείας.».

5. Η άδεια περιέχει απαραίτητως:

α) Το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία ή τον τίτλο, καθώς και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του.

β) Τη διεύθυνση όπου είναι εγκατεστημένο το αρχείο.

γ) Το είδος των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που επιτρέπεται να περιληφθούν στο αρχείο.

δ) Το χρονικό διάστημα για το οποίο χορηγείται η άδεια.

ε) Τους τυχόν όρους και προϋποθέσεις που έχει επιβάλει η Αρχή για την ίδρυση και λειτουργία του αρχείου.

στ) Την υποχρέωση γνωστοποίησής του ή των αποδεκτών ευθύς ως εξατομικευθούν.

6. Αντίγραφο της άδειας καταχωρίζεται στο Μητρώο Αδειών που διατηρεί η Αρχή.

7. Κάθε μεταβολή των στοιχείων που αναφέρονται στην παράγραφο 5 γνωστοποιείται χωρίς καθυστέρηση στην Αρχή. Κάθε άλλη μεταβολή, πλην της διεύθυνσης του υπευθύνου ή του εκπροσώπου του, συνεπάγεται την έκδοση νέας άδειας, εφόσον συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις.

Άρθρο 7Α⁶

Απαλλαγή υποχρέωσης γνωστοποίησης και λήψης άδειας

1. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας απαλλάσσεται από την υποχρέωση γνωστοποίησης του άρθρου 6 και από την υποχρέωση λήψης άδειας του άρθρου 7 του παρόντος νόμου στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) Όταν η επεξεργασία πραγματοποιείται αποκλειστικά για σκοπούς που συνδέονται άμεσα με σχέση εργασίας ή έργου ή με παροχή υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα και είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρεώσεων που επιβάλλει ο νόμος ή για την εκτέλεση των υποχρεώσεων από τις παραπάνω σχέσεις και το υποκείμενο έχει προηγουμέ-

---

6. Το άρθρο 7Α προστέθηκε με το άρθρο 8 παρ. 4 ν. 2819/2000.

ως ενημερωθεί⁷.

β) Όταν η επεξεργασία αφορά πελάτες ή προμηθευτές, εφόσον τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους. Για την εφαρμογή της παρούσας διάταξης τα δικαστήρια και οι δημόσιες αρχές δεν λογίζονται ως τρίτοι, εφόσον τη διαβίβαση ή κοινοποίηση επιβάλλει νόμος ή δικαστική απόφαση. Δεν απαλλάσσονται από την υποχρέωση γνωστοποίησης οι ασφαλιστικές εταιρίες για όλους τους ελάδους ασφάλισης, οι φαρμακευτικές εταιρίες, οι εταιρίες εμπορίας πληροφοριών και τα χρηματοπιστωτικά νομικά πρόσωπα, όπως οι τράπεζες και οι εταιρίες έκδοσης πιστωτικών καρτών.

γ) Όταν η επεξεργασία γίνεται από σωματεία, εταιρίες, ενώσεις προσώπων και πολιτικά κόμματα και αφορά δεδομένα των μελών ή εταιριών τους, εφόσον αυτοί έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους και τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους. Δεν λογίζονται τρίτοι τα μέλη ή εταίροι, εφόσον η διαβίβαση γίνεται προς αυτούς για τους σκοπούς των ως άνω νομικών προσώπων ή ενώσεων, ούτε τα δικαστήρια και οι δημόσιες αρχές, εφόσον τη διαβίβαση επιβάλλει νόμος ή δικαστική απόφαση.

δ) Όταν η επεξεργασία γίνεται από ιατρούς ή άλλα πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες υγείας και αφορά ιατρικά δεδομένα, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεσμεύεται από το ιατρικό απόρρητο ή άλλο απόρρητο που προβλέπει νόμος ή κώδικας δεοντολογίας και τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους. Για την εφαρμογή της παρούσας διάταξης τα δικαστήρια και οι δημόσιες αρχές δεν λογίζονται ως τρίτοι, εφόσον τη διαβίβαση ή κοινοποίηση επιβάλλει νόμος ή δικαστική απόφαση. Δεν εμπίπτουν στην απαλλαγή της παρούσας διάταξης τα νομικά πρόσωπα ή οργανισμοί που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, όπως κλινικές, νοσοκομεία, κέντρα υγείας, κέντρα αποθεραπείας και αποτοξίνωσης, ασφαλιστικά ταμεία και α-

---

7. Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 34 παρ. 3 ν. 2915/2001. Η αρχική διατύπωση της περ. α' είχε ως εξής: «Όταν η επεξεργασία πραγματοποιείται αποκλειστικά για σκοπούς που συνδέονται άμεσα με τη σχέση εργασίας ή έργου και είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρέωσης που επιβάλλει ο νόμος ή για την εκτέλεση της σύμβασης και το υποκείμενο έχει προηγουμένως ενημερωθεί».

σφαιλιστικές εταιρίες, καθώς και οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όταν η επεξεργασία διεξάγεται στο πλαίσιο προγραμμάτων τηλεϊατρικής ή παροχής ιατρικών υπηρεσιών μέσω δικτύου.

ε) Όταν η επεξεργασία γίνεται από δικηγόρους, συμβολαιογράφους, άμισθους υποθηκοφύλακες και δικαστικούς επιμελητές και αφορά την παροχή νομικών υπηρεσιών προς πελάτες τους, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεσμεύεται από υποχρέωση απορρήτου που προβλέπει νόμος και τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους, εκτός από τις περιπτώσεις που αυτό είναι αναγκαίο και συνδέεται άμεσα με την εκπλήρωση εντολής του πελάτη.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπόκειται σε όλες τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο παρών νόμος και υποχρεούται να συμμορφώνεται με ειδικούς κανόνες επεξεργασίας που η Αρχή εκδίδει σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 5 του παρόντος νόμου.

Άρθρο 8

Διασύνδεση αρχείων

1. Διασύνδεση αρχείων επιτρέπεται μόνον υπό τους όρους του παρόντος άρθρου.

2. Κάθε διασύνδεση γνωστοποιείται στην Αρχή με δήλωση την οποία υποβάλλουν από κοινού οι υπεύθυνοι επεξεργασίας ή ο υπεύθυνος επεξεργασίας, που διασυνδέει δύο ή περισσότερα αρχεία που εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς.

3. Εάν ένα τουλάχιστον από τα αρχεία που πρόκειται να διασυνδεθούν περιέχει ευαίσθητα δεδομένα, ή εάν η διασύνδεση έχει ως συνέπεια την αποκάλυψη ευαίσθητων δεδομένων, ή εάν για την πραγματοποίηση της διασύνδεσης πρόκειται να γίνει χρήση ενιαίου κωδικού αριθμού, η διασύνδεση επιτρέπεται μόνον με προηγούμενη άδεια της Αρχής (άδεια διασύνδεσης).

4. Η άδεια διασύνδεσης της προηγούμενης παραγράφου χορηγείται ύστερα από ακρόαση των υπεύθυνων επεξεργασίας των αρχείων και περιέχει απαραίτητως:

α) Τον σκοπό για τον οποίο η διασύνδεση θεωρείται αναγκαία.

β) Το είδος των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορά η διασύνδεση.

γ) Το χρονικό διάστημα για το οποίο επιτρέπεται η διασύνδεση.

δ) Τους τυχόν όρους και προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότερη προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών και ιδίως του δικαιώματος ιδιωτικής ζωής των υποκειμένων ή τρίτων.

5. Η άδεια διασύνδεσης μπορεί να ανανεωθεί ύστερα από αίτηση των υπεύθυνων επεξεργασίας.

6. Οι δηλώσεις της παρ. 2 του παρόντος άρθρου καθώς και αντίγραφα των αδειών διασύνδεσης καταχωρίζονται στο Μητρώο Διασυνδέσεων που τηρεί η Αρχή.

Άρθρο 9

Διασυνοριακή ροή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

1. Η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ελεύθερη. Η διαβίβαση προς χώρα που δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία έχουν υποστεί ή πρόκειται να υποστούν επεξεργασία μετά τη διαβίβασή τους, επιτρέπεται ύστερα από άδεια της Αρχής. Η Αρχή παρέχει την άδεια μόνον εάν κρίνει ότι η εν λόγω χώρα εξασφαλίζει ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας. Προς τούτο λαμβάνει υπόψη ιδίως τη φύση των δεδομένων, τους σκοπούς και τη διάρκεια της επεξεργασίας, τους σχετικούς γενικούς και ειδικούς κανόνες δικαίου, τους κώδικες δεοντολογίας, τα μέτρα ασφαλείας για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το επίπεδο προστασίας των χωρών προέλευσης, διέλευσης και τελικού προορισμού των δεδομένων.

2. Η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς χώρα που δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η οποία δεν εξασφαλίζει ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας, επιτρέπεται κατ' εξαίρεση, με άδεια της Αρχής, εφόσον συντρέχει μία ή περισσότερες από τις κατωτέρω προϋποθέσεις:

α) Το υποκείμενο των δεδομένων έδωσε τη συγκατάθεσή του για

τη διαβίβαση, εκτός εάν η συγκατάθεση έχει αποσπασθεί με τρόπο που να αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη.

β) Η διαβίβαση είναι απαραίτητη: i) για τη διασφάλιση ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων, εφόσον αυτό τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του, ή ii) για τη συνολομολόγηση και εκτέλεση σύμβασης μεταξύ αυτού και του υπεύθυνου επεξεργασίας ή μεταξύ του υπεύθυνου επεξεργασίας και τρίτου προς το συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων, εφόσον το υποκείμενο τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του, ή iii) για την εκτέλεση προσυμβατικών μέτρων που έχουν ληφθεί κατ' αίτηση του υποκειμένου των δεδομένων.

γ) Η διαβίβαση είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση εξαιρετικής ανάγκης και τη διαφύλαξη υπέρτερου δημόσιου συμφέροντος, ιδίως για την εκτέλεση συμβάσεων συνεργασίας με δημόσιες αρχές της άλλης χώρας, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας παρέχει επαρκείς εγγυήσεις για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και των θεμελιωδών ελευθεριών και την άσκηση των σχετικών δικαιωμάτων.

δ) Η διαβίβαση είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον του δικαστηρίου.

ε) Η μετάδοση πραγματοποιείται από δημόσιο μητρώο, το οποίο κατά το νόμο προορίζεται για την παροχή πληροφοριών στο κοινό και είναι προσιτό στο κοινό ή σε κάθε πρόσωπο που αποδεικνύει έννομο συμφέρον, εφόσον στη συγκεκριμένη περίπτωση πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις για την πρόσβαση στο μητρώο.

3. Στις περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων η Αρχή ενημερώνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις αντίστοιχες Αρχές των άλλων Κρατών-Μελών, όταν θεωρεί ότι μία χώρα δεν εξασφαλίζει ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας.

Άρθρο 10

Απόρρητο και ασφάλεια της επεξεργασίας

1. Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι απόρρητη. Διεξάγεται αποκλειστικά και μόνο από πρόσωπα που τελούν υπό τον έλεγχο του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την

επεξεργασία και μόνον κατ' εντολήν του.

2. Για τη διεξαγωγή της επεξεργασίας ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να επιλέγει πρόσωπα με αντίστοιχα επαγγελματικά προσόντα που παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις από πλευράς τεχνικών γνώσεων και προσωπικής ακεραιότητας για την τήρηση του απόρρητου.

3. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια των δεδομένων και την προστασία τους από τυχαία ή αθέμιτη καταστροφή, τυχαία απώλεια, αλλοίωση, απαγορευμένη διάδοση ή πρόσβαση και κάθε άλλη μορφή αθέμιτης επεξεργασίας. Αυτά τα μέτρα πρέπει να εξασφαλίζουν επίπεδο ασφάλειας ανάλογο προς τους κινδύνους που συνεπάγεται η επεξεργασία και η φύση των δεδομένων που είναι αντικείμενο της επεξεργασίας. Η Αρχή παρέχει εκάστοτε οδηγίες για τον βαθμό ασφαλείας των δεδομένων καθώς και για τα μέτρα προστασίας που είναι αναγκαίο να λαμβάνονται για κάθε κατηγορία δεδομένων, εν όψει και των τεχνολογικών εξελίξεων.

4. Αν η επεξεργασία διεξάγεται για λογαριασμό του υπευθύνου από πρόσωπο μη εξαρτώμενο από αυτόν, η σχετική ανάθεση γίνεται υποχρεωτικά εγγράφως. Η ανάθεση προβλέπει υποχρεωτικά ότι ο ενεργών την επεξεργασία τη διεξάγει μόνο κατ' εντολήν του υπεύθυνου και ότι οι λοιπές υποχρεώσεις του παρόντος άρθρου βαρύνουν αναλόγως και αυτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Άρθρο 11

Δικαίωμα ενημέρωσης

1. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει, κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, να ενημερώνει με τρόπο πρόσφορο και σαφή το υποκείμενο για τα εξής τουλάχιστον στοιχεία:

α) την ταυτότητά του και την ταυτότητα του τυχόν εκπροσώπου του,

β) τον σκοπό της επεξεργασίας,

γ) τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων,

δ) την ύπαρξη του δικαιώματος πρόσβασης,

2. Εάν για τη συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ο υπεύθυνος επεξεργασίας ζητεί τη συνδρομή του υποκείμενου, οφείλει να το ενημερώνει ειδικώς και εγγράφως για τα στοιχεία της παρ. 1 του παρόντος άρθρου, καθώς και για τα δικαιώματά του, σύμφωνα με τα άρθρα 11 έως και 13 του παρόντος νόμου. Με την αυτή ενημέρωση ο υπεύθυνος επεξεργασίας γνωστοποιεί στο υποκείμενο, εάν υποχρεούται ή όχι να παράσχει τη συνδρομή του, με βάση ποιες διατάξεις, καθώς και για τις τυχόν συνέπειες της αρνήσεώς του.

3. Εάν τα δεδομένα ανακοινώνονται σε τρίτους, το υποκείμενο ενημερώνεται για την ανακοίνωση πριν από αυτούς.

4. Με απόφαση της Αρχής, μπορεί να αρθεί εν όλω ή εν μέρει η υποχρέωση ενημέρωσης, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 3, εφόσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για

λόγους εθνικής ασφάλειας ή για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Σε επείγουσες περιπτώσεις η άρση της υποχρέωσης ενημέρωσης μπορεί να γίνει με προσωρινή, άμεσα εκτελεστή, απόφαση του Προέδρου, ο οποίος πρέπει να συγκαλέσει το συντομότερο την Αρχή για την έκδοση οριστικής απόφασης επί του θέματος¹.

5. Με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων εκ των άρθρων 12 και 13, η υποχρέωση ενημέρωσης δεν υφίσταται όταν η συλλογή γίνεται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς και αφορά δημόσια πρόσωπα.

Άρθρο 12

Δικαίωμα πρόσβασης

1. Καθένας έχει δικαίωμα να γνωρίζει εάν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν αποτελούν ή αποτέλεσαν αντικείμενο επεξεργασίας². Προς τούτο, ο υπεύθυνος επεξεργασίας, έχει υποχρέωση να του απαντήσει εγγράφως.

2. Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να ζητεί και να λαμβάνει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, χωρίς καθυστέρηση και κατά τρόπο εύληπτο και σαφή, τις ακόλουθες πληροφορίες:

α) Όλα τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, καθώς και την προέλευσή τους.

---

1. Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 34 παρ. 4 ν. 2915/2001. Η αρχική διατύπωση της παρ. 4 είχε ως εξής: *Με απόφαση της Αρχής, ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας, η υποχρέωση ενημέρωσης, σύμφωνα με τις παρ. 1 και 3 του παρόντος άρθρου, μπορεί να αρθεί, εν λόγω ή εν μέρει, εφόσον η συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.*

2. Βλ. και άρθρο 2 παρ. 3 του ν. 2716/1999 «Ανάπτυξη και Εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' Αρ. Φύλ. 96/17.5.1999): *«Η Ειδική Επιτροπή εποπτεύει και ελέγχει την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές, όπως το δικαίωμα για εξειδικευμένη ατομική θεραπεία, το δικαίωμα να αμφισβητεί ο ασθενής στο δικαστήριο την ακούσια νοσηλεία, να συνομιλεί κατ' ιδίαν με δικηγόρο, να έχει πρόσβαση στα δεδομένα των αρχείων που τον αφορούν, το δικαίωμα να προστατεύει την περιουσία του, το δικαίωμα της κοινωνικής του επανένταξης [...]».*

β) Τους σκοπούς της επεξεργασίας, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών.

γ) Την εξέλιξη της επεξεργασίας για το χρονικό διάστημα από την προηγούμενη ενημέρωση ή πληροφόρησή του.

δ) Τη λογική της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας.

Το δικαίωμα πρόσβασης μπορεί να ασκείται από το υποκείμενο των δεδομένων και με συνδρομή ειδικού.

3. Το δικαίωμα της προηγούμενης παραγράφου και τα δικαιώματα του άρθρου 13 ασκούνται με την υποβολή της σχετικής αίτησης στον υπεύθυνο της επεξεργασίας και ταυτόχρονη καταβολή χρηματικού ποσού, το ύψος του οποίου, ο τρόπος καταβολής του και κάθε άλλο συναφές ζήτημα ρυθμίζονται με απόφαση της Αρχής. Το ποσό αυτό επιστρέφεται στον αιτούντα, εάν το αίτημα διόρθωσης ή διαγραφής των δεδομένων κριθεί βάσιμο είτε από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας, είτε από την Αρχή, σε περίπτωση προσφυγής του σε αυτήν. Ο υπεύθυνος έχει υποχρέωση στην περίπτωση αυτή να χορηγήσει στον αιτούντα, χωρίς καθυστέρηση δωρεάν και σε γλώσσα κατανοητή, αντίγραφο του διορθωμένου μέρους της επεξεργασίας που τον αφορά.

4. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει εντός δεκαπέντε (15) ημερών ή εάν η απάντησή του δεν είναι ικανοποιητική, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή. Στην περίπτωση κατά την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας αρνηθεί να ικανοποιήσει το αίτημα του ενδιαφερόμενου, κοινοποιεί την απάντησή του στην Αρχή και ενημερώνει τον ενδιαφερόμενο ότι μπορεί να προσφύγει σε αυτήν.

5. Με απόφαση της Αρχής, ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας, η υποχρέωση πληροφόρησης, σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2 του παρόντος άρθρου, μπορεί να αρθεί, εν όλω ή εν μέρει, εφόσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Στην περίπτωση αυτή ο Πρόεδρος της Αρχής ή ο αναπληρωτής του προβαίνει σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες και έχει ελεύθερη πρόσβαση στο αρχείο.

6. Δεδομένα που αφορούν την υγεία γνωστοποιούνται στο υπο-

κείμενο μέσω ιατρού.

Άρθρο 13

Δικαίωμα αντίρρησης

1. Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προβάλει οποτεδήποτε αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν. Οι αντιρρήσεις απευθύνονται εγγράφως στον υπεύθυνο επεξεργασίας και πρέπει να περιέχουν αίτημα για συγκεκριμένη ενέργεια, όπως διόρθωση, προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση ή διαγραφή. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να απαντήσει εγγράφως επί των αντιρρήσεων μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών. Στην απάντησή του οφείλει να ενημερώσει το υποκείμενο για τις ενέργειες στις οποίες προέβη ή, ενδεχομένως, για τους λόγους που δεν ικανοποίησε το αίτημα. Η απάντηση σε περίπτωση απόρριψης των αντιρρήσεων πρέπει να κοινοποιείται και στην Αρχή.

2. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει εμπροθέσμως ή η απάντησή του δεν είναι ικανοποιητική, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή και να ζητήσει την εξέταση των αντιρρήσεών του. Εάν η Αρχή πιθανολογήσει ότι οι αντιρρήσεις είναι εύλογες και ότι συντρέχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης του υποκειμένου από την συνέχιση της επεξεργασίας, μπορεί να επιβάλει την άμεση αναστολή της επεξεργασίας έως ότου εκδώσει οριστική απόφαση επί των αντιρρήσεων.

3. Καθένας έχει δικαίωμα να δηλώσει στην Αρχή ότι δεδομένα που τον αφορούν δεν επιθυμεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας από οποιονδήποτε, για λόγους προώθησης πωλήσεως αγαθών ή παροχής υπηρεσιών εξ αποστάσεως. Η Αρχή τηρεί μητρώο με τα στοιχεία ταυτότητας των ανωτέρω. Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας των σχετικών αρχείων έχουν την υποχρέωση να συμβουλευονται πριν από κάθε επεξεργασία το εν λόγω μητρώο και να διαγράφουν από το αρχείο τους τα πρόσωπα της παραγράφου αυτής.

Άρθρο 14

Δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας

1. Καθένας έχει δικαίωμα να ζητήσει από το αρμόδιο κάθε φορά δικαστήριο την άμεση αναστολή ή μη εφαρμογή πράξης ή απόφασης που τον θίγει, την οποία έχει λάβει διοικητική αρχή ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο αποκλειστικά με αυτοματοποιημένη επεξεργασία στοιχείων, εφόσον η επεξεργασία αυτή αποβλέπει στην αξιολόγηση της προσωπικότητάς του και ιδίως της αποδοτικότητάς του στην εργασία, της οικονομικής φερεγγυότητάς του, της αξιοπιστίας του και της εν γένει συμπεριφοράς του.

2. Το δικαίωμα του παρόντος άρθρου μπορεί να ικανοποιηθεί και όταν δεν συντρέχουν οι λοιπές ουσιαστικές προϋποθέσεις της προσωρινής δικαστικής προστασίας, όπως προβλέπονται κάθε φορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΑΡΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Άρθρο 15

Σύσταση – Αποστολή – Νομική φύση

1. Συνιστάται Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (Αρχή), με αποστολή την εποπτεία της εφαρμογής του παρόντος νόμου και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων που της ανατίθενται κάθε φορά.

2. Η Αρχή αποτελεί ανεξάρτητη δημόσια αρχή και εξυπηρετείται από δική της γραμματεία¹. Η Αρχή δεν υπόκειται σε οποιονδήποτε διοικητικό έλεγχο. Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους τα μέλη της Αρχής απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας. Η Αρχή υπάγεται στον Υπουργό Δικαιοσύνης και εδρεύει στην Αθήνα.

3. Οι απαιτούμενες πιστώσεις για τη λειτουργία της Αρχής εγγράφονται σε ειδικό φορέα, που ενσωματώνεται στον ετήσιο Προϋπολογισμό του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Διατάκτης της δαπάνης είναι ο

---

1. Όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 13 παρ. 15 ν. 2703/1999. Η αρχική διατύπωση του α' εδαφίου της παρ. 2 είχε ως εξής: «Η Αρχή αποτελεί ανεξάρτητη δημόσια αρχή, έχει δικό της προϋπολογισμό και εξυπηρετείται από δική της γραμματεία».

Πρόεδρος της Αρχής ή ο αναπληρωτής του².

Άρθρο 16

Συγκρότηση της Αρχής

1. Η Αρχή συγκροτείται από έναν δικαστικό λειτουργό βαθμού Συμβούλου της Επικρατείας ή αντίστοιχου και άνω, ως Πρόεδρο, και έξι μέλη ως εξής:

α) Έναν καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή Α.Ε.Ι. σε γνωστικό αντικείμενο του δικαίου.

β) Έναν καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή Α.Ε.Ι. σε γνωστικό αντικείμενο της πληροφορικής.

γ) Έναν καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή Α.Ε.Ι.

δ, ε, στ) Τρία πρόσωπα κύρους και εμπειρίας στον τομέα της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ο δικαστικός λειτουργός – Πρόεδρος και οι καθηγητές-μέλη μπορεί να είναι εν ενεργεία ή μη.

2. Ο Πρόεδρος της Αρχής είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης και διορίζεται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, ύστερα από εισήγηση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Εάν για τη θέση του Προέδρου επιλεγεί εν ενεργεία δικαστικός λειτουργός, απαιτείται απόφαση του οικείου Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου. Με την ίδια διαδικασία επιλέγεται και διορίζεται ο αναπληρωτής του Προέδρου.

3. Τα μέλη της Αρχής διορίζονται με την εξής διαδικασία: Ο Υπουργός Δικαιοσύνης υποβάλλει στον Πρόεδρο της Βουλής πρόταση για το διορισμό των έξι τακτικών μελών της Αρχής και των ισάριθμων αναπληρωτών τους. Η πρόταση περιλαμβάνει διπλάσιο αριθμό υπο-

---

2. Όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 13 παρ. 15 ν. 2703/1999. Η αρχική διατύπωση της παρ. 3 είχε ως εξής: «Τον προϋπολογισμό της Αρχής εισηγείται ο Υπουργός Δικαιοσύνης, ύστερα από πρόταση της Αρχής. Ποσοστό των κάθε είδους εσόδων του Δημοσίου από την εφαρμογή του παρόντος νόμου, συμπεριλαμβανομένων των παραβόλων και προστίμων που επιβάλλει η Αρχή, διατίθεται για τις ανάγκες της Αρχής. Το ποσοστό αυτό καθορίζεται κάθε φορά με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης».

ψηφίων. Ο Πρόεδρος της Βουλής διαβιβάζει την πρόταση στην Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας, η οποία διατυπώνει γνώμη. Τα τακτικά μέλη της Αρχής και οι αντίστοιχοι αναπληρωτές τους επιλέγονται από τη Διάσκεψη των Προέδρων. Οι επιλεγέντες διορίζονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

4. Ο Πρόεδρος και τα μέλη της Αρχής διορίζονται με θητεία. Η θητεία τους είναι τετραετής και μπορεί να ανανεωθεί μία μόνο φορά. Κανείς δεν μπορεί να υπηρετήσει συνολικά περισσότερο από οκτώ (8) χρόνια. Η σύνθεση των έξι μελών της Αρχής ανανεώνεται κατά το ήμισυ ανά διετία. Κατά την πρώτη εφαρμογή του παρόντος η θητεία των έξι (6) μελών της Αρχής είναι τετραετής. Μετά τη δεύτερη συγκρότηση της Αρχής γίνεται κλήρωση μεταξύ των έξι τακτικών μελών της, ώστε τρία να έχουν τετραετή θητεία και τρία διετή³.

5. Ο Πρόεδρος και τα μέλη της Αρχής διορίζονται με ισάριθμους αναπληρωτές, οι οποίοι πρέπει να διαθέτουν τις αυτές ιδιότητες και προσόντα. Οι αναπληρωτές του Προέδρου και των μελών μετέχουν στις συνεδριάσεις της Αρχής μόνο σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή κωλύματος του αντίστοιχου τακτικού. Με απόφασή του ο Πρόεδρος της Αρχής αναθέτει ειδικά καθήκοντα στους αναπληρωτές, οπότε οι τελευταίοι μετέχουν στη συνεδρίαση με ψήφο ανεξάρτητα από την παράλληλη παρουσία του τακτικού μέλους⁴. Η θητεία του κάθε αναπληρωτή είναι ίση με τη θητεία του αντίστοιχου τακτικού.

Άρθρο 17

Κωλύματα – Ασυμβίβαστα μελών της Αρχής

1. Δεν μπορεί να διορισθεί μέλος της Αρχής:

---

3. Όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 11 παρ. 3 ν. 2623/1998. Η αρχική διατύπωση του ε' και τελευταίου εδαφίου της παρ. 4 είχε ως εξής: «Μετά την πρώτη συγκρότηση της Αρχής, γίνεται κλήρωση μεταξύ των έξι τακτικών μελών της, ώστε τρία να έχουν τετραετή θητεία και τρία διετή».

4. Όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 47 παρ. 1 ν. 2721/1999. Η αρχική διατύπωση του γ' εδαφίου της παρ. 5 είχε ως εξής: «Με απόφασή του ο Πρόεδρος της Αρχής αναθέτει ειδικά καθήκοντα στους αναπληρωτές».

α) Υπουργός, υφυπουργός, γενικός γραμματέας υπουργείου ή αυτοτελούς γενικής γραμματείας και βουλευτής.

β) Διοικητής, διευθυντής, διαχειριστής, μέλος του διοικητικού συμβουλίου ή ασκών διευθυντικά καθήκοντα εν γένει σε επιχείρηση η οποία παράγει, μεταποιεί, διαθέτει ή εμπορεύεται υλικά χρησιμοποιούμενα στην πληροφορική ή τις τηλεπικοινωνίες ή παρέχει υπηρεσίες σχετικές με την πληροφορική, τις τηλεπικοινωνίες ή την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και οι συνδεδεμένοι με σύμβαση έργου με τέτοια επιχείρηση.

2. Εκπίπτει αυτοδικαίως από την ιδιότητα του μέλους της Αρχής όποιος, μετά το διορισμό του:

α) Αποκτά μία από τις ιδιότητες που συνιστούν κώλυμα διορισμού, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο.

β) Προβαίνει σε πράξεις ή αναλαμβάνει οποιαδήποτε εργασία ή έργο ή αποκτά άλλη ιδιότητα που, κατά την κρίση της Αρχής, δεν συμβιβάζονται με τα καθήκοντά του ως μέλους της Αρχής.

3. Στην διαπίστωση των ασυμβίβαστων της προηγούμενης παραγράφου προβαίνει η Αρχή, χωρίς συμμετοχή του μέλους της, στο πρόσωπο του οποίου ενδέχεται να συντρέχει το ασυμβίβαστο. Η Αρχή αποφασίζει ύστερα από ακρόαση του εν λόγω μέλους. Την διαδικασία κινεί είτε ο Πρόεδρος της Αρχής είτε ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

4. Απώλεια της ιδιότητας βάσει της οποίας μέλος της Αρχής διορίσθηκε, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 16 του παρόντος νόμου, συνεπάγεται την αυτοδίκαιη έκπτωσή του, αν οφείλεται σε αμετάκλητη πειθαρχική ή ποινική καταδίκη.

Άρθρο 18

Υποχρεώσεις και δικαιώματα μελών της Αρχής

1. Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους τα μέλη της Αρχής υπακούουν στη συνείδησή τους και τον νόμο. Υπόκεινται στο καθήκον εχεμύθειας. Ως μάρτυρες ή πραγματογνώμονες μπορούν να καταθέτουν στοιχεία που αφορούν αποκλειστικά και μόνο την τήρηση των διατάξεων του παρόντος νόμου από υπεύθυνους επεξεργασίας. Το καθήκον εχεμύθειας υφίσταται και μετά την με οποιονδήποτε τρόπο

αποχώρηση των μελών της Αρχής.

2. Οι μηνιαίες αποδοχές του Προέδρου της Αρχής είναι αντίστοιχες με το σύνολο των εκάστοτε μηνιαίων αποδοχών του Προέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, των δε μελών της Αρχής αντίστοιχες με το σαράντα τοις εκατό (40%) των αποδοχών του Προέδρου κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη. Οι αποδοχές των αναπληρωτών του Προέδρου και των μελών της Αρχής είναι αντίστοιχες με το 1/3 των μηνιαίων αποδοχών του Προέδρου και των τακτικών μελών της Αρχής και καταβάλλονται σε αυτούς εφόσον κατά βεβαίωση του Προέδρου της Αρχής προσέφεραν κατά τη διάρκεια του μηνός υπηρεσία πλην της τυχόν συμμετοχής τους σε συνεδριάσεις της Αρχής. Η αποζημίωση του Προέδρου, των μελών της Αρχής και του Γραμματέα για κάθε συνεδρίαση στην οποία μετέχουν ορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Οικονομικών. Οι διατάξεις για τις δαπάνες κινήσεων των μετακινούμενων προσώπων με εντολή του Δημοσίου για εκτέλεση υπηρεσίας που ισχύουν κάθε φορά έχουν εφαρμογή και για τη μετακίνηση των μελών και των υπαλλήλων της Αρχής. Ο Πρόεδρος της Αρχής εκδίδει τις σχετικές εντολές μετακίνησης. Η ισχύς των παραπάνω διατάξεων αρχίζει από την έναρξη λειτουργίας της Αρχής⁵.

3. Για κάθε παράβαση των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από τον παρόντα νόμο, τα μέλη της Αρχής υπέχουν πειθαρχική ευθύνη.

---

5. Όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 11 παρ. 2 ν. 2623/1998. Η αρχική διατύπωση της παρ. 2 είχε ως εξής: «Με απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης καθορίζονται οι μηνιαίες αποδοχές του Προέδρου και των μελών της Αρχής καθώς και η αποζημίωσή τους για κάθε συνεδρίαση, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη». Βλ. και ΥΑ 2007215/663/0022 «Αποδοχές Προέδρου και μελών της Αρχής άρθρου 16 ν. 2472/97 (ΦΕΚ Β', Αρ. Φύλλου 115/12.2.1998): «Στους αναπληρωτές καταβάλλεται το ένα τρίτο (1/3) των μηνιαίων αποδοχών των μελών της Αρχής και αποζημίωση για κάθε συνεδρίαση στην οποία μετέχουν. Οι διατάξεις για τις δαπάνες κινήσεως των μετακινούμενων προσώπων με εντολή του Δημοσίου για εκτέλεση υπηρεσίας που ισχύουν κάθε φορά έχουν εφαρμογή και για την μετακίνηση των μελών και των υπαλλήλων της Γραμματείας της Αρχής. Ο Πρόεδρος της Αρχής εκδίδει τις σχετικές εντολές μετακίνησης».

Την πειθαρχική αγωγή ασκεί ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου ο Υπουργός Δικαιοσύνης για τον Πρόεδρο και τα μέλη της Αρχής και ο Πρόεδρος της Αρχής για τα μέλη της. Το πειθαρχικό συμβούλιο συντίθεται από έναν Αντιπρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως πρόεδρο, έναν Αρεοπαγίτη, ένα Σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου και δύο Καθηγητές Α.Ε.Ι. σε γνωστικό αντικείμενο του δικαίου. Χρέη γραμματέα του συμβουλίου εκτελεί υπάλληλος της Αρχής. Ο πρόεδρος, τα μέλη και ο γραμματέας του συμβουλίου ορίζονται με ισάριθμους αναπληρωτές. Για τα μέλη του συμβουλίου που είναι δικαστικοί λειτουργοί απαιτείται απόφαση του οικείου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου. Το συμβούλιο συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης με τριετή θητεία. Το συμβούλιο συνεδριάζει με την παρουσία τεσσάρων τουλάχιστον μελών, μεταξύ των οποίων οπωσδήποτε ο πρόεδρος ή ο αναπληρωτής του, και αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του προέδρου. Αν υπάρχουν περισσότερες από δύο γνώμες, οι ακολουθούντες την ασθενέστερη οφείλουν να προσχωρήσουν σε μία από τις επικρατέστερες. Το πειθαρχικό συμβούλιο αποφασίζει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό την απαλλαγή ή την παύση του εγκαλούμενου. Η αμοιβή του προέδρου, των μελών και του γραμματέα του συμβουλίου καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης κατά παρέκκλιση κάθε άλλης διατάξεως.

4. Μέλος της Αρχής που, κατά παράβαση του παρόντος νόμου, γνωστοποιεί με οποιονδήποτε τρόπο δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που είναι προσιτά σε αυτό λόγω της υπηρεσίας του ή αφήνει άλλον να λάβει γνώση αυτών, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και χρηματική ποινή τουλάχιστον δύο εκατομμυρίων (2.000.000) δραχμών έως δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) δραχμών. Αν όμως τέλεσε την πράξη με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλο αθέμιτο όφελος ή να βλάψει άλλον, επιβάλλεται κάθειρξη. Αν η πράξη του πρώτου εδαφίου τελέστηκε από αμέλεια, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών και χρηματική ποινή.

Άρθρο 19

Αρμοδιότητες, λειτουργία και αποφάσεις της Αρχής

1. Η Αρχή έχει τις εξής ιδίως αρμοδιότητες:

α) Εκδίδει οδηγίες προς τον σκοπό ενιαίας εφαρμογής των ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

β) Καλεί και επικουρεί τα επαγγελματικά σωματεία και τις λοιπές ενώσεις φυσικών ή νομικών προσώπων που διατηρούν αρχεία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας για την αποτελεσματικότερη προστασία της ιδιωτικής ζωής και των εν γένει δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων στον τομέα της δραστηριότητάς τους.

γ) Απευθύνει συστάσεις και υποδείξεις στους υπεύθυνους επεξεργασίας ή τους τυχόν εκπροσώπους τους και δίδει κατά την κρίση της δημοσιότητα σε αυτές.

δ) Χορηγεί τις άδειες που προβλέπουν οι διατάξεις του παρόντος νόμου και καθορίζει το ύψος των σχετικών παραβόλων.

ε) Καταγγέλλει τις παραβάσεις των διατάξεων του παρόντος νόμου στις αρμόδιες διοικητικές και δικαστικές αρχές.

στ) Επιβάλλει τις κατά το άρθρο 21 του παρόντος νόμου διοικητικές κυρώσεις.

ζ) Αναθέτει σε μέλος ή μέλη της τη διενέργεια διοικητικών εξετάσεων.

η) Ενεργεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας διοικητικούς ελέγχους σε κάθε αρχείο. Έχει προς τούτο δικαίωμα προσβάσεως στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και συλλογής κάθε πληροφορίας για τους σκοπούς του ελέγχου, χωρίς να μπορεί να της αντιταχθεί κανενός είδους απόρρητο. Κατ' εξαίρεση, η Αρχή δεν έχει πρόσβαση στα στοιχεία ταυτότητας συνεργατών που περιέχονται σε αρχεία που τηρούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Τον έλεγχο διενεργεί μέλος ή μέλη της Αρχής ή υπάλληλος της Γραμματείας, ειδικά προς τούτο εντεταλμένος από τον Πρόεδρο της Αρχής. Κατά τον έλεγχο αρχείων που τηρούνται για λόγους εθνικής ασφαλείας παρίσταται αυτοπροσώπως ο Πρόεδρος

της Αρχής.

θ) Γνωμοδοτεί για κάθε ρύθμιση που αφορά την επεξεργασία και προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

ι) Εκδίδει κανονιστικές πράξεις για τη ρύθμιση ειδικών, τεχνικών και λεπτομερειακών θεμάτων, στα οποία αναφέρεται ο παρών νόμος.

ια) Ανακοινώνει στη Βουλή παραβάσεις των ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

ιβ) Συντάσσει κάθε χρόνο έκθεση για την εκτέλεση της αποστολής της κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος. Στην έκθεση επισημαίνονται και οι τυχόν ενδεικνυόμενες νομοθετικές μεταβολές στον τομέα της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η έκθεση υποβάλλεται από τον Πρόεδρο της Αρχής στον Πρόεδρο της Βουλής και τον Πρωθυπουργό και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως με ευθύνη της Αρχής, η οποία μπορεί να δώσει και άλλου είδους δημοσιότητα στην έκθεση.

ιγ) Εξετάζει παράπονα σχετικά με την εφαρμογή του νόμου και την προστασία των δικαιωμάτων των αιτούντων, όταν αυτά θίγονται από την επεξεργασία δεδομένων που τους αφορούν και αιτήσεις με τις οποίες ζητείται ο έλεγχος και η εξακρίβωση της νομιμότητας των επεξεργασιών αυτών και ενημερώνει τους αιτούντες για τις σχετικές ενέργειές της.

ιδ) Συνεργάζεται με αντίστοιχες αρχές άλλων Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης σε ζητήματα σχετικά με την άσκηση των αρμοδιοτήτων της.

2. Η Αρχή συνεδριάζει τακτικώς ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου. Συνεδριάζει εκτάκτως ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου ή αίτηση δύο τουλάχιστον μελών της. Οι αποφάσεις της Αρχής λαμβάνονται με πλειοψηφία τουλάχιστον τεσσάρων μελών της. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου ή του αναπληρωτή του.

3. Η Αρχή καταρτίζει τον κανονισμό λειτουργίας της, με τον οποίο ρυθμίζονται ιδίως η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των μελών της, η προηγούμενη ακρόαση των ενδιαφερομένων, θέματα πειθαρχικής διαδικασίας και ο τρόπος διεξαγωγής των κατά την περίπτωση η΄

της παρ. 1 του παρόντος άρθρου ελέγχων. Η Αρχή μπορεί να συνεδριάζει και σε τμήματα, συντιθέμενα από τρία τουλάχιστον τακτικά ή αναπληρωματικά μέλη και προεδρευόμενα από τον Πρόεδρο της Αρχής ή τον αναπληρωτή του. Ο κανονισμός λειτουργίας της ρυθμίζει περαιτέρω τη σύνθεση, τους όρους λειτουργίας των τμημάτων και την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ ολομέλειας και τμημάτων. Αποφάσεις των τμημάτων μπορεί να τροποποιούνται ή ανακαλούνται από την ολομέλεια⁶.

4. Η Αρχή τηρεί τα ακόλουθα μητρώα:

α) Μητρώο Αρχείων και Επεξεργασιών, στο οποίο περιλαμβάνονται τα αρχεία και οι επεξεργασίες που γνωστοποιούνται στην Αρχή.

β) Μητρώο Αδειών, στο οποίο περιλαμβάνονται οι άδειες που εκδίδει η Αρχή για την ίδρυση και λειτουργία αρχείων που περιέχουν ευαίσθητα δεδομένα.

γ) Μητρώο Διασυνδέσεων, στο οποίο περιλαμβάνονται οι δηλώσεις και οι άδειες που εκδίδει η Αρχή για τη διασύνδεση αρχείων.

δ) Μητρώο Προσώπων που δεν επιθυμούν να περιλαμβάνονται σε αρχεία, τα οποία έχουν ως σκοπό την προώθηση προμήθειας αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών εξ αποστάσεως.

ε) Μητρώο Αδειών Διαβίβασης, στο οποίο καταχωρίζονται οι άδειες διαβίβασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

στ) Μητρώο Απόρρητων Αρχείων, στο οποίο καταχωρίζονται, με απόφαση της Αρχής ύστερα από αίτηση του εκάστοτε υπεύθυνου επεξεργασίας, αρχεία που τηρούν τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Δημόσιας Τάξης, καθώς και η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Στο Μητρώο Απορρήτων Αρχείων καταχωρίζονται και οι διασυνδέσεις με ένα τουλάχιστον αρχείο της περίπτωσης αυτής.

5. Καθένας έχει πρόσβαση στα υπό στοιχεία α', β', γ', δ' και ε' μητρώα της προηγούμενης παραγράφου. Ύστερα από αίτηση του ενδιαφερόμενου και με απόφαση της Αρχής είναι δυνατό να επιτραπεί εν όλω ή εν μέρει, η πρόσβαση και στο Μητρώο Απορρήτων Αρχεί-

---

6. Τα εδάφια β', γ' και δ' της παρ. 4 προστέθηκαν με το άρθρο 34 παρ. 5 ν. 2915/2001.

ων. Ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του εκπροσώπου του και με απόφαση της Αρχής είναι δυνατόν να απαγορευθεί, εν όλω ή εν μέρει, η πρόσβαση στο Μητρώο Αδειών Διαβίβασης, εφόσον από αυτήν θα προέκυπτε κίνδυνος για την ιδιωτική ζωή τρίτου, την εθνική ασφάλεια, τη διακρίβωση σοβαρών εγκλημάτων και την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της χώρας που απορρέουν από διεθνείς συμβάσεις.

6. Ο Πρόεδρος εκπροσωπεί την Αρχή ενώπιον κάθε άλλης αρχής, καθώς και σε επιτροπές και ομάδες, συνεδριάσεις και συνόδους οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και άλλων διεθνών οργανισμών και οργάνων που προβλέπονται από διεθνείς συμβάσεις ή στις οποίες μετέχουν εκπρόσωποι αντίστοιχων αρχών άλλων χωρών. Ο Πρόεδρος μπορεί να αναθέτει την εκπροσώπηση της Αρχής σε μέλος της, αναπληρωτή ή και υπάλληλο του κλάδου ελεγκτών της Γραμματείας.

7. Στον Πρόεδρο της Αρχής ανήκει η ευθύνη της λειτουργίας της, καθώς και της λειτουργίας της Γραμματείας. Ο Πρόεδρος μπορεί να εξουσιοδοτεί μέλος της Αρχής ή τον προϊστάμενο της Γραμματείας ή προϊστάμενο υπηρεσίας της Γραμματείας να υπογράφει με «εντολή Προέδρου» έγγραφα, εντάλματα πληρωμής ή άλλες πράξεις. Ο Πρόεδρος είναι ο διοικητικός προϊστάμενος του προσωπικού της Γραμματείας, ασκεί την επ' αυτού πειθαρχική εξουσία και μπορεί να επιβάλλει πειθαρχική ποινή το πολύ προστίμου ίσου προς το ήμισυ των μηνιαίων αποδοχών του εγκαλουμένου.

7^α. Όταν η προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επιβάλλει την άμεση λήψη απόφασης, ο Πρόεδρος μπορεί, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου, να εκδίδει προσωρινή διαταγή για άμεση, ολική, ή μερική αναστολή της επεξεργασίας ή της λειτουργίας του αρχείου. Η διαταγή ισχύει μέχρι την έκδοση της οριστικής απόφασης από την Αρχή. Την παραπάνω αρμοδιότητα έχει και η Αρχή, όταν επιλαμβάνεται του θέματος⁷.

8. Οι κανονιστικές αποφάσεις της Αρχής δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Οι λοιπές αποφάσεις της Αρχής ισχύουν από την έκδοση ή την κοινοποίησή τους.

---

7. Η παρ. 7^α προστέθηκε με το άρθρο 34 παρ. 6 ν. 2915/2001.

9. Ένδικα βοηθήματα κατά των αποφάσεων της Αρχής μπορεί να ασκεί και το Δημόσιο. Το ένδικο βοήθημα ασκεί ο κατά περίπτωση αρμόδιος υπουργός. Σε κάθε δίκη που αφορά απόφαση της Αρχής διάδικος είναι η ίδια, εκπροσωπούμενη από τον Πρόεδρο. Η παράσταση στο δικαστήριο γίνεται είτε από μέλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, είτε από μέλος της Αρχής, τακτικό ή αναπληρωματικό, ή ελεγκτή, που είναι δικηγόρος και ενεργεί με εντολή του Προέδρου χωρίς αμοιβή⁸.

10. Κάθε δημόσια αρχή παρέχει τη συνδρομή της στην Αρχή.

Άρθρο 20

Γραμματεία της Αρχής

1. Η Αρχή εξυπηρετείται από Γραμματεία. Η Γραμματεία λειτουργεί σε επίπεδο Διευθύνσεως. Η υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων της διέπεται από τις διατάξεις που ισχύουν εκάστοτε για τους δημόσιους διοικητικούς υπαλλήλους.

2. Η οργάνωση της Γραμματείας, η διαίρεσή της σε τμήματα και γραφεία και οι επί μέρους αρμοδιότητες τούτων, ο αριθμός των θέσεων του προσωπικού κατά κλάδους και ειδικότητες και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια καθορίζονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομικών και Δικαιοσύνης, ύστερα από εισήγηση της Αρχής, η οποία διατυπώνεται μέσα σε δύο (2) μήνες από τη συγκρότησή της. Με το αυτό διάταγμα προβλέπεται συγκρότηση, ως υπηρεσιακής μονάδας της Γραμματείας, τμήματος Ελεγκτών, η πρόσληψη και η υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων του οποίου ρυθμίζεται κατά παρέκκλιση από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις. Ο προϊστάμενος της Γραμματείας προέρχεται υποχρεωτικά από τον κλάδο ελεγκτών. Ο αριθμός των θέσεων του πάσης φύσεως προσωπικού της Γραμματείας δεν μπορεί να υπερβαίνει τις τριάντα (30). Ως υπάλληλοι του Τμήματος Ελεγκτών της Γραμματείας της Αρχής μπο-

---

8. Τα εδάφια γ' και δ' της παρ. 9 προστέθηκαν με το άρθρο 34 παρ. 7 ν. 2915/2001

ρούν να προσλαμβάνονται και δικηγόροι, χωρίς να αποβάλλουν τη δικηγορική ιδιότητα, αλλά με αναστολή της ασκήσεως της δικηγορίας κατά τη διάρκεια της θητείας τους⁹.

3. Η πλήρωση των θέσεων της Γραμματείας γίνεται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις για την πρόσληψη δημόσιων υπαλλήλων. Ειδικά για τους υπαλλήλους του κλάδου ελεγκτών της Γραμματείας η πρόσληψή τους γίνεται από την Αρχή, με επιλογή ή διαγωνισμό, ύστερα από προκήρυξή της¹⁰.

4. Τα θέματα υπηρεσιακής κατάστασης του προσωπικού της Γραμματείας κρίνονται από υπηρεσιακό συμβούλιο, που συγκροτείται με απόφαση του Προέδρου της Αρχής και αποτελείται από δύο (2) μέλη της, έναν (1) υπάλληλο που ορίζεται από αυτήν και δύο (2) αιρετούς εκπροσώπους των υπαλλήλων. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις για τα υπηρεσιακά συμβούλια του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

5. Οι τακτικοί υπάλληλοι της Γραμματείας της Αρχής, υπάγονται ως προς την επικουρική ασφάλισή τους στο Ταμείο Αρωγής Προσωπικού Υπηρεσιών Αρμόδιότητος Υπουργείου Δικαιοσύνης. Όσοι προέρχονται από άλλες υπηρεσίες μπορούν να διατηρήσουν τα ταμεία ασφαλίσεως της προηγούμενης υπηρεσίας τους. Οι υπάλληλοι της Γραμματείας ασφαλίζονται υποχρεωτικώς στο Ταμείο Νομικών, υπό τους αυτούς όρους με τους οποίους ασφαλίζονται και οι λοιποί έμμισθοι ασφαλισμένοι του. Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής έχουν εφαρμογή και επί των υπαλλήλων που μετατάσσονται στη Γραμματεία της Αρχής από νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου.

---

9. Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 προστέθηκε με το άρθρο 11 παρ. 5 ν. 2623/1998.

10. Βλ. και άρθρο 14 παρ. 2 περ. ιθ' ν. 2190/1994, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 11 παρ. 1 ν. 2623/1998: «2. Εξαιρούνται από τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου: [...]. ιθ) Το προσωπικό του κλάδου ελεγκτών της Γραμματείας της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ν. 2472/1997). Ο διορισμός του προσωπικού τούτου γίνεται από την Αρχή, με επιλογή ή διαγωνισμό ύστερα από σχετική προκήρυξη σύμφωνα με απόφαση της Αρχής με την οποία ρυθμίζονται οι επί μέρους λεπτομέρειες. Για το διορισμό εκδίδεται απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

6. Κατά την πρώτη εφαρμογή του παρόντος, η πλήρωση των θέσεων προϊσταμένων υπηρεσιακών μονάδων της Γραμματείας, εκτός του Τμήματος Ελεγκτών, γίνεται ύστερα από προκήρυξη της Αρχής, είτε με μετάταξη υπαλλήλων βαθμού Α' ή αντίστοιχου του Δημοσίου ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, είτε με διορισμό. Διορισμός γίνεται μόνο στις θέσεις που δεν θα πληρωθούν με μετάταξη. Η επιλογή των μετατασσομένων ή διοριζομένων γίνεται από την Αρχή. Ο διορισμός των επιλεγομένων από την Αρχή γίνεται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και η μετάταξη με απόφαση του ίδιου και του οικείου Υπουργού. Για την μετάταξη δεν απαιτείται γνώμη του οικείου υπηρεσιακού συμβουλίου της υπηρεσίας από την οποία μετατάσσεται ο υπάλληλος. Τον προϊστάμενο της Γραμματείας επιλέγει η Αρχή από τους υπαλλήλους του κλάδου ελεγκτών, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη.

7. Κατά την πρώτη εφαρμογή του παρόντος οι λοιπές θέσεις της Γραμματείας πληρούνται με τις προϋποθέσεις και την διαδικασία της προηγούμενης παραγράφου. Προτιμούνται υποψήφιοι που έχουν αποδεδειγμένη εμπειρία σε θέματα πληροφθορικής. Για τους υπαλλήλους του κλάδου ελεγκτών ισχύουν οι διατάξεις της παρ. 3 του παρόντος άρθρου.

8. Ο χρόνος της προηγούμενης υπηρεσίας των μετατασσομένων από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου λογίζεται ως χρόνος πραγματικής δημόσιας υπηρεσίας για κάθε συνέπεια.

9. Οι διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 18 εφαρμόζονται και επί των υπαλλήλων της Γραμματείας.

10. Στο προσωπικό της Γραμματείας της Αρχής, πλέον του μισθού και των λοιπών επιδομάτων που καταβάλλονται κάθε φορά στους μόνιμους υπαλλήλους του Υπουργείου Δικαιοσύνης, μπορεί να καταβάλλεται και πρόσθετη ειδική αμοιβή που καθορίζεται κατά κατηγορία, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης¹¹.

---

11. Η παρ. 10 προστέθηκε με το άρθρο 13 παρ. 3 ν. 2703/1999.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Άρθρο 21

Διοικητικές κυρώσεις

1. Η Αρχή επιβάλλει στους υπεύθυνους επεξεργασίας ή στους τυχόν εκπροσώπους τους τις ακόλουθες διοικητικές κυρώσεις, για παράβαση των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από τον παρόντα νόμο και από κάθε άλλη ρύθμιση που αφορά την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα:

α) Προειδοποίηση, με αποκλειστική προθεσμία για άρση της παράβασης.

β) Πρόστιμο ποσού από τριακόσιες χιλιάδες (300.000) έως πενήντα εκατομμύρια (50.000.000) δραχμές.

γ) Προσωρινή ανάκληση άδειας.

δ) Οριστική ανάκληση άδειας.

ε) Καταστροφή αρχείου ή διακοπή επεξεργασίας και καταστροφή των σχετικών δεδομένων.

2. Οι υπό στοιχεία β΄, γ΄, δ΄ και ε΄ διοικητικές κυρώσεις της προηγούμενης παραγράφου επιβάλλονται πάντοτε ύστερα από ακρόαση του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του εκπροσώπου του. Είναι ανάλογες προς τη βαρύτητα της παράβασης που καταλογίζεται. Οι υπό στοιχεία γ΄, δ΄ και ε΄ διοικητικές κυρώσεις επιβάλλονται σε περιπτώσεις ιδιαίτερα σοβαρής ή καθ' υποτροπήν παράβασης. Πρόστιμο μπορεί να επιβληθεί σωρευτικά και με τις υπό στοιχεία γ΄, δ΄ και ε΄ κυρώσεις.

Εάν επιβληθεί η κύρωση της καταστροφής αρχείου, για την καταστροφή ευθύνεται ο υπεύθυνος επεξεργασίας αρχείου, στον οποίο μπορεί να επιβληθεί και πρόστιμο για μη συμμόρφωση.

3. Τα ποσά των προστίμων της παρ. 1 μπορεί να αναπροσαρμόζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, ύστερα από πρόταση της Αρχής.

4. Οι πράξεις της Αρχής με τις οποίες επιβάλλονται πρόστιμα συνιστούν εκτελεστό τίτλο και επιδίδονται στον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον τυχόν εκπρόσωπό του. Η είσπραξη των προστίμων γίνεται κατά τις διατάξεις του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (Κ.Ε.Δ.Ε.).

Άρθρο(22¹)

Ποινικές κυρώσεις

1. Όποιος παραλείπει να γνωστοποιήσει στην Αρχή, κατά το άρθρο 6 του παρόντος νόμου, τη σύσταση και λειτουργία αρχείου ή οποιαδήποτε μεταβολή στους όρους και τις προϋποθέσεις χορηγήσεως της άδειας, που προβλέπεται από την παρ. 3 του άρθρου 7 του παρόντος νόμου, τιμωρείται με φυλάκιση έως τριών (3) ετών και χρηματική ποινή τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών έως πέντε εκατομμύρια (5.000.000) δραχμών.

2. Όποιος κατά παράβαση του άρθρου 7 του παρόντος νόμου διατηρεί αρχείο χωρίς άδεια ή κατά παράβαση των όρων και προϋποθέσεων της άδειας της Αρχής, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών έως πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) δραχμών.

3. Όποιος κατά παράβαση του άρθρου 8 του παρόντος νόμου προβαίνει σε διασύνδεση αρχείων χωρίς να την γνωστοποιήσει στην Αρχή, τιμωρείται με φυλάκιση έως τριών (3) ετών και χρηματική ποινή τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών έως πέντε

---

1. Με την παρ. 3 του άρθρ. 13 Ν. 2774/1999, (ΦΕΚ Α', Αρ. Φύλλου 287/22.12.1999 για την «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα»), ορίζεται ότι: «Οι διατάξεις των παραγράφων 6 έως και 14 του άρθρου 22 του ν. 2472/1997 εφαρμόζονται και επί των πράξεων των προηγούμενων παραγράφων».

εκατομμυρίων (5.000.000) δραχμών. Όποιος προβαίνει σε διασύνδεση αρχείων χωρίς την άδεια της Αρχής, όπου αυτή απαιτείται ή κατά παράβαση των όρων της άδειας που του έχει χορηγηθεί, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών έως πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) δραχμών.

4. Όποιος χωρίς δικαίωμα επεμβαίνει με οποιονδήποτε τρόπο σε αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή λαμβάνει γνώση των δεδομένων αυτών ή τα αφαιρεί, αλλοιώνει, βλάπτει, καταστρέφει, επεξεργάζεται, μεταδίδει, ανακοινώνει, τα καθιστά προσιτά σε μη δικαιούμενα πρόσωπα ή επιτρέπει στα πρόσωπα αυτά να λάβουν γνώση των εν λόγω δεδομένων, ή τα εκμεταλλεύεται με οποιονδήποτε τρόπο, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή και αν πρόκειται για ευαίσθητα δεδομένα με φυλάκιση τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών έως δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) δραχμών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλες διατάξεις.

5. Υπεύθυνος επεξεργασίας που δεν συμμορφώνεται με τις αποφάσεις της Αρχής που εκδίδονται για την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 12, για την ικανοποίηση του δικαιώματος αντίρρησης, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 13, καθώς και με πράξεις επιβολής των διοικητικών κυρώσεων των περιπτώσεων γ', δ' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 21 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών έως πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) δραχμών. Με τις ποινές του προηγούμενου εδαφίου τιμωρείται ο υπεύθυνος επεξεργασίας που διαβιβάζει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα κατά παράβαση του άρθρου 9, καθώς και εκείνος που δεν συμμορφώνεται προς τη δικαστική απόφαση του άρθρου 14 του παρόντος νόμου.

6. Αν ο υπαίτιος των πράξεων των παρ. 1 έως 5 του παρόντος άρθρου είχε σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος, ή να βλάψει τρίτον, επιβάλλεται κάθειρξη έως δέκα (10) ετών και χρηματική ποινή τουλάχιστον δύο εκατομμυρίων (2.000.000) δραχμών έως δέκα εκατομμυρίων (10.000.000)

δραχμών.

7. Αν από τις πράξεις των παρ. 1 έως και 5 του παρόντος άρθρου προκλήθηκε κίνδυνος για την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος ή για την εθνική ασφάλεια, επιβάλλεται κάθειρξη και χρηματική ποινή τουλάχιστον πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) δραχμών έως δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) δραχμών.

8. Αν οι πράξεις των παρ. 1 έως 5 του παρόντος άρθρου τελέσθηκαν από αμέλεια, επιβάλλεται φυλάκιση έως τριών (3) ετών και χρηματική ποινή.

9. Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου, αν υπεύθυνος επεξεργασίας δεν είναι φυσικό πρόσωπο, ευθύνεται ο εκπρόσωπος του νομικού προσώπου ή ο επικεφαλής της δημόσιας αρχής ή υπηρεσίας ή οργανισμού αν ασκεί και ουσιαστικά τη διοίκηση ή διεύθυνση αυτών.

10. Για τα εγκλήματα του παρόντος άρθρου ο Πρόεδρος και τα μέλη της Αρχής, καθώς και οι προς τούτο ειδικά εντεταλμένοι υπάλληλοι του τμήματος ελεγκτών της Γραμματείας, είναι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι και έχουν όλα τα δικαιώματα που προβλέπει σχετικά ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας. Μπορούν να διενεργούν προανάκριση και χωρίς εισαγγελική παραγγελία, όταν πρόκειται για αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα ή υπάρχει κίνδυνος από την αναβολή.

11. Για τα εγκλήματα της παρ. 5 του παρόντος άρθρου καθώς επίσης και σε κάθε άλλη περίπτωση όπου προηγήθηκε διοικητικός έλεγχος από την Αρχή, ο Πρόεδρος αυτής ανακοινώνει γραπτώς στον αρμόδιο εισαγγελέα ο,τιδήποτε αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας από την Αρχή και διαβιβάζει σε αυτόν όλα τα στοιχεία και τις αποδείξεις.

12. Η προανάκριση για τα εγκλήματα του παρόντος άρθρου περατώνεται μέσα σε δύο (2) το πολύ μήνες από την άσκηση της ποινικής δίωξης και εφόσον υπάρχουν αποχρώσεις ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου σε δίκη, η δικάσιμος ορίζεται σε ημέρα που δεν απέχει περισσότερο από τρεις (3) μήνες από το πέρας της προανάκρισης ή αν η παραπομπή έγινε με βούλευμα δύο (2) μήνες από τότε που αυτό έγινε αμετάκλητο. Σε περίπτωση εισαγωγής της υπόθεσης με απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο δεν επιτρέπεται η προσφυγή κατά του κλητηρίου θεσπίσματος.

13. Δεν επιτρέπεται αναβολή της δίκης για τα εγκλήματα του παρόντος άρθρου παρά μόνο μία φορά για εξαιρετικά σοβαρό λόγο. Στην περίπτωση αυτή ορίζεται ρητή δικάσιμος, που δεν απέχει περισσότερο από δύο (2) μήνες και η υπόθεση εκδικάζεται κατ' εξαίρεση πρώτη.

14. Τα κακουργήματα, που προβλέπονται από τον παρόντα νόμο, υπάγονται στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου των εφετών.

Άρθρο 23

Αστική ευθύνη

1. Φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, που κατά παράβαση του παρόντος νόμου, προκαλεί περιουσιακή βλάβη, υποχρεούται σε πλήρη αποζημίωση. Αν προκάλεσε ηθική βλάβη, υποχρεούται σε χρηματική ικανοποίηση. Η ευθύνη υπάρχει και όταν ο υπόχρεος όφειλε να γνωρίζει την πιθανότητα να επέλθει βλάβη σε άλλον.

2. Η κατά το άρθρο 932 Α.Κ. χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης για παράβαση του παρόντος νόμου ορίζεται κατ' ελάχιστο στο ποσό των δύο εκατομμυρίων (2.000.000) δραχμών, εκτός αν ζητήθηκε από τον ενάγοντα μικρότερο ποσό ή η παράβαση οφείλεται σε αμέλεια. Η χρηματική αυτή ικανοποίηση επιδικάζεται ανεξαρτήτως από την αιτούμενη αποζημίωση για περιουσιακή βλάβη.

3. Οι απαιτήσεις του παρόντος άρθρου εκδικάζονται κατά τα άρθρα 664-676 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ανεξάρτητα από την τυχόν έκδοση ή μη απόφασης της Αρχής ή την τυχόν άσκηση ποινικής δίωξης, καθώς και από την αναστολή ή αναβολή της για οποιοδήποτε λόγο. Η απόφαση του δικαστηρίου εκδίδεται μέσα σε δύο (2) μήνες από την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΤΕΛΙΚΕΣ – ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 24

Υποχρεώσεις υπεύθυνου επεξεργασίας

1¹. Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας αρχείων τα οποία λειτουργούν κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, υποχρεούνται να υποβάλουν την κατά το άρθρο 6 γνωστοποίηση λειτουργίας στην Αρχή μέσα σε έξι (6) μήνες από την έναρξη λειτουργίας της Αρχής.

2¹⁸. Την ίδια υποχρέωση έχουν και οι υπεύθυνοι επεξεργασίας αρχείων με ευαίσθητα δεδομένα, τα οποία λειτουργούν κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, προκειμένου να εκδοθεί η κατά την παρ. 3 του άρθρου 7 άδεια.

3¹⁸. Για αρχεία που λειτουργούν και επεξεργασίες που εκτελούνται κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου οι υπεύθυνοι επεξεργασίας οφείλουν να προβούν στην κατά την παρ. 1 του άρθρου 11 ενημέρωση των υποκειμένων μέσα σε έξι (6) μήνες από την έναρξη λειτουργίας της Αρχής. Η ενημέρωση, εφόσον αφορά μεγάλο αριθμό υποκειμένων μπορεί να γίνει και δια του τύπου. Στην περίπτωση αυτή τις λεπτομέρειες καθορίζει η Αρχή. Οι διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 11 έχουν εφαρμογή και εν προκειμένω.

4. Για τα εξ ολοκλήρου μη αυτοματοποιημένα αρχεία οι προθε-

---

1. Οι προθεσμίες των παραγράφων 1, 2 και 3 παρατείνονται έως την 21η Ιανουαρίου 2001 δυνάμει του άρθρου 8 παρ. 5 ν. 2819/2000. Βλ. και άρθρο 11 παρ. 2 ν. 2623/1998.

σμίες των προηγούμενων παραγράφων είναι ενός (1) χρόνου².

5. Οι διατάξεις των άρθρων 11, 12, 13 και 19 παρ. 1 του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται στο ποινικό μητρώο και στα υπηρεσιακά αρχεία που τηρούνται από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας της ποινικής δικαιοσύνης και στο πλαίσιο της λειτουργίας της.

Άρθρο 25

Έναρξη λειτουργίας της Αρχής

1. Μέσα σε εξήντα (60) ημέρες από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, διορίζεται ο Πρόεδρος της Αρχής και ο αναπληρωτής του. Μέσα στην ίδια προθεσμία ο Υπουργός Δικαιοσύνης υποβάλλει στον Πρόεδρο της Βουλής πρόταση για τον διορισμό των τεσσάρων τακτικών μελών της Αρχής και των ισάριθμων αναπληρωτών τους.

2. Ο χρόνος της έναρξης λειτουργίας της Αρχής ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης που εκδίδεται το αργότερο μέσα σε τέσσερις (4) μήνες μετά τη συγκρότηση της Αρχής. Από τον διορισμό των μελών της και έως την κατά τις παρ. 6 και 7 του άρθρου 20 του παρόντος νόμου πλήρωση των θέσεων της Γραμματείας της, η Αρχή εξυπηρετείται από προσωπικό το οποίο αποσπάται προσωρινά σε αυτήν, με απόφασή της, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη.

3. Έως ότου η Αρχή λειτουργήσει σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, η εκκαθάριση των δαπανών της γίνεται από τη Διεύθυνση Οικονομικού της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, σε βάρος του προϋπολογισμού του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

4. Η κατά την παρ. 2 του παρόντος άρθρου απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης για τον χρόνο έναρξης λειτουργίας της Αρχής δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και σε τέσσερις (4) τουλάχιστον ημερήσιες πολιτικές εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας που εκδίδονται στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη και σε δύο (2) τουλάχιστον ημερήσιες οικονομικές εφημερίδες.

---

2. Η προθεσμία της παρ. 4 παρατάθηκε έως 31 Δεκεμβρίου 1999 δυνάμει του άρθρου 11 παρ. 2 ν. 2623/1998.

Άρθρο 26

Έναρξη ισχύος

1. Η ισχύς των διατάξεων των άρθρων 15, 16, 17, 18 και 20 του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2. Η ισχύς των λοιπών διατάξεων αρχίζει από την κατά το προηγούμενο άρθρο έναρξη λειτουργίας της Αρχής.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 9 Απριλίου 1997

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη βιβλιογραφία

1. **Bandura Albert.** Principles of behavior modification, Holt 1969.
2. **Biemans, H.** (1989). Thuisbenanceling, video en feed-back gegevens. Utrecht: Stinting Promotie Intensieve Thuisbenandeling (SPIN).
3. **Biemans, H.** (1990). Video Home Training. Theory, method and organization of SPIN. In F. Kool. S. van Rees & J. van Liesnout (red.). The power to change lies within the families. (121-126). Rijswijk: Ministry of Welfare, Health and Culture (International Seminar for Innovative Institutions).
4. **Bogaart van den, P.H.M. et al.** (1989) Evaluation of home-based treatment. Ministerie van MVC, Rijswijk.
5. **Bowlby John.** Attachment and loss theory Basic books, 1975.
6. **Papousek, H., Papoucek, M. & Koester, L. S.** (1986). Sharing emotionality and sharing Knowledge: A microanalytic approach to parent—infant communication. In C. E. Izard and P. B. Read (Eds.). Measuring emotions in Infants and Children, Vol. 2. New York: Cambridge University Press.
7. **Carl Rogers.** On becoming a person. Houghton – Mifflin 1961.

8. **Rogoff B.** (1980), *Apprenticeship in thinking*, Oxford University press.
9. **Harlow Harry.** *The nature of love* American psychologist.
10. **Scholte. W. & Dekker. T.** (1992). *Video Group Training in Amsterdam: Zapping in a treatment-group*. Amsterdam: Social-agogiscn Centrum Het Burgerweeshuis.
11. **Stern, D. N.** (1971). A micro-analysis of mother-infant interaction: behaviours regulating social contact between a mother and her three – and – a – half – month – old twins. *Journal of American Academy of Child Psychiatry*, 10, 501-17.
12. **Stern, D. N., Beebe. B., Jaffe, J., & Bennett, S. L.** (1977). The infant's stimulus world during social interaction: A study of caregiver behaviors with particular reference to repetition and timing. In H. R. Schaffer (Ed.), *Studies in mother – infant interaction*. London: Academic Press.
13. **Stern, D. N. & Gibbon, J.** (1978) Temporal expectancies of social behaviour in mother-infant play. In E. B. Thomas (Ed.), *Origins of the infant's social responsiveness* Hillsdale, N. J.: Erlbaum.
14. **Stern, D. N.** (1980). The early development of schemas of self, of other, and of carious experiences of "self with other". Paper presented at the Symposium on Reflections on Self Psychology, Boston Psychoanalytic Society and Institute, Boston, Mass.

15. **Trevarthen, C.** (1977). Descriptive analyses of infant communication behaviour. In H. R. Scharfer (ed.) Studies of Mother – Infant Interaction: The Loch Lomond Symposium. London: Academic Press.
16. **Trevarthen, C.** (1982). The primary motives for cooperative understanding. In G. Butterworth & P. Light (eds.). Social cognition: Studies of the development and understanding. Brighton: Harvester Press.
17. **Vermeulen Henk,** (1997). Centre for special education, Leiden University Press.
18. **SPIN,** Wittevrouwensingel 27, 3587. GC Utrecht, The Netherlands, www.spin.nl
19. **SPIN** κείμενα, έχουν γραφεί από Marjan Hoogland – Harrie Biemans.

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. **Παρασκευόπουλος Ιωάννης,** Κλινική Ψυχολογία, Αθήνα 1988, Abraham Maslow.

***

